

Ա. ՀԱՅԿԵԱՆԻ

5318-55

Տառելիք 1889-1898

059
9-70

1889-1898

ԴՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԹՍԿԵՐՊԱՐԴ

ՕՐՈՎԱՅՅԻ
1891

059
9-72 Դ 8 Ռ 8 8
Օ Շ 1891

ԹԱԻՐԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԻ

ՀԱՅ ՀԱՅՈՅ ԲՈՒՆ ՏՕՄԱՆԻ 4383 թ. ԵԽ ԵԿԵՊԵՑԱԿԱՆ
ՏՕՄԱՆԻ 1340 թ.

ՀԱՅՈՅ
9. 37342

Կ Ա Զ Մ Ե Ց

ՄԱԿԱՐ ԶՄԵԿԵԱՆՑ

ԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Զ
ՏՊԱՐԱՆ Մ. Դ. ՌՕՏԻՆԵԱՆՑԻ
1890

2010

ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ

ՄԱԿԱՐ ՀՄՇԿԿԵԱՆԻ

ՎԱՃԱՐՎՈՒՄ է:

ա. Դասական և ընթերցանութիւնի գրքեր զանազան լեզուներով:
բ. Դասական ամեն տեսակ պիտոյքներ, տետրակներ, գրիչներ և այլն:

գ. Ընդունվում է 1) ամեն տեսակ գրքեր, կոմիսիայով վաճառելու համար: 2) Կազմարարական, ապագրական յանձնարարութիւններ: 3) Յայապարութիւններ, լրագրներում և տախտակի վերայ կախելու համար: 4) Զանազան տեղեկութիւններ, գրքերի և զասական պիտոյքների վերաբերութեամբ, որոնց պատասխանի համար ուղարկում են 7 կուլ. մարկայ:

Պատուէրները կատարվում են անցապաղ և ամենաճշտութեամբ: Պատուէրը առանց կանխավճարի մնում է անկատար:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են հետեւեալ հասցեով՝ Կոնյակ
Մագան, Մակար Չիմիշկօվ. Տիֆլիս.

Дозволено цензурою Тифлисъ. 21-го Июня, 1890 г.

Ти пограffія М. Д. Ротиніанца, на Головин. просп. соб. д. № 41.

ՀԱՅՐ Դ. ԱԼԻՇԱՆ

ՀԱՅՐ Դ. ԱԼԻՇԱՆԻ

ՅԻՄՆԱՄԵԱՅ ՅՈՔԵԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ն Ո Ւ Կ Յ

Պանդուխտ ժիւ մշակ հայ-գրականութեան
Մեր մատենագրաց գոհար պատուական,
Ազգակից անհաս, հազուաղիւտ տաղանդ,
Պաշտելի քերթող Վեռնդ Ալիշան:

Հայ-ժողովրդի ամեն գասակարդ
Սիրով կը տօնի այսօր յոբելեանդ.
Եւ հեռու քեզնից ի մի սիրտ ձուլուած,
Ծեր նահապեաիդ մաղթում երկար կեանք:

Թէե զանազան հանդամանկըներից
Դու անջատուած ես հայրենի հողից.
Բայց մօտ ես նրան հոգով և սրտով,
Քո քաղցրիկ քնարի բլբուլի ձայնով:

Այն ինչ ո՞հ քանի, շատ յատնի մարդիկ
Ազգս ունեցել է և ունի հիմիկ,
Բայց նրանք օտա՞ր, օտարին պաշտող,
Իսկ զու մերն՝ ես, հանձարեղ քերթող:

Աւրեմն կեցցէ՞ս, կեցցէ՞ս յաւիտեան.
Ծեր ազգի պարծանք, ծերուկ Ալիշան:

Մ. ԶՄՅ...

ՀԱՅՈՅ ՏՕՄԱՐԱԿԱՆ ՆՇԱԽԻ
Գիր տարբյին է 8
Վերսութիւն 1
Եօթներեակը 6
Խննետասներեակը 9
Տանուտէն Ելուուորեակն

Տ Ա. Բ Ե Մ Ո Ւ Տ Ն Ե Բ

Հայոց ըստ ըուն Տօմարի 0դոստ. 11-ին
Ըստ Ազգաբայի Մարտի 21 »
Լատինաց (Ըստ նոր Տօմ.) Դեկ. 19 »
Ռուսաց Յունվարի 1 »
Մահմեդականաց Մարտի 9 »
Հրեց Սեպտեմբերի 10 »

ԶՈՐՍ ԵՊԱՆԱԿ

1. Գարնանամուտ և Հասարակած
Մարտի 8-ին 7 ժ. 30 ր. առ.
2. Ամառնամուտ և արեադարձ 9-ին
Յունիսի 8 ժ. 9 ր. առ.
Յերեկն սկսանի կարճանակ, իսկ գե-
շելն երկարիլ:
3. Աշնանամուտ և Հասարակած 10-ին
Սեպտեմբերի 6 ժ. 4 ր. երեկ.
4. Զմառնամուտ և արեադարձ 9-ին
Դեկտեմբերի 12 ժ. 5 ր. երեկ.
5. Յերեկն սկսանի երկարիլ, իսկ գեշելն
կարճանակ:

ՀԱՄԱՐԱՑՄԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բ.	Խուսաց
Տ.	Տաճկաց
Հ.	Հըմեց
Յ.	Յունաց
Լատ.	Լատինաց
Օ.	Օց.
Առաւու.	Առաւուսեան
Ելու.	Ելուուորեան
Ց.	Ելուուորեակ

Բ.	Երկուշաբթիկ
Գ.	Երեքշաբթիկ
Դ.	Չորեքշաբթիկ
Ե.	Ուրբաթ
Շ.	Շաբաթ
Կ.	Կիւրակի
Մ.	Մանդեան
Պ.	Պահոց
Մ.	Մեծի
Ա.	Առաջաւորաց
Յ.	Յինանց
Զ.	Զատկաց
Գ.	Գատիկի
Հ.	Հոգեգալուստ
Ե.	Եղիական
Ե.	Եղիութեան
Ց.	Ցիսակի

ԵՐԵԿՈՅԹԻՔ ԼՈՒՍՆԻ

❶ Ծն. Լու.	Ծնունդ. Լուսնի.
❷ Առ. քառ.	Առաջին քառորդ.
❸ Լը. Լու.	Լըումն Լուսնի.
❹ Վը. քառ.	Վերջին քառորդ.

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԵԽ ԱՆՇԱՐԺ ՅԱՅՏՆԻ
ՏՕՆՔ ԵԽ ՄԻՋՈՅԹ

Օր Կազ.	Երեքշաբթիկ Յունի. 1-ին
» Ծնունդեան Կիւրակի »	6 »
Միջոց ուտիք հինգ շաբաթ.	
Առաջաւ. Բարիկ. Փետրվարի	10 »
Օր Տեսանդաւաջի Հինգշաբթ.	14 »
Սուրբ Սարդիս	16 »
Բուն Բարիկենդան Մարտի	3 »
Օր. Աւաման Կիւրակի Ապրիլի	7 »
Գատիկ	21 »
Երման Խաչի Մայիսի	19 »
Համբարձումն	» 30 »
Հոգեգալուստ	9 »

Բարիկ. Լուս. պետց Յունիսի 30 »
Գրիգոր Լուստուորիչ Յուլիսի 6 »
Բարիկ. Վարդ. պետց. » 21 »
Վարդալալառ. » » 28 »
Միջոց ուտիք Երեկու շաբաթ.
Բարիկ. Ար. Ածածնի. պետց. 0դ. 11 »
Վերափոխումն Ար. Ածած. » 18 »
Միջոց ուտիք Երեկու շաբաթ:
Բարիկենդ. Ար. Խաչի Խեպու. 8 »
Խաչվելսց » 15 »
Բարիկ. Վարդալայ Խաչի » 22 »
Միջոց ուտիք եօթ շաբաթ:
Գիւտ Խաչ Հոկտեմբր. 27 »
Յինանակց Բարիկ. Խոյեմբ. 17 »
Ար. Յարուցայ Բարիկ. Դեկտ. 8 »
Միջոց ուտիք Երեկու շաբաթ:
Բարիկ. Ծնունդ. պետց. Կիր. Դեկ. 29 »

Աւելի ցաւահարութիւն, գլխի լջուածք
հազ կը պատահի: Խոկ Դիմոկար
տէսը ասում է, որ գինեքը աղնիւ և
ըոլոր ասքին աջողակ կը լինի, բայց
պէտք է աշխատել բաղաքաղը վազ
սկսել, որ անձը ենքը վայ հանելով
ըլլասեն: Կարող է լինել կրիները և
կոտրածները. բացի այն որ կը մեռնի
մի անուանի և հարուստ կնիկ. կը մեռ-
նեն և յայտնի անուն ունեցող արժա-
նաւոր մարդիկ: Նատ պատզներ էլ կը
փչանան և կը վնասուեն: Մի մեծ թա-
գաւոր Ճանապարհորդութիւն կանչի:
Երկրաշարժներ ևս երկիրս վերայ այս
տարի անպակաս կը լինեն:

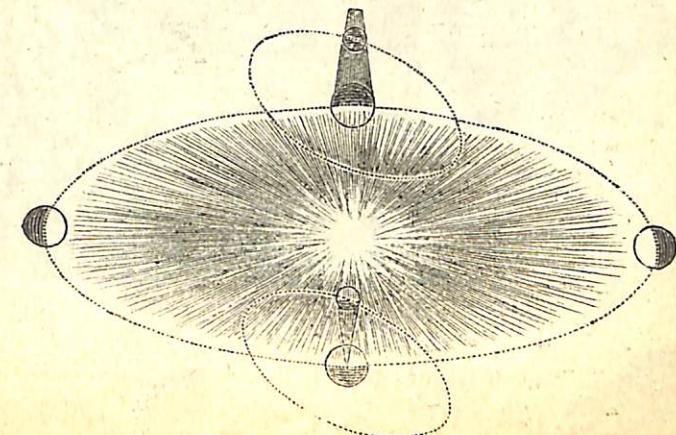
ԱՐԵՒԻ ԵԽ ԿԱԽԵՆԻ ԽԱԿԱՐՈՒՄ

ՆԵՐԻ

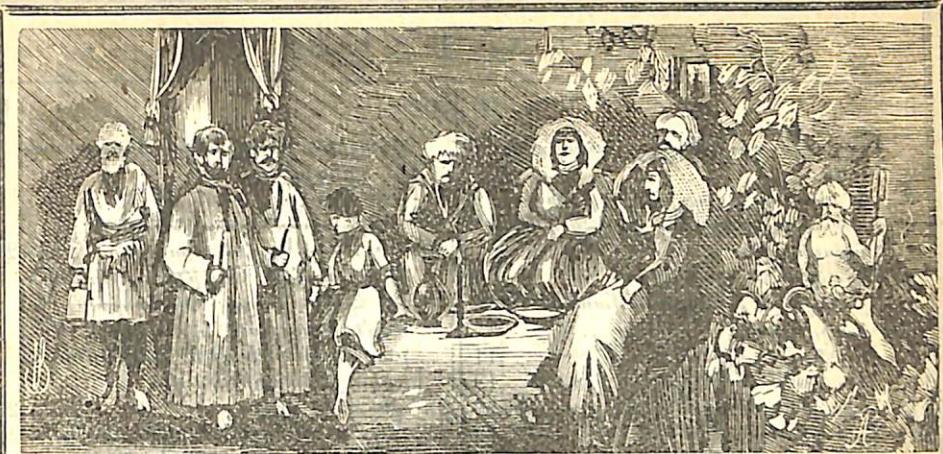
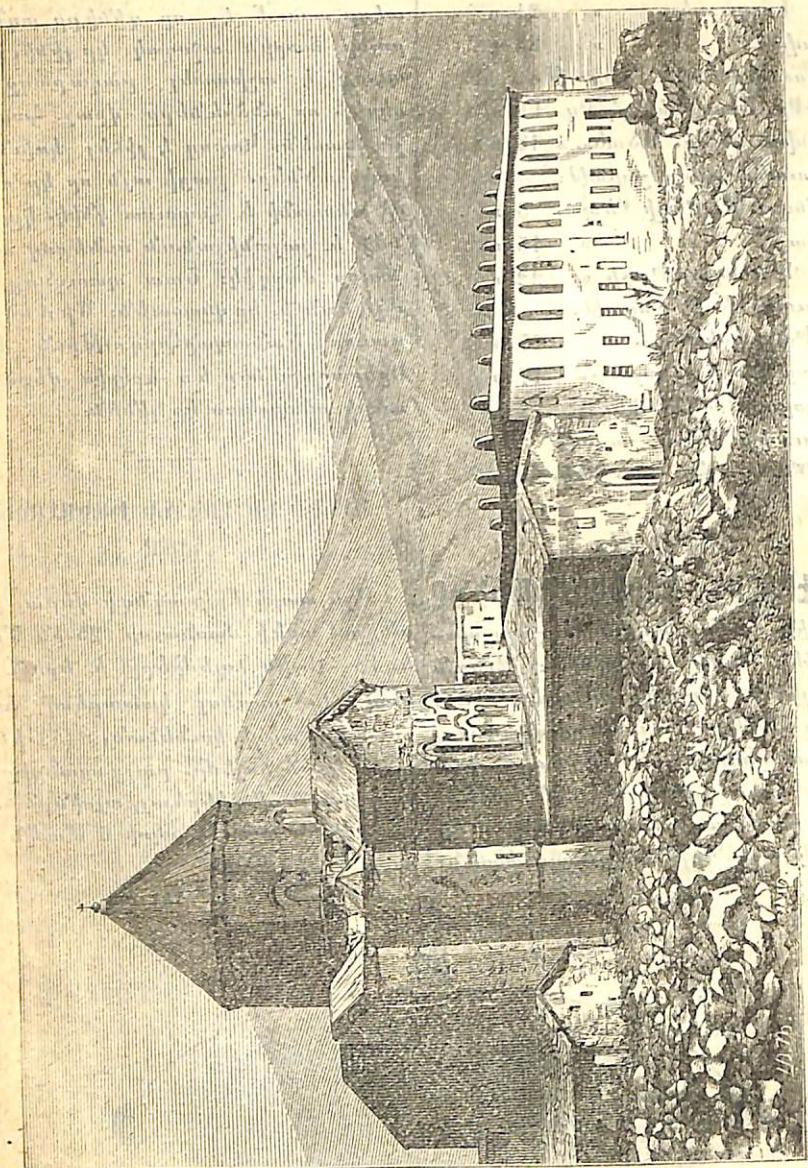
“ԷՓԻՍԵՐԵՒԻ” ԳՈՒՅԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տարին ցամաք կը լինի և շատ պատ-
առերազմներ աեղի կունենան: Զմեռն
անձրեային և մարտիթ աւատառութիւնն
գամ էլ լուսնոյ կատարեալ խաւա-
Տեղ աեղ հողմեր: Գարնանամալից յետոյ
ըումներ աեղի կունենան, (11-ին մա-
յամ հիւանդութիւններ կերեան, միշտ
միշտ և 3-ին նոյեմբ. բայց սրանցից վեր-
ջինը միայն մեր կերեայ, այսինքն նոյեմ-
բերի 3-ին որը կը սկսի 6 ժամին և 24
լինի: Խոկ աշունքը տաք հողմախառն:

Այս տարի երկրագնդի վերայ երկու
անդամ արեւե մասնաւոր (25-ին Մայիսի
և 18-19-ին նոյեմբերի) և երկու ան-
գամ էլ լուսնոյ կատարեալ խաւա-
Տեղ աեղ հողմեր: Գարնանամալից յետոյ
ըումներ աեղի կունենան, (11-ին մա-
յամ հիւանդութիւններ կերեան, միշտ
միշտ և 3-ին նոյեմբ. բայց սրանցից վեր-
ջինը միայն մեր կերեայ, այսինքն նոյեմ-
բերի 3-ին որը կը սկսի 6 ժամին և 24
լինի: Խոկ աշունքը տաք հողմախառն:

ԱՐԵՎԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՐ

ՅԱՆԿԱՆ ԳԻշերը Վ. Վաստանի Հայ-ընտանիքում «Աւետիք»

Յ Ա Խ Ն Ո Ւ Ա Ր

Յ1 ՕՌ

0	Երկիրը բացի իւր առանցքի վերայ օրունայ պատուի լուսց պլատ- տումէ նաև արևի շուրջը 365 օր 5 ժ. 48 ր. և 51 վայրկեանի մէջ; Եւ այդ բոլոր ժամանա- կը ընդունել են կաչել տարի: Հին ժամանակները արդ շրջա- նը անուանում էին Կենդանա. Կերպեան կամ Զոտիկանաւան շրջան: Երկիրը պատուի լույլ արեի շուրջը անցնումէ 12 համաս- տեղութիւններ, որոնց անուանել են Կենդանակերպներ, իսկ իւ- րաքանչիւր համաստեղութիւնը ամիս: Ձըկոս կենդանակերպ հա- մաստեղութեանը՝ համապա- տավանող Յունիվար ամիսն, անուանել են Հառմայեցոց չաստած Եանուսի անունով: Սյստէս կարգաւորեց Հռոմուլոսի ժամանդ նումնա Պոմպէացին, Հռոմուլոսի տարրւայ ամիսների թիւր լրացնելու համար: Մեր նախներն էւ, ինչպէս ուրիշ ազգեր նայելով ընութեան երեսը թներին, երկրի սովո- րութեան, աւանդութեան և մարդկանց զբաղմաւներին պատահած ժամանակ, ամիսնե- րին յարմար անուններ էին տա-	1.	լիս. գործինակ, ուարեգլուխը, ի յիշատակ ջրհեղեղի սկսել են Օդոստաս ամսից, ջրհեղեղի վե- ջանալու և նոյեան նաւի - տա- պանի կանգնած տեղին հանելու պատճառաւ անուանել են նա- ւասարդ, որ է նաւասարդ, (նաւարդին-այսւեղ է կամ նա- ւը - հասելի - արդ): Ցունչարին անուանել են Արաց:
1.	Գշ. Է. 3. օր Ծննդ. պհց. Տա- րինուա և Կաղանդ. Ո. Տօն Անուանակալութեան Տևաւն և Տ. Բարսեղի Հայրապետին Կե- սարիոյ:	3.	2. Դշ. Է. 4. օր Ծննդ. պհց. 3. Եշ. Է. 5. օր Ծննդ. պհց. 4. Ուր. Դ. 6. օր Ծննդ. պհց. 5. Ք Եւ. Դ. Ճբագլայոց Ծնն- դետն և Յայնուութեան Քըիս- տոսի: Նաւակատիկ: Երեկոյեան դկնի պատարագի նախատօնակ: Ո. Ճբագլայոց Սատուած արյա- նութեան:
2.	Ծ Առ. լու. քռ. 9 ժ. 13 ր. առ Ասրանանի:	4.	6. *
3.	6. Առ. ան. 806 Ծննդան եկ ԱօՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆԹԵԱՆ:	5.	
4.	6. Ք Կը. ան. 806 Ծննդան եկ Զըօրհնէք: Ուտիք է մեզ անմի-	6.	8.

0	չոց ու. Ժ. օք: Միջոց ռատիք է 36 օք:	1	լիայիցն Գործեսսի, Պօղեքասսի և գրիգորիսի:	1.
7	❖ Բ. ա. 2. օք Ծ'նդ. Ցշա- տակ մեռեց: Ո. Յովաննու Կաբապետին:	9	❖ Վ. քու. լու. 7 ժ. 38 ը. առ. Զէնեստան-նըրային եղանակ:	1.
8	❖ Բ. բ. 3. օք Ծ'նդ: Ալեք. ի Ֆ. պան մասնէ 10 ժ. 56 ը. առ.	10	❖ Գ. ա. Սըցն. Վահանայ Գող- թշացոյն, Եւգինեայ կուսին և հօրն նորա Փիլիպպոսի, և մօրն կղողեայ և երկուց եղ. բարցն Սերգեայ և Ապիտանի և երկուց ներքինեացն:	1.
9	❖ Բ. բ. 4. օք Ծ'նդ.	11	❖ Դ. ա. պ'ք.	25
10	❖ Ե. գ. 5. օք Ծ'նդ.	12	❖ Ե. բ. Սըցն Տըփփոնի, Պաբ- սամայ և Անոփփոսի Ճպ'նաս- բացն:	26
11	Ո. ը. գ. 6. օք Ծ'նդ.	13	❖ Ե. բ. 7. օք Ծ'նդ.	14
12	Ե. ը. գ. 8. օք Ծ'նդ.	14	❖ Կ. պ. Ք. 8. օք Ծ'նդ. Տօն Ա.- ՆՌԻԱՆԱԿՈՇՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՈՒ:	15
13	❖ Կ. ի. բ. Ք. 9. օք Ծ'նդ.	15	Ցերեկոյեան նախատօնակ:	
14	Բ. ը. ա. Տօն ծննդ. Սըցն Յով- հաննու Կաբապետին: Ո. Տօն սըցոյ կոյսին նունիայ:	16	❖ Լ. ը. լ. 3 ժ. 21 րոպ. առ. Ցուուանի բայց անհաստատ եղ- նակ:	
15	❖ Գ. ա. Սըցն. Պիտրոսի Հայ- քապետին, Վասայ եղիս. և Ս.- բիսոնոմայ սարկաւագին:	17	❖ Ա. ը. լ. 4 ժ. 27 ը. առ.	1.
16	❖ Ի. բ. պ'ք. Պօղ. Յով- հաննու Կաբապետին: Ո. Տօն սըցոյ կոյսին նունիայ:	18	❖ Ե. բ. պ. Սըցն Ասոմեանց զ-	13
17	❖ Ե. բ. Սըցն. Ահտոնի, Ճըդ- նաւորին:	19	բավարացն:	14
18	Ո. ը. գ. պ'ք. պ'ք:	20	❖ Գ. ա. Սըցն Սուբքասնանց 22	15
19	❖ Ե. բ. Սըցն. Թէոդոսի, Ճըդ- գաւորին և մկնն, Եփեսոսի:	21	վայիցն:	16
20	❖ Կ. ի. բ. Ք. 1. Կ. ի. պ. կինի Ծ'նդ:	22	❖ Վ. գ. Ա. Սըցն. Սուբքասնանց	17
21	❖ Ե. բ. Սըցն Կիբակոսի և մօրն նորա Յովիսայի Ելու- րոսի և Ելեթերոսի վլցն:	23	գալուարացն:	18
	Այս ամսուայ մէկից մէնց. 31-ը օքն աւելացել է 1 ժ. 52 ըոսու-	24	❖ Կ. ի. բ. պ. 6. Կ. ի. պ. կինի Ծ'նդ:	19

Փ Ե Տ Տ Վ Ա Ր

28 ՕՐ

0	0	1	0	1.
10	❖ Կ. ի. բ. Ք. 4. Կ. ի. բ. զինի Ծ'նդ:	11	❖ Բարիկենուան Առաջաւորաց պ'ք:	13
11	❖ Բ. բ. 1. օք պ'ք. Առաջաւոր.	12	❖ Բ. բ. 2. օք պ'ք. Առաջաւոր.	14
12	❖ Պ. պ. 10 ժ. 14 ը. երեկ.	13	❖ Դ. դ. 3. օք պ'ք. Առաջ.	16
13	❖ Ե. բ. 4. օք պ'ք. Առաջ.	14	❖ Ե. բ. 4. օք պ'ք. Առաջ. Պամաջաւոր.	17
14	❖ Ե. բ. 5. օք պ'ք. Առաջ.	15	❖ Ո. ը. 6. օք պ'ք. Առաջ.	18
15	❖ Ե. բ. Յովիսանու մարդաբէն:	16	❖ Ե. բ. Յովիսանու արդարաբէն:	19
16	❖ Ե. բ. Յ. Սըցն Սարգսի զօրա- վարին և որդուոյ նորս Մարտի- րակուասին անուանով Ֆեքուալի- լուսից: Այսպէս անուանում էլին Հումինայից յիշիք գոյակերութեա- նոր, որ սովորաբ այս ամսին էլին կասարամ: Մեր նախնիքն էլ երեկի հէնց այս պատճառաւ անուանել ին այս ամսին Մե- հեկի (Երեկի Մէկնեաց ամս):	17	❖ Կ. ի. բ. Ք. 5. Կ. ի. բ. զինի Ծ'նդ:	20
17	❖ Ո. ը. լ. պ'ք. պ'ք:	18	❖ Ե. բ. Սըցն Սունեանց զ-	21
18	❖ Ե. բ. Սըցն Ասոմեանց զ-	19	բավարացն:	22
19	❖ Գ. ա. Սըցն Սուբքասնանց 22	20	❖ Վ. գ. Ա. Սըցն Վայիցնայիցն:	23
20	վայիցն:	21	❖ Վ. գ. Ա. Սըցն. Պամաջաւոր:	24
21	❖ Ե. բ. 25 ր. Երեկ.	22	❖ Ո. ը. պ. պ'ք. պ'ք:	25
22	❖ Ե. բ. Երեկի իստասաւուագին:	23	❖ Ե. բ. Ա. Սըցն Կասչակայ Պար-	26
23	❖ Ե. բ. Սըցն Երեկուասնի մար- գարեկին, Ուլուրայ, Ամովսայ, Մի- քելայ, Յովլիլիայ, Ալդուու, Հա- ւումայ, Ամեւակուամայ, Յօվնանու, Սովոնիայ, Անդերայ, Զաքար-	24	❖ Կ. ի. բ. 6. Կ. ի. պ. զինի Ծ'նդ:	27
24	գարեկին մերոյ:	25	❖ Ե. բ. Սըցն Սարկոսի եպիս- կոսոսի Պիտինի քէն, Կիւրզիկի և Բենիամինի սաշկաւազացն և սրբոց վլույիցն Սրդլունինի, Ո. ը.- մզգանայ և Սայենի:	28
25	❖ Ե. բ. 7. Կ. ո. ն. գ. 1. Ա. Ս.	26	❖ Ե. բ. Սըցն Պանդեանց քա- հանայիցն: Ծ'նդ:	29
26	գաւորին:	27	❖ Ե. բ. պ. Պանդեանց քա- հանայիցն:	1.
27	❖ Ե. բ. պ. պ'ք. պ'ք:	28	❖ Ե. բ. Ք. 8. Սըցն ՎԱՐԴԱՆՅԱՅ	2.
28	❖ Ե. բ. 9. Սըցն ՎԱՐԴԱՆՅԱՅ	29	զօրավարացն մերոյ և 1036 վկա- յիցն որը անկան ի մեծ պատ- րապին: Յօն աղլային և Յիշա- տակ մեռուոց:	
	❖ Ե. բ. 10. Սըցն Պիտիսի նեկա-		Այս ամսուայ 1-ից միհէւ 28-ը օքն աւելացել է 2 ժ. 7 ը.	

0	Հուսմայեցւոց մէջ Մարտն էր Հուսուլսափի տարուայ տաւաջն ամիսը, և իր անունը ստացել է պատերազմի չաստուած Մար- սից, որը Հուսուլսափի հայր էր համարված: (աւանդութեամբ Հուսուլի կիմիալ ըն): Այսպէս ա- նուանեց Հուսուլսափի տարին բաժանելով ամիսների: Որովհե- տեւ իտալիայում՝ այս ամսումն է սկսվում գարունը որը համար հին ժամանակներումը, գարունը ընդունելու համար տօն էին կա- տարում: Այդ հանդէսը պասկի և ամռածնութեան տօն էր: Ամռու սնացած հանայք ծաղկինքը էին գոշարերում համարած թան չաստուած Խունոնայի սրբատե- ղոյն, իսկ տղամարդկի իրենց կողմից գոշարերում էն երկուե- ամեն չաստուած Նախուսի սրբա- տեղոյն: Այս աօնը, հանանց յադ թութեան հանդէս էր, լի ու- սախութեամբ և ցնծութեամբ: Որովհետեւ հին ժամանակինեւ ըստմ շատ աղքերի տարին սկս- վում էր այս ամսից, որ համար- վում էր արեգակացին տարե- շը շանի սկսվեն, երեւ հին տու- պատճառաւ մեր նախնիքն էր այս ամսին անուանել Ե՞ն Սրբեզ:
1	Ուր. դ. 9. օր մեծի պէց. 10 Գալինանամուտ և հասարակաց 7 ժ. 30 ըսպ. առ. Տիւ և գեշեր հաւասար:
2	Եր. դ. 6. օր մեծի պէց. 11 Թէոդորսի զօրավարին: և Ո. մլցն Քառաննից, որը ի Սրբա- տիս կատարեցան:
3	Ուրեզ. ի Խոյն մասնէ 1 ժ. 28 ըսպ. առ.
4	❖ Կիր. դ. 7. օր մեծի պէց. 12 Ըստ Կիր. Քառասնորդական պէց:
5	❖ դ. 8. օր մ. պէց. 13 Գ. դ. 9. օր մ. պէց: 14 ❖ դ. 10. օր մ. պէց. 15
6	❖ Ար. լո. 4 ժ. 8 ը. Երեկ. 16
7	Անձրևակին:
8	Եշ. դ. 11. օր մ. պէց. 16 Ուր. դ. 12. օր մ. պէց. 17 Եր. դ. 13. օր մեծի պէց. 18 Սրցն. Կիւրզի Երուսաղէմայ հայ- րապետին և միւս Կիւրզի եպիս. և մօրն նորա Անհայի:
9	❖ Կիր. դ. 14. օր մ. պէց. Գ. 19 Կիր. Քառասնորդ. պէց. (Անտ- ոնիկին):
10	❖ դ. 15. օր մ. պէց. 20 Գ. դ. 16. օր մ. պէց. 21 Գ. դ. 17. օր մ. պէց. 22 Եշ. դ. 18. օր մ. պէց. 23
11	❖ Վ. ըսպ. լո. 9 ժ. 26 ը. առ. Բարեկառաւ եղանակ:
12	Ուր. դ. 19. օր մ. պէց. 24 Եր. դ. 20. օր մեծի պէց. Սրբոյն 25
13	Յովհաննաւ Երուսաղէմայ հայ- րապետին և սրբ. հայրապետա- ցըն մերց Յովհաննու Ոձնեցոյն Յովհաննաւ Որոնինեցոյն և Գրի- գորե Տաթեացոյն:
14	❖ Կիր. դ. 21. օր մ. պէց. Գ. 26 Կիր. Քառասնորդ. պէց. Տնանայի:
15	Ուր. դ. 22. օր մ. պէց. Ո. Սւե. 27
16	Եշ. դ. 23. օր մ. պէց. 28 Գ. դ. 24. օր մ. պէց. Միջենք. 29
17	❖ Են. լո. 0 ժ. 49 ը. առ. Անձրև. առ դեղ Հիւնորուսն:
18	❖ Ար. ըսպ. լո. 0 ժ. 6 ը. Երեկ. 30
19	Փափական կազմուն:
20	❖ Եր. դ. 3. օր մեծի պէց.
21	Եշ. դ. 4. օր մեծի պէց.
22	❖ Ար. ըսպ. լո. 6 ը. Երեկ. 31
23	Ուր. դ. 7. օր մ. պէց. 4
24	Կիր. Քառասնորդ. պէց. Տնանայի:
25	Եր. դ. 8. օր մ. պէց. 5
26	Գ. դ. 9. օր մ. պէց. 6
27	Եշ. դ. 10. օր մ. պէց. 7
28	❖ Են. լո. 0 ժ. 49 ը. առ. Անձրև. առ դեղ Հիւնորուսն:

❖ Կիր. Բ. 28. օր մ. պէց. Ե. 4
Կիր. Քառասնորդական պահոց
(Դաստաւորին):
Այս ամսուայ 1-ից մինչև 31-ը
օրն աւելացել է 2 ժ. 10 ըսպ.

0	Ապրիլ ամիսը Հունվար՝ տարսուայ երկրորդ ամիսն էք: Որովհետեւ այս ամիսը գալիսան եւլուրորդ ա- միսն էք և օրեքը քանի գնամը էքն տաքանում էքն, բնութեան այս գործողութեան պատճառաւ ա- նուանել են Ապրիլ—Aprilis որ լատինել էքն կը նշանակի արեա- յին կամ տաքացնող: Հեն Հուն- մում այս ամսուայ մէջ կատար- վում էք և պատիւ պատարերու- թեան չաստուած Յերեքի փա- ռաւոր տօն: Մեծ հանգիստով տանում էքն չաստուածների ար- ձանները երեխայքը նժոյգները վերայ հեծած և ժողովրդը ցնելութեան և ուրախութեան աղաղակներով, իսկ քըմեքը և պատիւ չաստուածոյ, սպիտակ հան- գերձեղին հագած զոհարերում էքն ամուլ կովեք: Մեր նախնիք այս ամսին անուանել են Ս. Կ. կի:	1.
1	Բ. է. 29. օր մ. պհ. 4.	0
2	Գ. է. 30. օր մ. պհ. 4.	1
3	Գ. է. 31. օր մ. պհ. 4.	2
4	Ե. է. 32. օր մ. պհ. 4.	3
5	Ջ. է. 33. օր մ. պհ. 4.	4
6	Պ. է. 34. օր մ. պհ. 4.	5
7	Հ. է. 35. օր մ. պհ. 4.	6
8	Կ. է. 36. օր մ. պհ. 4.	7
9	Ա. է. 37. օր մ. պհ. 4.	8
10	Ա. է. 38. օր մ. պհ. 4.	9
11	Ե. է. 39. օր մ. պհ. 4.	10
12	Բ. է. 40. օր մ. պհ. 4.	11
13	Վ. է. 41. օր մ. պհ. 4.	12
14	Ֆ. է. 42. օր մ. պհ. 4.	13
15	Ա. է. 43. օր մ. պհ. 4.	14
16	Ե. է. 44. օր մ. պհ. 4.	15
17	Վ. է. 45. օր մ. պհ. 4.	16
18	Ֆ. է. 46. օր մ. պհ. 4.	17
19	Ա. է. 47. օր մ. պհ. 4.	18
20	Ե. է. 48. օր մ. պհ. 4.	19
21	Վ. է. 49. օր մ. պհ. 4.	20
22	Ֆ. է. 50. օր մ. պհ. 4.	21
23	Ա. է. 51. օր մ. պհ. 4.	22
24	Ե. է. 52. օր մ. պհ. 4.	23
25	Վ. է. 53. օր մ. պհ. 4.	24
26	Ֆ. է. 54. օր մ. պհ. 4.	25
27	Ա. է. 55. օր մ. պհ. 4.	26
28	Ե. է. 56. օր մ. պհ. 4.	27
29	Վ. է. 57. օր մ. պհ. 4.	28
30	Ֆ. է. 58. օր մ. պհ. 4.	29

0	Մայիս ամիսը, ինչպէս կար- ծամ են, ստացել է իւր անու- նը Լատինական տայու բառեց, որ նշանակում է հին: Որով- հետեւ այս ամիսը գարնանային վերջին ամիսն էք, սորա համար բնձայած էք ծերոց և նախ- նեացը, և այդ պատուալ առ- զերուած էք այս ամսուայ մէջ անուանանալը: Մայիսը գարնա- նային ամիս լինելով զանազան տպա երեք մէջ տօնվում էք գար- նանային հանդէսներով, սրի մէջ մեծ գեր էքն խաղում պատա- նեք և աղջկանք ծագրունք ու կանաչ ճիղեղը: Մեր նախնիք անուանել են այս ամիսը Մա- յիսի:	1.	0
1	Բ. է. 20. օր յին.	10	
2	Ե. է. 21. օր յին.	11	
3	Վ. է. 22. օր յին. (Կարմիր կիր.)	12	
4	Բ. է. 23. օր յին.	13	
5	Ե. է. 24. օր յին.	14	
6	Վ. է. 25. օր յին.	15	
7	Բ. է. 26. օր յին.	16	
8	Ե. է. 27. օր յին.	17	
9	Վ. է. 28. օր յին.	18	
10	Բ. է. 29. օր յին. Ե. կիր.	19	
11	Տօն Երեման սըբոյ Խաչի:	20	
12	Բ. է. 30. օր յին.	21	
13	Գ. է. 31. օր յին.	22	
14	Ա. է. 32. օր յին.	23	
15	Ե. է. 33. օր յին.	24	
16	Վ. է. 34. օր յին.	25	
17	Բ. է. 35. օր յին.	26	
18	Գ. է. 36. օր յին. Ե. կիր.	27	
19	Ա. է. 37. օր յին.	28	
20	Ե. է. 38. օր յին.	29	
21	Վ. է. 39. օր յին.	30	
22	Բ. է. 40. օր յին. ՀԱՄ- ԲԱՐՁՐՈՒՄՆ ՔԲԻՍՏՈՒՄ: Եւս Ո:	31	
23	Հանդիսաւոր օր ուխտի սուբը- Գիորդ Թէլէթ զիւղի եկ. մերձ Թիվիլսոյ:	32	
24	Բ. է. 41. օր յին. Ծն. Ե. կ. 11	33	
25	Ա. է. 42. օր յին. Ե. կ. 12	34	
26	Ե. է. 43. օր յին. Զ. կ. 13	35	
27	Վ. է. 44. օր յին.	36	
28	Բ. է. 45. օր յին.	37	
29	Գ. է. 46. օր յին.	38	
30	Ա. է. 47. օր յին.	39	
31	Ե. է. 48. օր յին.	40	
32	Վ. է. 49. օր յին.	41	
33	Բ. է. 50. օր յին.	42	
34	Գ. է. 51. օր յին.	43	
35	Ա. է. 52. օր յին.	44	
36	Ե. է. 53. օր յին.	45	
37	Վ. է. 54. օր յին.	46	
38	Բ. է. 55. օր յին.	47	
39	Գ. է. 56. օր յին.	48	
40	Ա. է. 57. օր յին.	49	
41	Ե. է. 58. օր յին.	50	

0

Յունիկում (Յան. Iunius) ամիսը
Հունվարից միջն է պատիւ պա-
տանեաց հունվարած էր Հաբար-
տութեան չաստաւածուդրյան Խո-
նոնային, որից և ստացել է իւր
անունը: Ամառուայ առաջին և
Հունվարուի կարգած չօրբորդ ա-
միսն էր: Այս ամսին մ'եւ հախ-
նեք անուանում էին Մարգաց:
Երեւ մարգագետիններ հնձելու-
ամիս, ինչպէս հայոց-դպացի
վրացիք հիմայ էլ անուանում
էն այս ամսին թիւթիւնից, որ կը
նշանակի, հնձան ամիս:

Եր. ամ. 42. օր յին.

Ք կիր. բն. 43. օր յին. Երեւ-
րորդ Ծաղկազարդ. 7.

Է Առ. քռ. 3 ժ. 30 ր. եր.
Բարեկառ եղանակ:

1

Բ. բն. 44. օր յին.

Գ. բն. 45. օր յին.

Դ. բն. 46. օր յին.

Ե. բն. 47. օր յին.

Ռ. բն. 48. օր յին.

Ե. բն. 49. օր յին.

Ք կիր. ամ. Յիւնիւրորդ օր է 15
Զատկեն: ՀՊԳԵԳԱԼՈՒՍ (Պին-
տեկոստի): Եւս Ուուս Բարիկեն-
դան Եղիսական պ'ք.

Ամառանամուա և արեւադարձ,
ցերեւն սրանի կարձանաւ, իսկ
գեշերը Երկարել:

Արեգակ է Խեցգետիւնն մատ-
նէ 9 ժ. 8 ր. առ.

Բ. բն. 2. օր Հոդ. պ'ք.

Ը Եր. լո. 8 ժ. 8 ր. երեւ.

Վ. բն. 3. օր Հոդ. պ'ք.

Դ. բն. 4. օր Հոդ. պ'ք.

Ե. բն. 5. օր Հոդ. պ'ք.

Ռ. բն. 6. օր Հոդ. պ'ք.

Ե. բն. 7. օր Հոդ. պ'ք.

1

0

16 ♫ կիր. ամ. Ա. կիր. Յարութ. 22
Յիշտակ Եղիսայ Մարդարէին:
Աւածին պսակ: Հարսանիք: Յեր.
Նախատօնակ: Հանդէ օր ուխտի
Ելինդիս գիւղի Ար. Ածածին. եկ.
Մերձ ի թիւթիւն:

17 Բ. բն. Ար. Արց. կուս. Հաւսիսիմ. 23
Յերեկ. նախատօնակ:
Է Վ. քռ. քռ. լո. 2 ժ. 12 ր. եր.
Զաւաճէ եղանակ:

18 Գ. բն. Արց. կուս. Գայկանե: 24
19 Գ. բն. պահք. Յերեկ. նախատ.
20 Ե. բն. Արց. Յովշանին. Կա-
րաղետին և Սթանագինէ եալ.

21 Ռ. բն. պ'ք. Յերեկ. նախատ. 27
22 Տ. Եր. բն. Արց. Գիւհուր ԼՈՒ-
ՍԱԼԻՐՑԻՆ մ'երոյ Ելն ի վլրապ.

23 ♫ կիր. ամ. Բ. կիր գինի Հոդ. 29
Տօն կաթօղիկէ Արց. էջմիածնի,
զոր կարգեաց Ար. Լուսաւորչին,
մեր Գրիգոր: Հանդէս յամենայն
եկեղ. Հայաստան. Հարսանիք:

24 Բ. բն. Արց. Ամնց Բեթղեհէմի, 1
Ակալիսուի վկային, Մովկիմայ ք՛շ.
և Կոտրատիսի վինարին:

Ը Ծ. լո. 6 ժ. 55 ր. առ.
Զաւաճէ եղանակ:

25 Գ. բն. Արց. կուսանացն Խու-
նեայ և Մահեայ.

26 Գ. բն. պահք.

27 Ե. բն. Արց. իշխանացն Սա-
հակայ և Յովշիփայ և Ա. վկայիցն
Մարզսի և Բաղսոսի:

28 Ռ. բն. պ'ք. պահք.

29 Եր. բն. Արց. Մեծի Ներսէսի
Հայրապ մ'երոյ և Խաղայ եալ.
Ո. Արց. Առաքելոց Պետրոսի
և Պօղոսի:

30 ♫ կիր. բն. 3. կիր. գինի Հոդ. 7

Բարիկեն Սօն. կուսանուի պահք.

Բարիկեն Սօն. կուսանուի պահք.

Այս ամսուայ 1-ից մ'ինչև 30-ը
օրը պահասել է 1 ժ. 24 լուս.

ՅՈՒՆԻԿՈՒՄ

0

Հռոմուլոսի կարգագրած տա-
սուայ ամառուայ Երկրորդ ա-
միսն էր և համարվում էր տարե-
շրջանի Հռոմէուսիս ան- Հիւգ-
երորդ ամիսը: Թէկ այս ամիսը
Հռոմայ կը կազմեցին Գրեգո-
րեան համարուած տամարով,
ըսոյց այս- Յուլիս այսինքն լատ.
Iulius- ամիսը իւր անուանը տա-
սուայ է Հռոմայ յացուց կայօր Յու-
լիսիսից, ովք ժամանակ և որք
հրամանով էլ ուղղեցին օրացոյ-
ցը- տարեշրջանը Յուլեան ա-
նունով: Սեր նախնիքը ամ-
սին անուաննել էն Հրոմից (Երեւ-
կուր արձակուր կամ հրամին, ո-
րովիկատե տարուայ ամենաշող
ամիսն է): Խոկ վրացիք, անուա-
նում էն Մկանաթաթիւն, որ նշա-
նակում է կուրելու ամիս (հացը
Հնձելու կամ արտը, յատեա).
Բ. բն. Արց. Սըրոցն նպիվանու կիպ-
րացոյն, Բարեկայ Հայրապ. և
3 աշակ. նորին:

2 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Կոստանդիա-
նոսի Ժագաւորին և մօրն նորա
Հեղինէի:

3 Ը Առ. քռ. 8 ժ. 25 ր. առ.
Տօթ առ առ կիպ:

4 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Թէկողոսի 11
Գաղատացոյն, Թալիկեայ բայ-
կին և կուսանացն որք և Յան-
կուրեայ կատարեցան:

5 Ո. Առ. քռ. 8 ժ. 25 ր. առ.
Տօթ առ առ կիպ:

6 ♫ կիր. բն. 6. զինի Հոդ. Բա-
րիկենան վարդակաւ պ'ք.

7 Բ. բն. 1. օր պ'ք. Վարդակաւ պ'ք.

8 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Սըրոցն նպիվանու կիպ:

9 Ե. բն. Արց. Կոստանդիա-
նոսի Ժագաւորին և մօրն նորա
Հեղինէի:

10 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

11 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

12 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Յակով կառ-
աւուան:

13 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

14 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

15 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

16 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

17 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

18 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

19 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

20 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

21 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

22 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

23 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

24 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

25 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

26 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

27 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

28 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

29 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

30 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

1

ՅՈՒՆԻԿՈՒՄ կարգագրած տա-
սուայ ամառուայ Երկրորդ ա-
միսն էր և համարվում էր տարե-
շրջանի Հռոմէուսիս ան- Հիւգ-
երորդ ամիսը: Թէկ այս ամիսը
Հռոմայ կը կազմեցին Գրեգո-
րեան համարուած տամարով,
ըսոյց այս- Յուլիս այսինքն լատ.
Iulius- ամիսը ամսուացն ան- Հիւգ-
երորդ ամիսը: Թէկ այս ամիսը
Հռոմայ կը կազմեցին Գրեգո-
րեան համարուած տամարով,
ըսոյց այս- Յուլիս այսինքն լատ.
Iulius- ամիսը ի Առաջն մտանէ 8
ժ. 35 լուս.

12 Առ. բն. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

13 Եր. բն. Արց. Սըրոցն նպիվանու կիպ:

14 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Առաջն մտանէ 21
Տիու Առ. Արց. Սըրոցն նպիվանու կիպ:

15 Բ. ամ. պ'ք. Արց. Կապիստառատոսի և 22
Էնն վկայիցն և Ղուկիանոսի:

16 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Զաքարիայի Մար-
գահետին:

17 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

18 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

19 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

20 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

21 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

22 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

23 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

24 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

25 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

26 Ո. Առ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

27 Ե. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

28 Գ. ամ. պ'ք. Արց. Պայտա-
կան կառաւուան:

0	լուսի Սը. Կարապետ և կեղեգեցոյ:	1.	0	(կրծանիսի) թէիթիսոյ:	1.
29	Միջոց ուսիք է երկու շաբախ:	30	Պ. գ. գ. 3. օր Ա. աւդ:	31	Պ. գ. գ. պհ. պհ. պհ. պհ.
	Ք թ. թ. 2 օր Յիշատ. մեռինց:		Այս ամսուայ 1-ից մինչև 31-ը		օրը պակասել է 1 ժ. 26 ր.

Օ Գ Ա Ս Ո Ս

Յ Ա Կ Լ Ե Ս

0	0 գոստոս ամիսը Հառմայեցիք սկզբում անուանել էին Սնկո- տիլի, որ լսա. կը նշանակի վե- ցերորդ: Քըխառսից 33 ամսի առաջ, ի պատիւ Հառմայեց- ւոց 0 գոստիւնս կայսեր, ա- նուանեցաւ 0 գոստոս, ո էր ա- մառուայ վերջին ամսին անուանում էին Նաւասարդ, որովհետեւ նոր ամսուայ առաջնու ամիսն էր և տարիմիւ այս ամսուայ 11-ից էին սկսում ի յիշատակ ջրհե- ղեղի վերջանալուն: Նաւասարդ համակում է նաւը աստ է արդ: կամ հաւը հասաւ արդ:	1.	0	48 սոսի: Նաւասարդ. և ամսեմուտ ըստ ըուն տօմարի Հայոց 4383 և Եկ. 1340 [Եռականի:	1.
12	Բ. գ. 1. օր պհ. Ս. Ածած.	12	Բ. գ. 1. օր պհ. Ս. Ածած.	20	
13	Գ. թ. 2. օր պհ. Ս. Ածած.	13	Գ. թ. 2. օր պհ. Ս. Ածած.	21	
14	Գ. թ. 3. օր պհ. Ս. Ածած.	14	Գ. թ. 3. օր պհ. Ս. Ածած.	22	
15	Ե. գ. ք. լո. 3 ժ. 5 ր. եր. Եսկ եղանակ, բոյց գոհապատ:	15	Ե. գ. ք. 4 օր պհ. Ս. Ածած.	23	
16	Ուր. գ. 5. օր պհ. Ս. Ածած.	16	Ուր. գ. 5. օր պհ. Ս. Ածած.	24	
17	Ե. թ. Տօն նողակաթի, Ար. Եղմ. բատ տականն Արական Վըրի- կորի բատ տականն Արական Վըրի- կորի կուսաւորչ:	17	Ե. թ. Տօն նողակաթի, Ար. Եղմ. բատ տականն Արական Վըրի- կորի կուսաւորչ:	25	
18	Ք կիր. թ. ՎերԱՓՈԽՈՒՄՆ, Սը. Սուրբ Ածածնի: Միջոց ուսիք. Երեք շաբաթ: Հանդիսաւոր օր ուխակ Բէթզիւկմի Սը. Ածածնի եկիդ. Թիֆլիսոյ: Էկն օր ամե- նայն երեկ. Նախատօնակ:	18	Ք կիր. թ. ՎերԱՓՈԽՈՒՄՆ, Սը. Սուրբ Ածածնի: Միջոց ուսիք: Երեք շաբաթ: Հանդիսաւոր օր ուխակ Բէթզիւկմի Սը. Ածածնի եկիդ. Թիֆլիսոյ: Էկն օր ամե- նայն երեկ. Նախատօնակ:	26	
19	Ք Բ. թ. 2. օր Վերափոխման: Յիշատակ մենելոց:	19	Ք Բ. թ. 2. օր Վերափոխման: Յիշատակ մենելոց:	27	
20	Գ. գ. 3. օր Վերափ.	20	Գ. գ. 3. օր Վերափ.	28	
21	Գ. թ. 4. օր Վերափ.	21	Գ. թ. 4. օր Վերափ.	29	
22	Ե. թ. 5. օր Վերափ.	22	Ե. թ. 5. օր Վերափ.	30	
23	Ուր. գ. 6. օր Վերափ.	23	Ուր. գ. 6. օր Վերափ.	1	
24	Ե. թ. 7. օր Վերափ.	24	Ե. թ. 7. օր Վերափ.	2	
25	Ք կիր. թ. 8. օր Վերափ.	25	Ք կիր. թ. 8. օր Վերափ.	3	
26	Ք կ. թ. 9. օր Վերափ.	26	Ք կ. թ. 9. օր Վերափ.	4	
27	Ք կ. թ. Յ. Սըցն. Յովակիմայ և Ունայի Տնողացն Սը. Աստուա- ծածնի և կանանցն Եղաբերց:	27	Ք կ. թ. Յ. Սըցն. Յովակիմայ և Ունայի Տնողացն Սը. Աստուա- ծածնի և կանանցն Եղաբերց:	5	
28	Գ. թ. ա. պհ.	28	Գ. թ. ա. պհ.	6	
29	Ե. թ. Յ. Սըցն Երեմիայ Մար- գարինի: Ու Յիշատակ գլխատ- ման նովիննու Մկրաչի:	29	Ե. թ. Յ. Սըցն Երեմիայ Մար- գարինի: Ու Յիշատակ գլխատ- ման նովիննու Մկրաչի:	7	
30	Ուր. թ. պհ. Անուանակոչ. Ն. Կ. Ա. Կայսեր Ռուսաց Ա.Ա.Ք- ՍԱԾԹԻ Գ. թ.	30	Ուր. թ. պհ. Անուանակոչ. Ն. Կ. Ա. Կայսեր Ռուսաց Ա.Ա.Ք- ՍԱԾԹԻ Գ. թ.	8	
31	Ջ Ա. թ. լո. 2 ժ. 30 ր. եր. Ե. թ. Սըցն. Եմիսոսի Սուրբ Ժողովոյ 200 հայրապետացն:	31	Ե. թ. Սըցն. Սըցն. Սուրբերոցն Թոփ- մայի, Յակովայ և Եմանունի: Յերեկ. Կախատօնակ:	9	
32	Ք կիր. թ. 3. կիր. պհ. Վ.արդ. Բարիկինդան Ս. Ածածնի պհ.	32	Այս ամսուայ 1-ից մինչև 31-ը օրը պակասել է 2 ժ. 31 ր.		

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՅՕ 09

	1	0	1.
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ ամսուայ անունը ծագում է լատինական սեպտեմբեր (այսինքն, հօթներորդ) բառից: Այսպէս անուանեց Հռոմուլոսը իւր տարուայ և մթներորդ ամփար, որ աշունքուայ առաջն ամփան էր: Մենականիք այս ամփան անուանել են Հռոմի հայոց տարուայ և ըստ ամփառ մինելով՝ իւնչպէս որ վացերէն օրէն նշանակում է երկու—առնուած լինի դրացի վրացիներէց:	13	Ուր. ակ. 5. օր պհց. Խաչ. 22	
10	14	Եր. բ. Տօն Ուր. եկեղեցւոյ իւնականիսիս նուազաւիս Ուր. Խաչն: Ստաւականիք: Ուր. Խաչն: Խաչն: Ստաւականիք: Ուր. Խաչն: Խաչն: Խաչն: Խաչն: Խաչն:	23
11	15	Ք. իւր. բ. Խաչն:	24
12	16	Ք. իւր. բ. Տօն Խաչն: Յիշակ: Խաչն:	25
13	17	Գ. գ. Տօն Խաչն:	26
14	18	Գ. գ. Տօն Խաչն:	27
15	19	Ե. տ. Տօն Խաչն:	28
16	20	Ուր. աչ. Տօն Խաչն:	29
17	21	Ե. տ. Տօն Խաչն:	1
18	22	Զ. դ. Տօն 4 ժ. 51 ր. առ. Վկ. կիր. բ. 3. կիր. զկնի Վկ. բափ. Տօն Գիւտ Գուտուոյ Սոււրե Ամածնիք:	10
19	23	Խաչն: Բարեկ. Վարագայ-Խաչն: Բ. բ. Տօն Սըրոցն Մամսայ, Փկւիկամոնի և Սիմէնի Սիւնակեցոյն:	11
20	24	Գ. գ. պհց. Սըրոց Կուսանացն Փէլունեայ, Մալիանեայ և Շուշանայ մասերն Մեծին—Վարդանուայ:	12
21	25	Գ. գ. պհց. Սըրոց Հայրապետացն Բարաղամու, Անթիմոսի և Երանոսի: Ու. Նընջումն սըրոց Յովկ. Աւեաբաննչե:	13
22	26	Ե. տ. պհց. Սըր. Հայրապետացն Բարաղամու, Անթիմոսի և Երանոսի: Ու. Նընջումն սըրոց Յովկ. Աւեաբաննչե:	14
23	27	Ուր. բ. պհց. Սըր. Պապանչե:	15
24	28	Ե. տ. պհց. Սըրոց Դէպատայ զօքավարին, Աղոկտոսի և Ռոմանոսի երգեցոյն: Հանդիս: օր ութիս սըր. Դէպատ եկեղեց. Հանդիսագութիւն մերձ թիվիս:	16
25	29	Ք. կ. պհց. 3. կիր. զկնի Սըր. Խաչն: Տօն Ս. Վարագայ-Խաչն: Մէջոց ութիսի է 7 շաբաթ:	17
26	30	Զ. դ. Տօն. 4 ժ. 53 ր. առ. Վկ. կիր. եկեղեց. Անհանամու և Հասարակաց 6 ժ. 4 ըսպ. առ. Տիւ և գիշեր հաւասար:	18
27		Գ. գ. Տօն Սըրոցն Դաւթի Դիլնեցւոյն և Սըրոց վկցն. Ղամբէսոսի և Ղամբէուկոյն:	19
28		Ե. տ. 1. օր պհց. Խաչն: Բ. աչ. 4. օր պհց. Խաչն:	20
29		Ը. պ. ըսպ. լու. 2 ժ. 3 ը. առ. Վ. պակսել է 2 ժ. 14 ը:	21
30		Այս ամսուայ 1-ից մինչև 30-ը օրը պակսել է 2 ժ. 14 ը:	22

Հ Ա Կ Տ Մ Բ Ե Բ

ՅՆ 09

	1	0	1.
0	1	0	1.
1	2	0	1.
2	3	0	1.
3	4	0	1.
4	5	0	1.
5	6	0	1.
6	7	0	1.
7	8	0	1.
8	9	0	1.
9	10	0	1.
10	11	0	1.
11	12	0	1.
12	13	0	1.
13	14	0	1.
14	15	0	1.
15	16	0	1.
16	17	0	1.
17	18	0	1.
18	19	0	1.
19	20	0	1.
20	21	0	1.
21	22	0	1.
22	23	0	1.
23	24	0	1.
24	25	0	1.
25	26	0	1.
26	27	0	1.
27	28	0	1.
28	29	0	1.
29	30	0	1.

0 ըարելամին Դապարու և քերցն
հորս Մարթալի և Մարիամու:
22 Գշ. ա. Սըցն. Թէնողիսոնի քա-
հանային, Զենոնի զինաւորին,
և Մակարու, Պատերայ և Ռա-
մելայ: Խ. Հըշակէրտ սպառկե-
սին Ս. Սասուածածնի Դապանու:
23 Գշ. ա. պհք.
24 Եշ. բ. Սըցն. Խարիթեանց և
որդին, Արտէմեայ և Քըս-
տափորի, և երկուց կանանցն
Կալինիկայ և Ակիւլինայ:
25 Ուր բ. պհք.
26 Եք. բ. Սըց. Երկուասան վար-
դապետացն Ուժէսոսի, Դիմին-
չոսի, Սեղեստրոսի, Աթանասի,
Ամբուլի Երուասագւոյն, Եփ-
եմի Խորին Ասորու, Բարսէղի
Աւարացւոյն, Գրիգորի Նիւ-
սացւոյն, Գրիգորի Ասուածա-
քանին, Եպիփանու Կիպրաց-

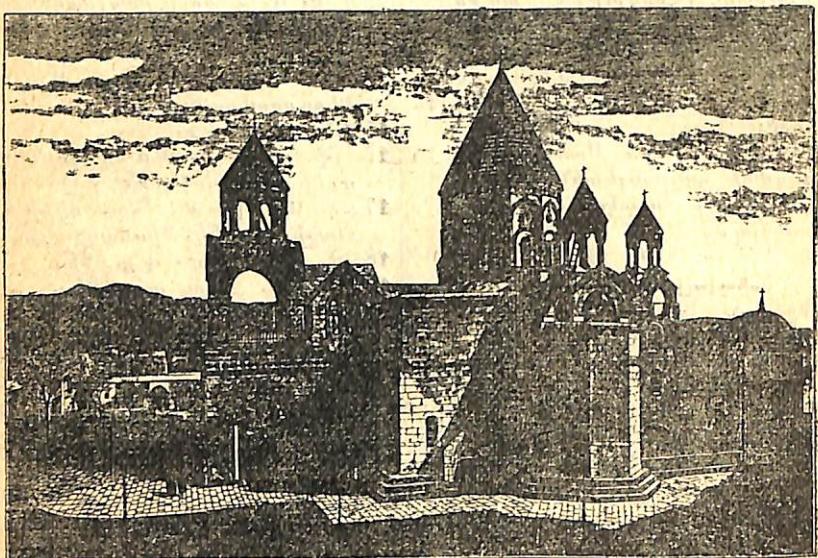

1 0 1 լոյն, Յովկաննու Ոսկելեբանին
և կիւրզի Աղէքսանդրացոյն:
2 27 ✽ կիր. բ. 7. կիր. զկնի Սը. 7
Խաչի: Գլւտ-խաչ:
3 Պ. ք. 11 ժ. 42 ր. առ.
Անտորէ եղանակ:
28 Բշ. բ. Սըցոյն Անաստասայ
քահանային, Վարոսի և Թէո-
դորիստեայ և որդոց նորս և որք
ընդ նմու կատարեցան:
29 Գշ. բ. Սըցոց Հեղիքեանցն
որք և Սամուաս կատարեցան և
սըցն. Սեւոխանասի Սելաստա-
ցւոյն, Բարեկայ ծերոյն, և ութ-
ուուն և չորս աշակէրտաց նորին:
30 Գշ. ա. պհք.
31 Եշ. ա. Սըցոյն. Յովկաննու Ոս-
կերերան Հայրապետին:
32 Այս ամսուայ 1-ից մինչև 31-ը
օքը պակասի է 2 ժ. 10 ր.

0 Նոյեմբեր բառը ծագում է
լատ. November բառից, որ կը
նշանակէ իններորդ: Հոռմա-
յեցիք այս ամիսը անուանել են
իններորդ նորս համար, որ շատ
աւաջ նորքու նոր տարին ոչ (թէ
Յունկարից էին հաշվում ինչ-
պէս հիմայ, այլ Մարտ ամսից:
Մեր նախնիքը այս ամիսը ա-
նուանել են Տրէ: Իսկ Վրաս-
տանում, որովհետեւ այս ամսուայ
10-ի մէջ տօնվում է Սը. Գիօր-
գայ տօնը, սորբ համար էլ, այս
ամիսը անուանել են Գէորգ-
օբայ, կամ Գիօրգիսութէ-թէվէ, որ
կհշանակէ Գէորգույ-տօնի ամսիս:
1 Ուր. բ. պհք.
2 Եք. բ. Տօն Ա.մ.ն. Սըցոց, Հնոց
և նորոց, Յայրեց և Սնյայսից:
3 ✽ կիր. բ. 8. կիր. զկնի Սը. 14
Խոմչի:
4 Բշ. բ. Սըցոց Ստեփաննոսի
Հոռմայ Հայրապետին և քա-
հանայիցն, սարկաւագոցն և
Ժողովրոց:
5 Օ. 1ր. րո. 3 ժ. 12 ր. առ.
Փաբրիւլէ և Յանուառն եղանակ:
6 Գշ. բ. Սըցոց Ակիփամեայ
և պիս. Յովկիփայ քահանային,
Այթարայ սարկաւագին և Պա-
տոնի վկային:
7 Գշ. բ. պհք.
8 Եշ. ա. Սըցոց Հայրապետացն
Մետուփանոսի, Աղէքսանդրոսի,
Պազմուի խոստովանողին և սքց.
Կատարացն՝ Մարկիանոսի և
Մարտիրոսի:
9 Ուր. ա. պհք. Յերեկ. Կախատ
ֆ. Եք. բ. Սըցոց Հեղշամկա-
պետացն Գրիգորի և Սիքայէլի
և ամենայն Երկնային զօրացն:
Մեծահան, օր ուստի Սը. Գէորգ.
եկեղ. Բոլնիս գլւողի մերձ է
Թէվիլսի:
10 ✽ կիր. բ. 9. կիր. զկնի Սը. 21
Խաչի: Զ. Տարելարձ 0ժմ. պ. ե. Հայրապետացն
Հայրապ. Ա.մ.ն. Հայոց Տ. Տ.
Մակարայ Ա.

1 Աղեղակին ի Աղեղինաւորն
մտանէ 7 ժ. 17 ը. եղեկ.
11 Բշ. բ. Սըցոց Սկիլիտոսի Ան-
տիոքայ Հայրապ. և Մինսսայ
եգէպոտացւոյն և միւլ Մելիտոսի
եպ. Բուրայ քահան. և Նինու
սարկաւագին:
12 Գշ. բ. Սըցոց Դիմիտրէայ Վկա-
յին և Բասիլիսկոսի քնչին:
13 ✽ Վ. ք. քու լո. 11 ժ. 24 ր. առ.
Եղանակ և Բիութ եղանակ:
14 Գշ. բ. պհք.
15 Եշ. բ. Սըցոց Գուրիասայ, Սա-
մունասայ, Սըբիրյ սարկաւա-
գին, Ումաննոսի միւլ Ակիփացն
Մանկան խոստովանողի և Հե-
սիքոսի զինաւորին: Մննդ. ն. Կ.
Մհ. Կայսերուհեռոյ Մարիայ
Ֆէոդորովնայի:
16 Ուր. ա. պհք.
17 Եք. բ. Սըցոց Առաքելոցն Ա.ն.-
դրէկ և Փիլիպպոսի:
18 ✽ կիր. բ. յ. յ. կիր. զկնի Սը. 28
Խաչի: Բարիկ. Յինակի պահոց:
19 Բշ. բ. 1. օր պհք. Յիս.
20 Բշ. բ. 3. օր պհք. Յիս.
3երեկ. Կախատոնաք:
21 ✽ Եշ. բ. 4. օր պհք. Յիսն.
Տօն Երից ամաց Ընծայեցման
ը. Ասուածածնի ի Տաճարն:
Եսո Բրուտաց:
22 Ուր. բ. 5. օր պհք. Յիսն.
Եք. ա. Սըցն. Գրիգորով Սըան-
չէլակործին, Նիկողոսոսի Հայ-
րապետին և Միւլունայ եպակ.
23 ✽ կիր. ա. 1. կիր. Յիսն.
24 ✽ կիր. ա. 1. կիր. Յիսն.
25 Բշ. բ. Սըցոց կուսանացն Յու-
լիանայ և Վասիլիուհեռոյ, Աը-
րաքիմու և Խորենայ անարծաթ
բժշկացն, Կողմայի Գամինո-
սի և Ասուածածատորոյ Վկային:
26 Գշ. բ. Սըցոց Դ.ուկիանոսի
քահ. և սըցոցն Տարագրոսի,

0	Պրօպրոսի, Անդրօնիկոսի, Ունես- սիմեայ և այլոց աշակերտացն Պօղոսի:
27	Ջ Առ. քռ. լս. 8 ժ. 9 երեկ. Անհաջողաբար եղած:
28	Դ ՀՀ. ՔՅ. պէջ. Երգն. Կղեմայ հայրապե- տին և Բագարատայ Տոռոմենայ
1	Եպիսկոպոսին:
0	29 Ուր. ՔՅ. պէջ. Յերեկ. Նախատ. Ք Եր. ՔՅ. Սըբոց Առաքելոց և առաջին Լուսաւորչացն մերոց Թագէսոփ և Բարդուղիմէսոփ:
1	Այս ամսուայ 4-ից մինչև 30-ը օրը պակասել է 1 ժ. 19 ըութ.

ՍՈՒՐԲ Էջմիածին

0	Դեկտեմբեր վերցրած է լատի- նական անուանեց բասից, որ կընշանակէ ասանելողիդ: Այս- պէս անուանեց տարուայ ա- միսների հիմագիր Հոռոմուսը տարուայ տասմէրորդ ամիսը: Մեր նախնիք այս ամսին ա- նուանել են Քաղոց: Որովհետեւ Վրաստանում այս ամսում՝ 25-ին կատարվում է Քրիստոսի ծնն- դեան տօնը, այս պատճառաւայս ամսին վրց անուանել Են Քրիս- տիշուայ, կամ Քրիստիշօքիս— թիշ, որ կնշանակէ Քրիստոսի ծննդեան ամսին:
1	Ք Կիր. ամ. 2. Կիր. Յինակ. 2 ԲՀ. ՔՅ. Սըբոցն Գենարիսոսի ե- պիսկոպ. և Մերկեռիսոսի զինա- լորին, Յակովլուայ և Իրաւա- փառայ:
3	Դ ՀՀ. ՔՅ. Սըբոցն Մինասայ, Եր- մողինեայ և Գրաբոսի, և կա- մաւոր աղքատացն Յովշանու և Ալեքսիանոսի:
4	Ը Լր. լս. 3 ժ. 49 լ. առ. Հետափառն և հրեթ:
5	ԵՀ. ՔՅ. Սըբ. Հարցն Եպիսկոպաց- ւոցն Պօղոսի, Պօղայ, Սակա- րայ, Եւազրի, Յովշանու Քրիս- տոցն, Յովհանու կարձահասա- կին, Նեղոսի, Արսէնի, Սիսիա- նու, Գանիէլի, Սրապիոնի, Մա- կարիսոսի, Պիմինի և այլոց սրբ. Հարցն: Անուանակոչ. Վ. Համբ. Հայրապ. Ա. Ա. Հայոց Տ. Տ. Մա- կարայ Ա.
6	Ուր. ՔՅ. պէջ. Ու. Նիկողայոսի Արանցելագործ. Հայրապետին: Անուանակոչ. Ն. Կ. Բ. Թ. Ժ. Ա. Նիկոլոյ Ալէքսանդրովչի:
7	Եր. ՔՅ. Սըբ. Նիկողայոսի Զը- միւռնացւոյ Սըբանչելագործ Հայրապետին:
8	Ք Կիր. ՔՅ. 3. Կիր. զինի Յին- ակի: Բարձիկենդան Սը. Յա- կովլուայ պահոց: Յերեկ. Նախատ.
9	Ք ԲՀ. ամ. պէջ. Տօն Յդութեան Սը. Աստուածածնի ի յԱննայէ: Զմեռնամուտ և արեւադարձ, շերեկն սկանի երկարիլ և գե- շերն կարձանալ:
10	Ծ Սըեղ. ի Այծեղջերն մանէ Ժամ ը Եպեկ:
11	Գ Հ. ամ. պէջ. Սըցն. Կոռնե- լիսով հայրապետին և Նմաւռնի ազգականին Քրիստոսի, որ խա- չեցաւ յերուսաղէմ, Պողիկար- պոսի հայրապետին Զմիւռնիոյ և սրբոց վկալիցն ուրբ յարե- ւկու կատարեւան:
12	Ծ Սըեղ. ի յԱյծեղջերն մտա- նէ 7 ժ. 45 ը. Երեկ.
13	Դ ՀՀ. ՔՅ. պէջ.
14	Ե Վ. քռ. լս. 8 ժ. 44 ը. առ. Սունամանէն և հապօւուան:
15	ԵՀ. ԲԻ. պէջ. Սըբոցն Եւգրա- տիսի, Օգունատիսի, Եւգենիսի, Ովհետիսի և Մարգարիտիսի:
16	Ուր. ՔՅ. պէջ. Յերեկ. Նախատ. Եր. Ածածին. Եկեղ. Թիֆլիսոյ ուր և ամիսովի մաս նշխարացն Սը. Յակոբայ:
17	Հ Կիր. զինի Յինակ. Սը. Պիմինի. Հայրապ. Ա. Ա. Հայոց Տ. Տ. Մա- կարայ Ա.
18	Ե Կիր. Պիմինի Յինակ. Ին- դասի, Պոմինի և Գղերելոսի քահանան. և Ելուսուց Բիւրոցն, որբ այրեցան յեկեղեցին Նիկոմի- դացւոց:
19	Ը Ծ. լս. 6 ժ. 10 ը. Երեկ. Համարն եղանակ:

0	Աւր. Բն. պէշ.	1	0	Ար. Ծառանդ Քրիստոնի:	1
20	Նը. Ք. Արյն. Արդարու նախա-	2	26	Եշ. Եկ. Տօն Սրբոց Առաքելոցն	8
21	վկայ—Անգրանկի Եագաւորին	3	Պետրոսի և Պողոսի:		
22	Հեթոյ:	4	Ջ Առ. քռ. 4 ժ. 12 ր. առ.		
23	Ք Կիր. Ք. 5 զինի Յիսհակի:	5	Յրտուան և բրիուեցի:		
24	Յշ. Պ. Տօն Սրբոցն Դաւթի	6	Աւր. Բն. պէշ. Յերեկ. նախատ:	9	
25	մարդարէն և Յակովայ Առաքե- լոյն: Յերեկ. նախատնակ:	7	Ար. Սբ. Ստեփանոսի Նախավլի:	10	
	Գիշ. Ք. Տօն Սրբին. Ստեփանոսի Նախավլային և առաջին Մար- դարնան: Հանդիսաւոր օր Ար.		Եպ. Բն. Տօն Սրբոց որդւոյն Ո- րոտման Յակովայ Առաքելույն	11	
	Ստեփանոս եկեղեցւոյն Թիվի- լիզոյ, օր ի յանապատին կուսա- նաց, ուր և ամփափի մաս նշխա- րացն աջ Ար, Ստեփանոս նա- խավլայի: Ու. Ճապալոյց Ծննդ:		և Յովիաննու Աւետարանչին:	12	
	Դշ. Պ. 2. օր Ծննդ. պէշ.		29 Ք Կիր. Ք. 6. զինի Յիսհակի:	13	
	30 Բն. Պ. 1. օր Ծննդ. պէշ.		Բարիկինդան Ծննդ. պէշ.		
	31 Գշ. Պ. 2. օր Ծննդ. պէշ.		30 Բն. Պ. 1. օր Ծննդ. պէշ.		
			Այս ամսուայ 1-ից մինչեւ 31-ը		
			օրն աւելացել է 0 ժ. 27 ը.		

Յ Ա Խ Ե Լ Ա Խ Ե Յ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՕՐԱՅՈՅՑԻ 1891 ԹԱՌԱԿԱՆԻ

I. Այն օրերը, երբ Հայաստանիաց
եկեղեցւոյ օրէնքով պատկի խորհուրդ
կատարելն արդելիու է:

1. Ամբողջ մեծի պահոց և Յիսհանց
օրեւի ընթացքում մինչեւ Խղական
առաջին Յարութեան Կիւրակին:

2. Այն Կիւրակի երեկոներին, երբ
միւս օրը սրբոց տօն չէ:

3. Ամեն Շաբաթ (Կիւրակնամուա) ե-
րեկոներին:

4. Ամեն լուս—Զորեքշարթի և
լուս-Ռոբաթ երեկոներին:

5. Բոլոր շաբաթական պահոց ըն-
թացքում:

6. Տէրունական մեծ տօների նախ-
ընթաց երեկոներին:

7. Նաւակատիաց Աւրաբաթ երեկոնե-
րին:

8. Ծննդեան ութօրէից, Վարդապա-
ռի 3 օրերը: Վերափոխման 10-րդ
օրեքը և Սբ. Խաչի ամբողջ շաբաթուայ
ընթացքում:

II. Դարրոցաշան արձակունք:

1) Տօնք Եկեղեցականք:

5. 6. 7. և 13. Յունիլարի տօնք Ծնն-
դեան և Անուանակոչութեան:

Փետր. 14 Տեսանընդառանց:

» 28 Վարդանանց գօրավարացն:

Ապրի. 6 Տօն Մահն և Վերապն Ա.

Քրիստու Լուսաւորչին:

Յունիլար 22 Տօն Ելլցն և Վերապէն Ա.

Քեզորի Լուսաւորչին:

Յուլիսի 6 Տօն Գիւտի Նշխարաց Ա.
Գրիգորի Լուսաւորչին:

Յուլիսի 11 Տօն Սրբոց Թարգմանչացն
մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ:

Օգոստ. 3 Տօն Ա. Առաքելոցն Թա-
գէսաի և Ս. Սահակայ կուսին:

Սեպտ. 8 Տօն Ծննդեան Ա. Աստուա-
ծածնի ի յԱննայի:

Սույն: 10 Տարեգարձ 08ման Վ. Կ.
Հայրապ. Ամեն. Հայոց Տ. Տ. Մակարայ:

Սույն: 21 Տօն Ընծայեցման Ա. Աս-
տուածածնի ի Տաճարին:

Դեկ. 1 Տօն Ա. Առաքելոցն Թագէսաի
և Բարգուղիմէսուի:

Դեկտ. 6 Անուանակոչութիւն Վ. Կատի.

Հայրապ. Ամեն. Հայոց Տ. Տ. Մակարայ I:

Դեկտ. 9 Տօն Յորութեան Ա. Աստուա-

ծածնի ի յԱննայի:

2) Տօնք Կայսերականք:

Փետր. 26 Ծառանդ Կայսեր Աղքա-
քեր Աղքաքանդրովչի Գ-ի:

Մարտի 2 Գահակալութիւն Ա. Կ. Ա.

Աղքաքանդր Աղքաքանդրովչի:

Մայիսի 6 Ծննդադ. Ա. Կ. Բ. Թագա-
ժառանդ. Նիկոլայ Աղքաքանդրովչի:

Մայիսի 15 Թագադրութիւն Նոյին
Կ. Մեծութեանց Օգոստ. Կայսեր Ա-

ղքաքանդր Աղքաքանդրովչի և Կայս-

սուհայ Մարիայ Ֆէօդորովնայի:

Յունիլար 29 Անուանակոչութիւն Պավէ-

Աղքաքանդրովչի և Պետրոս Նիկոլայ Վ. Կայ:

սեպտեմբեր Մարիայ Ֆէօդորովնայի:

Օղոսու. 30 Անուանակոչութիւն Կայսեր Աղքամանդը Աղքամանդըլչի:
Սեպտ. 8 Ծն. Կայսերուհի. Բարձր իշխանակայի:
Օլգայ Ֆէօդօբովնայի:
Նոյեմբ. 14 Ծն. Կայսերուհի. Մարիայի:
Ֆէօդօբովնայի:

Դեկ. 6 Անուան. Թագաժառանդի,
Նիկոլայ Աղքամանդըլչի:

III. Եղանակի գուշակութիւններ:

Եթէ հանդարտ և պարզ եղանակին, արկը մայր մտաւ պայծառ և իր մօակորիզոնի վերայ առանց ամպի, դա հաստատ նշան է, որ հետեւեալ օրը պարզ կը լինի:

Եթէ խառնակ օրերից յետոյ սարեցի, դիմեն, մանը մանը ամպեր լինին ցրված դա նշան է որ մի քանի օր գոնի լաւ եղանակ կը լինի:

Եթէ ամառը կամ աշնանը առաօտեան շատ կանուխ, սասափի մատախուղ մինի իջած ամեն կողմէ դա նշան է որ ճաշի ժամանակ եղանակը կը պարզուի:

Եթէ ամառը երեքչորս ժամ, արևը մայր մտնելուց առաջ անձրւ տեղայ, դա նշան է որ վերջը կը պարզուի:

Եթէ արեի մայր մտնելուն պէս արևմտեան հողմը ամպերը քշելիս լինի դէպի արևելք՝ հետեւեալ օրը խոստանում է պարզ եղանակ:

Եթէ լուսնոյ եղջերը սրածայրը լինի երեւալիս, պարզ եղանակի:

Եթէ ամառուայ գեշելին պարզ նըկ-նակամարի վերայ մի որեւեցէ կողմը վայ-լատակի, դա նշան է որ հետեւեալ օրը այն կողմը անձրւ կը լինի:

Եթէ ձմեռը կամ աշնանը մութը կո-սելուն պէս սկսի բարակ անձրւ, այդ նշան է որ ամբողջ գեշեր պիտի շա-սունակի:

Կողիասում աշնանը և ձմեռը, հարա-ւային և արեւելեան հողմը ըստ համարեա-թէ միշտ անձրեւեր են լինում, կամ շարունակ թղզու օրեր են բերում:

Եթէ լուսնի բոլորքը շատ բակեր են երեսմ, դա նշան է որ շարունակ հող-մով կ'արձենէ:

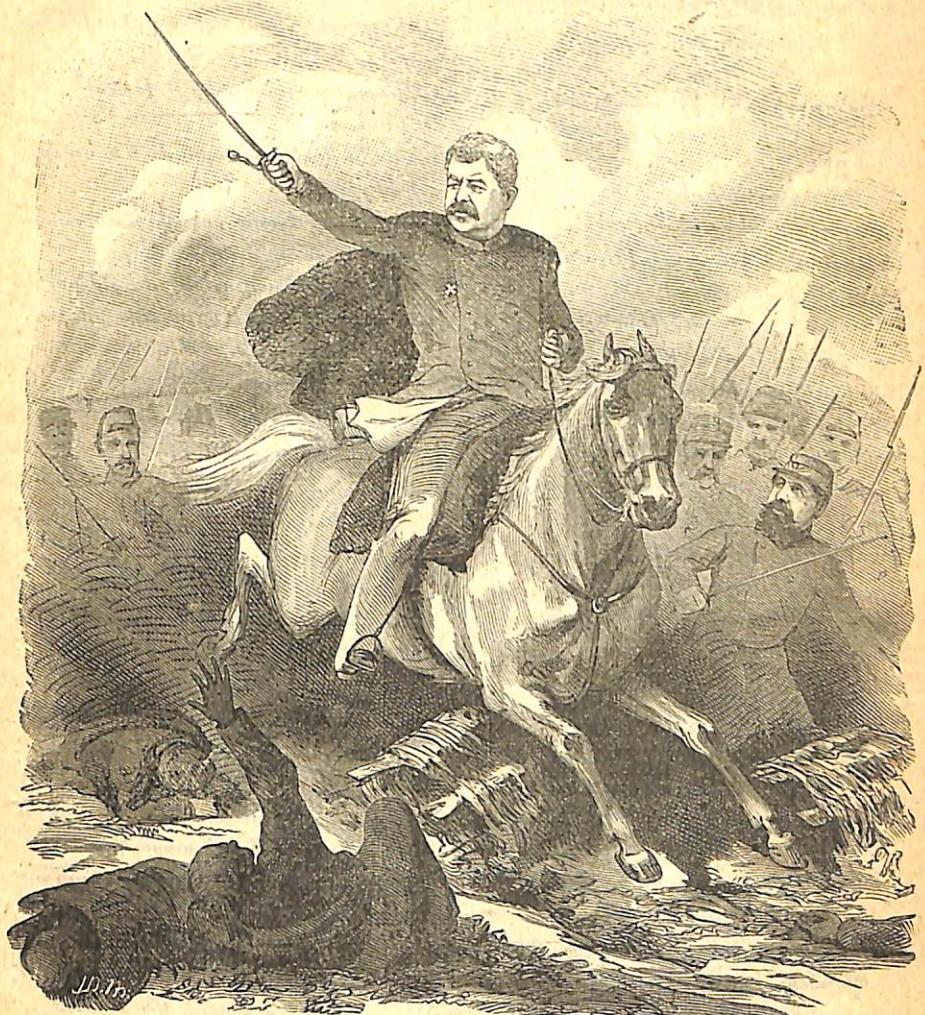
Մեծ և լայն բակը լուսնի, նշան է ե-ղանակի փոփոխութեան:

Պարզ լուսնի լուման ժամանակ ցոյց է տալիս պարզութիւն, իսկ մութ և խա-ւար լուսնի գուշակում է անձրւ:

Ասում են ինչպէս եղանակ նոր լուսնի երբորդ և չորրորդ օրը լինի, այնպէս էլ ամբողջ լուսնական ամիսը կանցնի:

Սպիտակ և պարզ լուսնի խոստա-նում է լաւ եղանակ:

Կարմիր գոյնավ լուսնի գուշակում է հողմ և վատ եղանակ:

ԳԵՆԵՐԱԼ ԼԱԶԱՐԵԱՆՅ

- IV Ժամանակագրութեան:
- 1) Համաշխարհային նշանաւոր անցքերի
եւ պատմութեան:
- Քրիստոնի ծննդից առաջ:
- 3254 Զըհեղեղ:
- 2941 Զինացոց տառերի գիւտը:
- 2640 Նինուի հիմնելը:
- 2300 Եգիպտասի թագաւորութեան հիմնելը:
- 2000 Մետաքսի գործածութեանը:
- 1700 Եգիպտացոց մեհենական գրերը:
- 1750 Բաբելոնի աշաբարակաշինութեան:
- 1651 Մովսէս մարգարին ձևում է:
- 1500 Աթենքի հիմնարկութեանը:
- 1200 Դարենական արուեստի սկզբը:
- 1150 Տպագրութեանը Զինաց մէջ:
- 1056 Դաւիթը թագաւորում է:
- 1017 Սողոմոնը թագաւորում է:
- 1010 Սողոմոնի տաճարի շինութեանը:
- 982 Սողոմոնի մահը:
- 800 Արծաթ փողի գործածութեանը:
- 802 Սոտեռատանի թագաւորութեան
անկումը:
- 754 Հասմուլոսը հիմնում է Հռոմեանը:
- 721 Խորայելացոց թագաւորութեան
անկումը:
- 585 Երուսալիմի աւերտումը և տաճարի
այրումը Խաբուլութեանորից:
- 560 Կեւրոսը հիմնում է Պարսից տէ-
րութեանը:
- 558 Կոնֆուկիսը ծնվում է:
- 552 Բուդայականութեան սկզբը
Հնդկաստանում:
- 523 Աստուածաշունը թագավանալում
է յոյն լեզուով 70-ից ձեռքբով:
- 469 Սոկրատի ծնվում է:
- 384 Արքատօմէլը ծնվում է:
- 356 Աղեքսանդր Մակեդոնացին ծն-
վում է:

- 325 Աղեքսանդր Մակեդոնացին Հա-
յաստանի վերայով արշաւում է
Հնդկաստան:
- 315 Զինական պարսպի շինութեան-
սկզբը:
- 160 Զինացիք բամբակից թագիք ևն
շինում:
- 110 Հասմոնայցիք հնարում են սասպի-
ւելը:
- 76 Կիեվանի ժամանակ Տիւտանը Հնա-
րում է շուտ գրելու ձեւը:
- 70 Վելովի հրաբուխի ժայթքումը
Հերքուլանում և ամսկէի քաղաք-
ների աւելումը:
- Քրիստոնի յետոյ:
- Քրիստոսը ծնվում է:
- 33 Քրիստոսը խաչվում է:
- 41 Աւաքեալենելը սկսում է գրել
աւետարանը:
- 60 Հասմոնայ մէջ ներոն թագաւորի
ժամանակ շինվում է ապակինի (ա-
մանեղինի) տառաջին գործարանը:
- 67 Պետրոս և Պողոս Աւաքեալենելը
հաշատակիւմ են:
- 70 Տիառոս կայսը աւելում է Երու-
սալիմը:
- 97 Յովհաննէս աւետարանիչը գրում
է Նիկեսոսում աւետարանը:
- 135 Հրէայք սկսում է ցրուել ամբողջ
աշխարհում:
- 210 Հասմոնում աւագին անդամ, լուսա-
մունելը մէջ ապակի է դնվում:
- 300 Մեդրտմանից Արագ են շինում:
- 305 Սուրբ Էջմիածնի հիմնելը:
- 306 Մեծն Կոստանդիանոս թագաւո-
րում է:
- 321 Մարտի 7-ից Կիւրակին տօնելը
սկսվում է:
- 325 Առաջին աիեղերական Սը. ժողովը
Նիկոհյան:
- 328 Կ. Պօլսոյ հիմնարկութեանը:

- 381 Կ. Պօլսոյ տիեզերական Սը. ժողով:
- 400 Եւրոպայի եկեղեցեաց մէջ զան-
գակի գործածութիւնը սկսվում է:
- 431 Նիկեսոսում Երբորդ տիեզերական
Սը. ժողովը:
- 451 Քաղմեդանում չորբորդ տիեզերա-
կան ժողովը:
- 476 Հառմիմացւոց կայսերութեան ան-
կումը:
- 496 Ֆրանկները ընդունում են քրիս-
տոնիութեանը:
- 550 Եւրամի որթն ու մետաքսը աւա-
զին անդամ Երոսայ է բերվում:
- 570 Մահմեդը ծնվում է:
- 636 Եւրոպայում եղեգէ գրչէ տեղ
փետրէ գրչէ են սկսում դործածեր:
- 637 Սրաբացիք աիբում են Երուսա-
լիմին:
- 650 Լատինացւոց Եկեղեցեաց մէջ Եր-
գեկոն գործածելը սկսվում է:
- 711 Խաղանիան գրաւվում է Արաբ-
ներից:
- 807 Զինացոց պէս Եւրոպայի մէջ էլ
թղթի գործածութեանը սկսվում է:
- 850 Սրաբացիք շաքար շինելը հնա-
րում են:
- 855 Սւատնական այբուբենը գտնե-
վում է:
- 876 Յունաց և կաթոլիկաց Եկեղեցի-
ները բաժանվում են միմանցից:
- 1022 Կոլիսո Եւրոպայի Երամիշալը նօ-
տան հնարում է:
- 1072 Երուսալիմի տիբում է Սելջուկ-
ները:
- 1086 Խաչակրաց արշաւանքի սկզբը:
- 1171 Եւրոպայի Ալեքսանդր քաղաքի մէջ
բացվում է աւագին զբամասունը:
- 1246 Սւածին բաշխական ուսումնաբանը
Ֆրանսիայում:
- 1291 Խաչակրաց վերջին արշաւանքը:
- 1299 Ֆլորենցիայում սկսում է ակնոց-
ներ շինել:
- 1301 Կողմնացորդի գիւտը:
- 1308 Նիկոդիմական հաստաբակետու-
թեան հիմնուելը:
- 1330 Գուտենբերգը, Յանուար և Շեֆեր
Մագունակոյ մէջ տպագրութիւնը
հնարում էն:
- 1338 Վառօղը գտնում էն:
- 1380 Թանգանօմի զիւտը:
- 1384 Լեռքթեմուրի արշաւանքները Ա-
սիայում:
- 1415 Հուսին այրում էն:
- 1440 Հուովի Սը. Պետրոս Եկեղեցոյ
հիմնարկութիւնը:
- 1450 Երսովայի մէջ աւագին գիրքը
տպվում է:
- 1453 Տաճիկները տիբում էն Կ. Պօլսին
և վերջանում է բիւգանդական
կայսերութիւնը:
- 1464 Կամակատուն և Փօստայով թղթ-
թատրութեանը հաստատվում է Ֆրանսիայում:
- 1473 Կոպերնիկոսը ծնվում է Տօրնում:
- 1483 Սկավում է գործադրվել Ինկվիզի-
ցեան:
- 1492 Կոլմերոսը գտնում է Սմերիկան
(Ուրբաթօքը, Հոկաեմբերի 13-էն):
- 1493 Կոլոմերոսը Սմերիկայից եղելատա-
ցորեն է բերում Եւրոպայ:
- 1500 Ծոցի (անուանաւոր ժամացոյցը
հնարում էն):
- 1524 Առաջին ձեռագիր լուսագիրը Ալիքն-
այում:
- 1546 Լիւտերը վախճանվում է:
- 1615 Ասածին ապագիր լուսագիրը:
- 1616 Եկեպակիրը մեւնում է:
- 1642 Գալիէն մեւնում է:
- 1689 Յոդեշարժ մեքենաների գիւտը:
- 1727 Նիւտոնի մաշը:
- 1752 Ֆրանկլինը հնարում է Շանթար-
գիլլը:
- 1779 Գեապարիկը հնարում էն:
- 1785 Ժորժ Ստեփենսոնի առաջին շո-
գեկանքը շինում է:

- 1789 Յերանսիսկական մեծ յեղափոխութիւնը:
 1790 Գալվանը հնարում է գալվանեան
 էլեկտրականութիւնը:
 1800 Զօնսոնը գանում է մարմնի պատուասումը:
 1801 Վիմագրութեան գիւտը:
 1803 Անդլիացիք մերադի գրելը հնարում են:
 1803 Շոգենակի գիւտը:
 1805 Շիլլերի մահը:
 1810 Նապօլիոնի արշաւանքը դէպի Եւրոպայի-արեւելը:
 1812 Արագատիպ մամուլի հնարելը:
 1821 Նապօլիոն Ի-ը մերոնում է:
 1839 Տարլոթ անդղիացին հնարում է լուսանկարը:
 1841 Առաջին տելեգրաֆը շինում են Վաշինգտոնի Բալտիմօր:
 1848 Ելեկտրական գործիքը հնարում են:
 1851 Առաջին ռելէօլիգերը շինվում է:
 1852 Նապօլիոն Ռ-ը Կայսը է հրատագովում:
 1853 Աքերեան պատերազմը:
 1861 Խուական թագաւորութեան միացումն և Վիկտօր-Էմանուէլի թագաւորը հրատարակութիւնը:
 1862 Սուէդեան ջրանցքի բացումը:
 1865 Գերմանական գաշնակցութիւնը և Աւտրօ-Պրուսական պատերազմը:
 1867 Ամերիկայից Անգլիայ, Անգլանդ, ոլլիւանոսի վրայով տելեգրաֆը շինում են:
 1868 Հնդկասահանի տելեգրաֆը Կովկասի վերայով շինում է:
 1870 Ֆրանս-Արուասական պատերազմը և Նապօլիոն Մ-ի գերութիւնը Սեպտեմբերի մասում:
 1870 Խուական վերջնականապէս գրավվում է Հռովմը:
 1873 Վեհենայի աշխարհականդէսը:
 1875 Հերցեգովնիայի ապստամբութիւնը:

- 1877 Ուուսասանը պատերազմ է հրատարակում է Տաճարի կում է Տաճարակատանը:
 1878 Սան-Սանվանյոյի դաշնադրութիւնը:
 1878 Երելինի դաշնադրութիւնը:
 1879 Ելեկտրական լաստերների վառելը հնարում էրն:
 1880 Տելեֆոնի գիւտը:
 1881 Զօնսօդրաֆի ի իւտը:
 1889 Փարելի աշխարհականդէսը:
- 2) Ուուսաց և Վ. Վաց
 նշան աւոր անցք եր բ ք ի ս
 թիւդուսից յէպոյ:
- 40 Թուլին Անդրէսս Առաքեալը ու Սիմոն Քանանցին Վարսասանում մոցնում է Խն Քըլստոնիշութիւնը:
 446 Վրացիք սկսում են դործածել մեր սուբը Մեսրոպի հնարած այլենասնը (վարցութիւն):
 597 Վրացիք հայերից բաժանվում են:
 623 Հերակլ վրաց թագաւորը առնում է Հայաստանի մի մասը, Արագածականը և Ելբանի հանունը մութիւնը:
 862 Ուուսաց տէսութեան սկզբնաւութիւնը:
 988 Ուուսները Ար. Վաղեկիրի առաջնորդութեամբ ընդունում էն յոյնը Վրիստի Վրիստոնիշութիւնը:
 1010 Բագրատ թագաւորը Վաստանում և Խմբեթում եկեղեցիներ է հիմնում (Մցիկնում):
 1011 Թարգմաննում է վրաց լեզուով առաջին աւետարանը:
 1212 Վախճանինում է Թամարայ թագուհին:
 1222 Նիժնինօվկուրդի հիմնելը:
 1224 Զինգես-Լսանի յարձակմունքները և սուս Եշխաներին երան հպատակցները:
 1238 Մոնղոլական Ծի սկիզբը:

- 1289 Օսերը Գուրի քաղաքն այլում էն:
 1328 Մոսկվայի թագաւորութիւն սկիզբը:
 1428 Հրաբձակ դէնքերի գործածութիւնը Ռուսասանում:
 1469 Վրաց թագաւորութիւնը բաժանվում է Երեւան մասերի Քարթիւնը և Կախիթիւնը:
 1480 Ուուսասանը պատավում է Մոնղոլական Ծից:
 1491 Առաջին տպուած գիրքը սկսուածինը լեզուով հրատարակում է Թիֆլիզում:
 1518 Պարսից Խամալի-Շահը առնում և աւերում է Թիֆլիզը և Մցիկնը: Հաւլաբարի կարմնջի մօտ էլ մզկիթը է շնչում:
 1524 Մակարիայի տօնավաճառի ըստում:
 1535 Շահ-Թամազը առնում է Թիֆլիսը:
 1547 Յովհաննէս Քրօգնին առնում է առաջին թագաւորի տիտղոսը:
 1556 Հաշտարիսանի թագաւորութեան անկումը:
 1563 Մոսկվայում սկսվում է տպագրութիւնը:
 1583 Ուուսները առնում էն Ալբիրը:
 1589 Ուուսաց պատրիարքութեան ըսկիզբը:
 1611 Լեհացիք առնում էն Մոսկվան, Ելեկտացիք նօվդորութ:
 1612 Ուուսասանն ապավում է լեհերից:
 1617 Շահ-Արագ Ա-ը աւերում է Վրաստանը և շատ վրացիներ առնում է իւր հետ Պարսկաստան:
 1632 Առաջին կանոնաւոր զօրքը Ուուսասանում:
 1634 Վրաստանում Մահմեդականութեան մուտք գործելը:
 1664 Արչելլ թելաւը շինում է աթոռանիստ քաղաքը:
 1672 Ծննդում է Ուուսաց Մեծն Պետրոս Կայուրը:
- 1700 Ուուսասանում սկսվում է տարեգութիւն (յունվարի 1-ին) Քրիստոնութիւն և Կախիթիւնը:
 1701 Առաջին թատրոնը Ուուսասանում:
 1703 Առաջին լրագրի հրատարակիլը Ուուսասանում:
 1705 Քաղաքական գրերի տպագրութիւնը Ռուսասանում:
 1709 Վախտանգի կիմնում է Թիֆլիզում տպարան, սկսում է գրել վրաց պատմութիւն և տպում է գրքեր:
 1716 Ալանացիք Քարթիւլը ու Կախիթիւնը աւերում են:
 1723 Մահմագ-ղուլի խանը աւերում է Թիֆլիզը և կողպատում է Սիօնի եկեղեցին:
 1724 Վախտանգը առնում է իւր հետ Խուաստան Պետրոս Մեծի հրատէրով և եպիսկոպոսուն և վարդապետ, 5 առքիւատ և 140 աշխարհական:
 1725 Մեծն Պետրոս Կայուրը մեանում է:
 1743 Մահուան պատիմը ոչնչանում է:
 1752 Թէմուրազ թագաւորը հրատարակում է պարսկանիշին Երևանից և նորաբնիւթերին Ենակեանից և նորաբնիւթերին Ենակեանից այժմ հաւաքար թագում:
 1754 Առաջին բանի հիմնելը Ուուսասանում:
 1755 Մոսկվայում առաջին համալսարանի բացումը:
 1767 Ծաղկել պատուաստելը մացնում է Ուուսասանուն:
 1768 Թուղթ վողի գործաղը ութիւնը Ուուսասանում:
 1769 Հերակլէն, Գօրի, Սոնախ, Թելաւ, Բօրժոմ և ուրիշ տեղեր բերդէ շինում, հիմնում է տպարան, զինարան, թագանհօթ է ձուլում, կարում է գրամ, և գրքեր է տպում:
 1788 Անտոն Ա. թագամանիչ և լեզուագիտ կախութեամբ վախճանվում է,

- 1785 Կովկասի փոխարքայութեան հեմ-
նելը:
- 1786 Պետական ըանկի հեմնելը:
- 1795 Ազա-Մահմադ խանը յարձակում է
Թիվիլսի վերայ և աւերում:
- 1799 Վարաց Գիօրգի XII-ը յանձնում է
Վաստանը Ռուսաստանին:
- 1801 Վարաց և առւսաց մէջ 10 յօդուտ-
ծից բաղկացած դաշնագլւ ստո-
րագլելը:
- 1802 Ռուսաստանում Մենակառեքսովան
սկսվում է:
- 1804 Մինչդեմ իւնի և Խմբէթը միանում
են Ռուսաստանի կրտ:
- 1809 Ֆինլանդիան միանում է Ռուսաս-
տանի կրտ:
- 1814 Ռուսները առնում են Փարեզը:
- 1815 Լեհաց թագաւորութեան միա-
ցումը Ռուսիայի հետ և Վենենայի
գետպահաժողովը:
- 1830 Առաջին և մեծ խօնքան Ռուսաս-
տանում:
- 1837 Պուշկինը մեռնում է:
- 1841 Լեհանատովի մահը:
- 1844 Կալվովի մահը:
- 1844 Վարանցովի փոխարքայ նշանա-
կութը:
- 1859 Կովկասեան 69-ամեայ պատերազմ-
ների վերջանալը և Շամփլի գերի
առնելը:
- 1861 Ստրիութեան ոչնչանալը:
- 1864 Կովկասի վերջնականապէս նուա-
ճումը:
- 1866 Մեծ էշեր Միխայել նիկ. փոխար-
քայ նշանակութը,
- 1877 Ռուս-Տաճկաստանի պատերազմը:
Ներքասովի մահը:
- 1878 Ան-Անեֆանոյի գաշնագրութեան
ստորագլւը:
- 1882 Վարաց վերջին շատաւեղբ-հայադ-
դի Մարիամ թագուհին մեռնում
է և թագլում Թիվիլսի Հայոց

- Վահնը եկեղեցւոյ հետիսային
կողմը պատի տակ:
- 1883 Տուրքենելը մեռնում է:
- 1887 Կովկասում մոցնվում է առաջին
անգամ զինուորագրութիւնը:
- 1888 Կայսր Աղեքսանդր III-ը այցելում
է Կովկասը Կայսերուհեայ և Թա-
գաժառանդի հետ:
- 1889 Պարսից Շահնասրէդինը անց-
նում է Կովկասի վրայով Ռուսաս-
տան և արտասահման:
- 1890 Խոտալիւյի թագաժառանդ Վիկ-
տոր-կամանուհիը այցելում է Կով-
կասը:
- 3) Հ ա ր ց ո ւ թ ա ր մ յ ո ւ լ ե ա ն ի
նշանաւոր անցքերը
Քրիստոնից տառած:
- 2492 Հայազգայնութեան սկզբնաւորու-
թիւնը.
- 2346 Հայոց տէրութիւնը սկսվում է:
Հայոց թագաւորութեան սկզբը
Պարուբից:
- 149 Ուկանում է Արշակունեաց թագա-
ւորութիւնը Վաղարշակից:
- Քրիստոնից յէպոյ:
- 30 Արդար Հայոց թագաւորը նամակ
է ուղարկում Քրիստոնին:
- 34 Թաղէսս Առաքեալը ս. Գեղարդը
տանում է Հայաստան և մկրտում
է Արդարին և ժողովրդից շատե-
րին:
- 50 Թաղէսս Առաքեալը նահատակ-
ւում է:
- 51 Եղեշէ անունով թագէսսի աշա-
կերալ նահատակիւմ է Արցախ
գաւառում (այժմ՝ Քիշ գլւում):
- 60 Թաղէսսի աշակերտ Ստաթէսս-
իւնեաց գաւառում նահատակ-
վում է (Տաթէսս վահնը):

- 62 Բարզուղիմոս Առաքեալը նահա-
տակիւմ է Աղբակում:
- 79 Երեան քաղաքի հեմնարկութիւնը:
- 197 Վաղարշը հեմնում է Վաղարշա-
պատը:
- 253 Խոսրով թագաւորը հեմնում է
Գալքէժ քաղաքը (Թաւրիզ):
- 257 Գրիգոր Լուսարքը ծնունդը:
- 303 Ա. Գրիգորը ձեռնալիկում է Եջմիած-
նի շինութիւնը:
Արիստակիս Հայրապետը վերա-
դառնում է Նեկիոյ Ս. Ժողովին՝
բերելով և հաւատասոյ հանդա-
նակը:
Գրիգորիսը Աղուանից կաթողիկոս
է կարգւում:
- 406 Մեսրոպը դանում է մեր այբու-
րենը:
Արշակունեաց թագաւորութիւնը
վերջանում է:
- 451 Վարդանանց պատերազմը:
- 452 Կաթողիկոսական Աթոռի վոխալ-
րումը Եջմիածնից Դուբին:
- 458 Վարդանայ գուստը Շուշանիկը
նահատակիւմ և թագլում է
Թիվիլսում (Մետեխի բերգում):
- 539 Եղեսիայում յայտնվում է Արգա-
լին ուղարկած Քրիստոնի դաստա-
ռակը:
- 551 Մովսէս կաթողիկոսի հրամանով
Աթանաս Տարօնացին յօրինում է
Եկեղեցական տօմարը:
- 653 Կարգւում է Վարդայ-Խաչի տօնը:
- 706 Արաբացի Կողմը նախջանի եկե-
ղեցում 800 հայ իշխաններ կրակով
նահատակում է:
- 924 Կաթողիկոսական Աթոռը Դուբինից
Վասպարական է վոխագրում:
- 961 Անին գանձնում է Բաղրատանեաց
մայքաքաղաքը: Ակիլլը Բաղրատառ-
նեաց թագաւորութեան:
- 968 Խոսրովանոյշը հեմնում է Սահակ-
- նոյ և Հաղպատայ վահնքերը:
- 993 Կաթողիկոսական Աթոռը Վասպա-
րականից Անիի է վոխագրվում:
Բաղրատանեաց թագաւորութեանը
վերջանում է:
- 1080 Խորովամ է Հայոց թագաւորու-
թիւնը Ակելիկայում:
- 1147 Կաթողիկոսական Աթոռը տեղա-
փոխում է Անիից Հովոմկայ-
կիւլեայ:
- 1294 Կաթողիկոսական Աթոռը վոխա-
գրվում է Սիս:
- 1311 Երսաւազիմնում սկսվում է մեր ազգի
պատրիարքութիւնը:
- 1323 Անի քաղաքի կործանումը:
- 1393 Մեր ազգի թագաւորութեան
վերջանալը:
- 1441 Կաթողիկոսական Աթոռը վերջնա-
կանապէս վոխագրվում է Ս. Էջ-
միածնին:
- 1461 Կ. Պուսի պատերազութեանսկիզբը:
- 1513 Երեանը գրալում են Տաճիկիները:
- 1567 Վենետիկում տպագլուխում է աւա-
ջին հայերէն Սաղմոսը:
- 1603 Հաշ-Ալբաս պարսից թագաւորը
հայերին գերի է տանում Պարս-
կաստան:
- 1785 Ակմէնը կաթողիկոս Եջմիածնում
հեմնում է տպարան:
- 5781 Նոր-Նախիլիշևանի հեմնելը:
- 1789 Շուշուայ ամրոցի հեմնելը:
- 1798 Ղարաբաղից 1100 ընտանիք գաղ-
թում են գէպի Ղարաբալ կողմերը:
- 1799 Առաջին պարբերական հրամանա-
կոթիւնը Վենետիկում «Տաթէսս-
ըռութիւն» անունու:
- 1813 Մովսէսի Լազարեան Տեմապանի
բացումը:
- 1823 Հայը Մէքայէլ Զամչեան վարդա-
պետը (պատմագ.) վախճաննումէ:
- 1825 Ներսէս Վաշտարակէցի կաթողի-
կար հիմնում է Ներսէսեան գլու-
թոցը:

- 1828 40 հաղար հայեր դադարում են մուսաստան:
- 1837 Հաստատվում է Սուրբ Եջմիածնի Սինհոգոսը:
- 1857 Ներսէս Վ կաթողիկոսը վախճանակում է (վետրված 14-ին):
- 1858 Խալիբեան ուսումնարանի բացումը:
- 1859 Հայոց առաջին թատրոնը Թիֆլիսում:
- 1860 Հաստատվում է Տաճկահայոց սահմանադրութիւնը:
- 1858 «Մեղու Հայաստանի» լրադրե հրատակութիւնը:
- 1863 Բազուի Մարգասիբական ընկերութիւնը կիմնլում է:
- Միքայէլ նալբանդիանցը վախճանում է:
- 1868 «Արարատ» ամսագիրը հրատարակում է Ա. Եջմիածնում:
- 1869 Թիֆլիսում բացում է առաջին անդամ «Գայեանեան» Հայ օրորդաց միջնակարգ գործոցը:
- 1872 «Մշակուսագիրը հրատարակվում է:
- 1873 Ա. Եջմիածնում բացվում է Գիորգեան Հեմարանը:
- «Փորձ» ամսագ. հրատարակվում է:
- 1877 Մարեամեան—Յովեանեան օրիորդ: դական գլոր. բացումը Թիֆլիսում:
- 1878 Ռուսները տիրում են Երզրումին: (Կարբէն): Բերլինի վեհաժողովում ստորագրում են Հայոց ինքնայացութեան Յլ-րդ յօդուածը:
- 1879 Վերադառնում են Հայաստանեաց եկեղեցու ծոցը 35 ընտանիք հռովմէական հայք, Մաղաքէայ Օրմանեան վարդապետի առաջնորդութեամբ:
- Ստեփ. Նաղարեանցը վախճան.:
- 1881 Թիֆլիսում կիմնում է Կոլլասուն Հայոց բարեգործական ընկերութիւնը:

- «Արձագանք» շաբաթ, հրատարակվում է:
- Վախճան. Գար. Եալ. Այլազովնիլի:
- 1882 Թիֆլիսում կայանում է Հայոց առաջին ընդհանուր ուսուցչական ժողովը:
- «Մեղու Հայաստանի» 25-ամեայ 1884 «Նոր-Դար» ամենօրեայ թերթը հրատարակում է:
- յօբելեան կատարելը:
- 1885 Մակար Ա. Կաթողիկոսը օնդվում է հոկտեմբերի 10-ին:
- 1887 Անդրսովլիստում մացնվում է Հայէրքի մէջ ևս զինուորագրութիւնը:
- 1888 Մակար Ա. Կաթողիկոսը ընդունվում է Թիֆլիսում կայսեր Աղհքոսանդը Ա.-ից, և նոյն թւի Հոկտեմբեր ամսում Կաթողիկոսը այցելում է Բաղութագարին:
- 1888 Յայտնի վիպսան Բափին վախճանում է:
- 1889 Պարսից Շահ - Նասրէդինը, Փարիզի աշխարհանդիսից վերադառնալիս այցելում է Ա. Եջմիածինը:
- 1889 Եջմիածնում վախճանվում է յայտնի մատենագիր և ուսուցչապետ Ստեփ. Պալասանեանցը:
- 1889 Արեւելեան լեզուաց պրօֆ. Հայտնի հանդէտ Քերովը: Պատկանեանը վախճանվում է:
- «Մուրճ» ամսագիրը հրատարակում է:
- 1890 Իսակալաց թագաժառանդը այցելում է Ա. Եջմիածնի, և փառաւոր կերպի ընդունվում Հայոց Կառողիկոսից:
- Հայը Ակոնդ Ալիշանի յիսնամեայ յօբելեանը կատարելը:

ՎԻՃԱԿԱՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՆՐԻՎԿՆԻՐԵ ԸՆԿԵՆԿՐԵ ԱԿԵ-Ա:

Եւրոպայում	363	միլիոն
Ասիայում	840	»
Աֆրիկայում	205	»
Ամերիկայում	100	»
Աստրիայում և բեկրային աստրիական անդակութեանը	5	»

ԲՆԴԱՄԵՆԸ մօտ 1513 միլիոն:

Առաջ ամենաքը խօսում են 3600 լեզուով և ունին 1000 դաւանութիւն (կըսոն): Քրիստոնեաները մօտ 427 միլիոն են մակամ ականեները 180 մ. հուանենը 8 մ. մացած 900 միլիոնի մեծ մասը կուապաշտներ են:

Ամեն տարի ծննդում են ամըողջ երկրագնդի վերայ 38 միլիոնից աւելի: Մեռնում են 35 միլիոնից աւելի մարդ: Խուածների չորսորդ մասը մեռնում է մինչև 7 տարեկան հասակը: Կէսը մինչև 17 տարին, 100 տարուան հասնում է 1000 մեռնողներից միկը: Մարդկային հասակի տարուայ միջին թիւը 33 է: Տղամարդկանց թիւը մօտաւորագիւն հաւասար է կանանց թիւն: Կանայք աւելի երկար են ապրում՝ քան տղամարդկանը: Կարճահասակ մարդիկ աւելի են ապրում՝ քան բարձրահասակները:
--

Բ Ա Խ Ս Ս Ս Ս Ս Ս Կ

Իուստաց կայսերութիւնը առաջավում է 19,615:142 քառակուսի մզոն կամ 406,600 քառակուսի միլ, որը կազմում է ամըողջ երկրագնդի 1/6 մասը: Բնակչութեանը 103,356,373 (Անդրկովկասում 6,534,553, Սիբիրիայում 9,066,669, Ահայաստանում 7,083,975, Ֆիւնդիայում 2,060,782, Եւրոպական Ռուսաստանում 78,590,594). ընդամենը

103,326,373 հողի, են որոնցից 51,454,538 այլ և 51,901,835 կին մարդ: Մնաւում են ամեն տարի մօտաւորագիւն 3,500,000 մեռնում են 3,400,00, պատկառում են մին 720,000: Պաւանութեամբ յունացաւան 81,204,736: Աղանդակարութեանը պաշտօնական անդակութեանը 2,171,006: Ունիթուներ 226,486: Հայութաւաներ 1,278,560: Կաթոլիկներ 2,428,568: Կուապաշտներ 2,163,899:
--

նահանգական քաղաքներ, (մայրաքաղաքներն էլ հաշուած) 97 են, գաւառական քաղաքներն էլ կարութեանը 130, Զաշտատանիք քաղ. 470, գիւղեր և աւաններ մօտաւորագիւն 550,000, վարելակողին մօտաւորագիւն 1 միլիոն դես. վարչիկաներ և գանձնագած գանձնագած մօտ 36,200, որի մէջ բանում են մօտ մէկ միլիոն մշակ բանում էլ կարութեանը: Տօնավաճառները 7,000,450 միլիոնի հասնող շրջանառութեամբ (օборոտոմ): Երկաթուղիները 35,000 մզոն, որի ընդհանութեանը մուտքը մշակ բանում էլ կարութեանը: Տօնավաճառները 7,000,450 միլիոնի հասնող շրջանառութեամբ (օборոտոմ): Երկաթուղիները 35,000 մզոն, որի ընդհանութեանը մուտքը մօտ 214,000,000 է: Հետագքի թերթ երկարութիւնը ճաղար ճաղարութեամբ է մօտ 900 մղոն երկարութեամբ: Ուսումնարանական հաստատութիւնները 39,194 2,440,000, ուսանողներով (1,691,000 այլ և 600,000 կին): Համալսարանները թիւը 9-ն է, 12,415 ուսանողներով: Միջին կարգի ուսումնարանները 563 աղջայոց և 471 օքիորդաց: Տէրութեան ծառայութեանը մէջ հաշին կարգի ուսումնարանները 14,000 բժիշկներ, ամեն մի 10,000 բնակչի վերայ գալիս է մէկ ըժէշիկներ:
--

Քերոսին կայսերութիւնը ապրանքագործական անդական անդակութեանը 644,469, աղնութական և ծառայալ 359,809 հոդերական 614,337, գիւղական գանձնական անդակար 92,264,354 հոդեր, զինուորական Ռուսաստանում 78,590,594:

ՀԱՅԵՐԻ ԹԻՒԲ		
1) Տաճկառ Հայոստանում:	4,768,000	
» Եւրոպական-տաճ.	287,000	
» Միջազգային:	12,000	
» Կիլիկիայում:	244,000	
» Եղիպատրում:	8,900	
» Մաստիալ Փոքր-		4,733,100
Ասխայում:	686,000	
2) Ռուսաստանում Եւրո-		
պական (և Սիրիայի այսում):	175,000	
» Անդը-Լովլիստում:	1,280,000	
3) Պարսկաստանում մօտ:	164,000	
4) Հնդկաս. և Մահայում:	38,000	
5) Ռումանիայ և Բուլղարիայ:	9,500	
6) Հռունդաբիայ և այլ եւ-		
		7,900
	7) Ամերիկայ (Հարաւային)	5,850
	և Հիւսիսային):	
	8) Երկրագնդի այլ և այլ	
	մասերում մօտ	8,000
		4,733,100
	Պօլսում՝ Հայերի թիւը մօտ 200—240,000	
	է Համանում:	
	Թիվիլսում:	45—50,000
	Խոկ 1870 թւի ժողովրդ-	
	գագըռութեամբ, պահպատիստ-	
	ների թիւը, և. Պօլսում	
	Համանում էր:	50,000
	Թիվիլսում և Բաթումում:	10,000

VI. ՈՒԽՍԱՅ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կայսր Ա.Ն.Ք.Ք.Ս.Ս.Դ. Ա.Ն.Ք.Ք.Ս.Ս.Դ. Ա. 19
III. Տն. 26 փետրվ. 1845 թ. գահակա-
թիւն 1-ին Մարտի 1881 թ.
նայերում՝ Մարեայ Ֆէօդորովնա.
ծն. 14 նոյեմբ. 1847 թ.
1). Թագաժառանդ նիկոլայ Աղք.ը-
լայնին 2) նիկոլայ նիկոլայովին 3)
անդրովին ծն. 6 մայիսի. 1868 թ.: 2) Միլիայլ նիկոլայովին:

ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Կայսերական դան	Նախարար Խլար. Խլ. Վօրօնցով. Դաշկով:
2. Արդարչեն Գործոց	" Նիկ. Կար. Գիրս:
3. Զինուրակուն	" Պետ. Սիմ. Վահնովսկի:
4. Ծովային	Մհծ Իշխ. Ալեքսէ. Ալեքսանդրովիչ:
5. Ներքին Գործոց	Խվան. Նիկ. Դուրնօվօ:
6. Աղքային Հաւատ-Շահաւան	Պրաֆ Խլ. Դաւ. Դելիմանով:
7. Ֆինանսն	Խլ. Ալ. Վիշնեգրադսկի:
8. Պէտական Հաշուածների	Միխ. Նիկ. Օսորովսկի:
9. Արտարարարութեան	Նիկ. Ավկ. Մանասէն:
10. Հանուպահութեան հայութակով. Պօն-Գիւրէնէտ:	

Պետական վերահսկող. Պետական հսկող Խլ. Մարտ. Սօլոմի:

ՈՒԽՍԱՅ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆՆԵՐԻ

1 Արխանգելի էշխ. Գ. Գիշ. Գօլցին	36 Օքհնըուրդի ն. Ա. Մասլակովից
2 Աստրախանի էշխ. Լ. Գ. Վեազէմսկի	37 Օքովի Ս. Բ. Շետլովսկի
3 Բագուի Վ. Պ. Պետր. Պոլաչ:	38 Պէնզայի Ա. ն. Վ. Պոլկովիչ
4 Բէստրաք. Ա. Պ. Կոհաստավինովիչ	39 Պէրմի Վ. Վ. Լուկովստով
5 Վարշավայի ն. ն. Մէրէմ:	40 Պէտրովինի Ա. Վ. Կամարով
6 Վինօսի ն. Ա. Գրիգորինից	41 Պլոցի Կ. Կ. Միլէր
7 Վինչելսկի էշխ. Վ. Պ. Գօլդորուկով	42 Պօդօլովի Վ. Վ. Գլինկա
8 Վ. Լազեմիլսովու ի. Ա. Առողենէնկո	43 Պօտաւայի Պ. Պ. Կաստովսկի
9 Վ. Օլդոգի Մ. ն. Կովմիլիցին	44 Պոկովի Կ. ի. Պաշչէնկո
10 Վ. Օլինի Ե. Օ. Եանկովսկի	45 Բաղովի Մ. Ա. Մայէշվալի
11 Վ. Օրօնէժի Ա. Վ. Բագդանովիչ	46 Բեազանի Գ. Պ. Կատիշչեկի
12 Վ. Խատուկի Ա. Յ. Անիսին	47 Սամարայի Ա. Պ. Սկերբեկի
13 Վ. Պունէնի Ա. ն. Պօտէմինին	48 Ս. Պետրովուրզի ի. Վ. Լուտկովսկի
14 Եկատերինոսլավի. Դ. ն. Բատիշչեկով	49 Սարատովի Ա. ի. Կոսիչ
15 Ելիսաւէտագ. (Գանձակի) իշխ. Ա. Դ.	50 Սկմբիլսկի Մ. ն. Տէրէնկու
նակաշչէնէ:	51 Մօլէնակի Վ. Օ. Սօսնովսկի
16 Ենիսէկի ն. Կ. Պէտրովչնիօ	52 Ստարօպովի ն. Ե. Նիկիֆորովսկի
17 Իրկուտսկի Կ. ն. Սկինելիցիկի	53 Սուվալիկի Ա. Ս. Ստամբըով
18 Ղազանի Պ. Ա. Պօլտօրացիկի	54 Անդէցի Ե. Մ. Սուրբուկին
19 Կալաւժի Ա. Գ. Բուլիցին	55 Տավրիկեան Ա. ն. Վահկօօժակի
20 Կարելի Մ. Պ. Պարագան	56 Տամբօվի Ա. Ա. Ֆրէդէրիկի
21 Կիեվի Լ. Պ. Տօմարա	57 Տէբէր Ա. ն. Սօմով
22 Կովլէնի Ե. Ա. Կուրովսկի	58 Տէլիսի էշխ. Գ. Դմ. Շէրվաշչէնէ (պաշտո)
23 Կոստրօմայի Վ. Վ. Կալաչով	59 Տօբուկի Վ. Ա. Տըանիցիկի
24 Կուբլիանդիսի Գ. Ս. Սիպեադէն	60 Տօմնիկի Ա. Պ. Բէլիւբաշ
25 Կուրսկի Վ. Վ. Յօն-Վալ	61 Տուլյայի Ա. Ա. Զենովիևի
26 Կէլցիցի ն. Ֆ. Իլինինիօ	62 Ուֆայի Լ. Ե. Նօրդ
27 Լիվլեանդիսի Մ. Ա. Զէնովիևի	63 Խարկովի Ա. ի. Պետրով
28 Լուժինի Էլիզ. Վ. էսուն	64 Խէրսոնի Ա. Ա. Էլրէնի
29 Լիվլեանի էշխ. Վ. Ֆ. Տիովեցէլսկի	65 Զենիփովի Ա. Կ. Անաստատիկի
30 Մինիսկի էշխ. Ա. Տիովեցէլսկի	66 Երևանի Մ. Ե. Շալիկով
31 Վագիլեկի Ա. Ա. Պէտրովչիցիկի	67 Էստլանդիայի էշխ. Ա. Վ. Շախովսկի
32 Մոսկվայի էշխ. Վ. Վ. Գոլիցին	68 Եակուտովի Վ. Զ. Կոլէնկո
33 Նիմէշէպրաուլի Ա. Ա. Բարանով	69 Եարօսաւէ Ա. Ե. Ֆրէնէ
34 Նօվգորոդի Ա. Ա. Մօսուով	
35 Օլնիցի Գ. Պ. Գրիգորիիկի	

VIII Հայեաստանեայց Առաքելակ. Սր. եկեղեցւոյ Հսդիւոր Կառավարութիւնը:
ԿԱՅԹՈՂԻԿԱՊՈԽԵԱՅ:

I. Ամենաարքակնադոյն Հայքապետ Մահար Ս. Կաթողիկոս ամենայն Հայոց: Նախագահ՝ Սէնադուուն Սուրբ Էջմիածնի: Ծննդալ ի Տարօն 1806 թ.: Ընտրեալ Կաթողիկոս ՚ն Ս. Էջմիածնի: 1885-ին:
II. Վկանիչ Կաթողիկոս Տարն Կիլեկոյ բնադրեալ ի մայսի 1871 ամի:
III. Խաչատրութ Կաթողիկոս Աղթամարաց:

ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒՆՔ

I. Երուսաղեմայց: Յարութիւն Սրբեալ Ահապետեան:
II. Կ. Պատոս: Խորէն Եպ. Աշուան:

Էջմիածնայց Սուրբ Սինոդոս.

Տեղապահ՝ Կաթողիկոսի և փոխհաստագահ՝
» » » » »
Անդամներ Սէնադի Եբեմիւա Եպիսկոպ. Գալուտահան: Յարգիս: Յարգիս: Յարգիս:
» » Սուրբաս Եպ. Պարգետան:
» » Արքական Եպիսկոպ. Խոռոչ: Արքական:
» » Պատկերդեանց (Ճախա:):
» » Յարգիս Եպիսկոպ. Տէրք. Պատապարեան:
» » Յարգիս Եպիսկոպ. Տաւթեան:

Պահպահոք կ. ա. Ստ. Զաք. Մուշեան: Ֆարման: Թարգման: գ. ս. Յար. Տրդադան: Ֆարման: Օրէնք. Բառնաքառ վրդ. Մերան: Կանճակեցի: Խախագահ՝ առաջարանական հանճակեցի: Խախագահ՝ առաջարանական ժողովոյ Սուրբ Էջմիածնի Սրբատակէ Տաւթեան:

թ. և Մ և Բ Բ.

I. Երեանու: Փոխանորդ թեմ. առաջ. Գրեկու եպ. Գաւակերեանց:
Գրեկու եպ. Գաւակերեանց:
Տաթեռու: Յաջորդ Անանեայ վարդապ. Համազապեան:
Հինալապիչեանու: յաջորդ՝ Յովսէփ Համազապիչու: Փենակապեան:

Աղէքսանդրօպոլու յաջորդ՝ Գարեգ. Ղարեգ.
Ղարսու վարդ. Սաթունեանց:
I. Ղարաբաղազու Թեմական առաջնորդ:
Կարապէտ եպիսկոպ. Սյմական առաջնորդ:
Նուխոյ յաջորդ՝ Վահան վ. Տէր-Գրեգորեանց:

III. Հաշտարիսանու: Թեմական առաջնորդ:
Գէղոր եպ. Սուրենեանց:

Ղալարու Անդամը Խաչական քէյ. Պապովիւնց: Խորէն քէյ. Ղորդանեանց:

IV. Շամախու: Թեմական առաջնորդ Մեսրոպ եպ. Սմբատեանց:

Վ. Թեսարաբիոյ թեմ. առ. Պատերը բարդի Հ. Կ. Խախանդ. Գէնորդ առ. քէյ. Խանթարդեանց:

Սոկլայի Յարութիւն առ. քէյ. Ղուկասեանց:

Գրիգորիոպոլու Յարութիւն քէյ. Պապովիւնց:

Նոր-Նախիչևանու Գաւակեր առ. քէյ. Շահինեանց:

Փոխ. առ. Եփրեմ վարդապետ Սուրենականց:

V. Վաստանու և Խմբէթի թեմական առաջնորդ Մամբէթ Եպիսկոպոս Սանասարեանց:
Գանձակու: յաջ. Գրեգորիս Եպիսկոպոս Աղուտանեանց:

Ալարդիսայի: յաջորդ Հովհաննէս վարդ. Շիբակունի:

Գօրու Անդ. Հ. Կ. Յակով քէյ. Ղուկասեանց:

Պատկաստանի եւ Հնդկաստանի

I. Սարպատականի թեմ. առաջնորդ Ստեփանոս եպ. Միկոթարեանց:

II. Խապահնի (Նոր-Ջուղայի) և Հնդկաստանի թեմ. Սուած. Խսայի եպ:

Առաջնորդական փոխ. Նոր-Ջուղայի Խաչատրութ վարդ. Կաբակեմեանց:

Կալկաթայի Մին. ա. ք. Բարսեղեան: Սալբասի. Եղիշէ ք. Միկոտամեան:

Լօնդոնի: (պարսպ) Մանկապրի: Սուրբիստ վ. Պարունեան:

Մինդապրի: Սուրբիստ ք. Յովհաննիսիսեան: Բատակիս Դեռնեսիս ք. Տ. Եղիազարեան:

ՍԱՐԳԻՍ-ՓԱՇԱ ՊԱՆԵԱՆ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԸ

ԱՐԵՔՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՐԲԵՐ — ՀԱՐԿԵՐ

Վկաչականներ առուտուրի և արդիւնաբերութեան իրաւունքների:

1 կարգի զիլդի ամեն տեղ	565 ր.	4	”	15 ”
2 ” 1 ”	120 ”	5	”	10 ”
2 ” ”	95 ”	վկաչական	16 ”	6 ր.
3 ” ”	75 ”	Գործականաբէ	վկաչականէր.	
4 ” ”	55 ”			
5 ” ”	10 ”	1 կարգի համար.	”	35 ր.
		2 ”	”	6 ”
				Առնադաշտունք - հարէ.
				Վկաչականը հանդաշտունք - հարէ.
1 կլաս	30 ր.			
2 ”	25 ”	1 զիլդի	”	15 ր.
3 ”	20 ”	2 ”	”	6 ”

Արդիւնագործական զործարանների.

1 զիլդի վկաչակ.	I կարգի 55 ր.	IV	”	15 ”
II ” 45 ”		IV	”	10 ”
III ” 35 ”	Ամնրածախողի	I	”	10 ”
IV ” 25 ”		II	”	8 ”
V ” 20 ”		III	”	6 ”
1 զիլդի ”	I ” 35 ”	IV	”	4 ”
II ” 25 ”		IV	”	2 ”
III ” 20 ”		IV	”	2 ”

ՎԱՀԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ

(ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԱՅՆԵՐ)

Աւտեղ լիշուած են միայն այն տօնավաճառները, որոնք շարունակում են երեք-չորս շաբաթ, կամ որոնց առուտուրի մեծութիւնը (օборոտ) միլիոնից աւելի է լինում:

ՅՈՒՆՎԱՐ

1. Вологда	6·ից լունվարի	1 փետրվարի	1
2. Դորպատ	7·ից ”	28 լունվարի	
3. Դուբնո	6·ից ”	6 փետրվարի	
4. Կիև	15·ից ”	10 ”	
5. Օրել	6·ից ”	20 լունվարի	
6. Խարկով	26·ից ”	26 ”	

ՓԵՏՐՎԱՐԻ ԱՐՄԱՆ

1. Իրբիս (պերմո)	1 փետրվակ. մինչև 1 մարտի
2. Թօսումլ մեծ պատի առ. չորեքշ. մինչև երրորդ չորեքշաբթի	ԱՊՐԻԼ
1. Վիլնո	23 ապրիլի մինչև 15 մայիսի
	ՄԱՅԻՍԻ
1. Կուրոկ 9-երրորդ ուրբաթ Զատկից լետոն	
2. Սարատով	9 մայիսից մինչև 4 լունիսի
3. Խարկով, Հոգեգալստեան օրը	
4. Բաքու, մայիսի	6·ից մինչև 1 լունիսի
	ՅՈՒՆԻ
1. Եկատերինուսուլաւ	19·ից լունվարի 3 լուլիսի
2. Կիև	16·ից ” 1 ” ”
3. Ռիգա	20·ից ” ” 20 ” ”
4. Տամբով զատկից տաս շաբաթ լետոն	
	ՅՈՒՆԻ Ի ՅՈՒՆԻ
1. Մակարիստ	15·ից լուլիսի 5 սեպտեմբր.
2. Պալտավակ	10·ից ” ” 10 օգոստոսի
3. Յակուտսկ	10·ից ” ” 10 ” ”
	ՕԳՈՍՏՈՍՈՍ
1. Խարկով	7·ից օգոստ. 27 օգոստոսի
2. Շաբաթինովի	20·ից ” ” 15 սեպտեմբր.
	ՍԵՊԵՄԵՄԲԵՐ
1. Արխանգելսկի	1·ից սեպտեմբր. 1 հոկտեմբր.
2. Օրել	8·ից ” ” 6 ” ”
3. Ռատոսով	8·ից ” ” 6 ” ”
4. Յամարա	14·ից սեպտեմբր. 25 հոկտեմբր.
5. Խարկով	21·ից ” ” 15 ” ”
	ՀՕԿՏԵՄԲԵՐ
1. Եկատերինովար (Կովկասի)	16 հոկտեմբերի
2. Քիչինի	16·ից հոկտեմբ. 26 հոկտեմբ.
3. Սարատով	22·ից ” ” 24 նոյեմբ.
	ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1. Կուգնեցիկի	8·ից նոյեմբերի 30 նոյեմբերի
	ԴԵԿՈՏԵՄԲԵՐ
1. Ելիմ	6·ից դեկտեմբերի 1 լունիդ.
2. Լիլիբիստ	6·ից ” ” 6 ” ”

Մ Ա Խ Հ Ա Կ

Մուրհակավ պարտաւորուել չեն կարող 1) հոգեսոր կոչումի անձինք ամեն դաւանութեան. 2) անշարժ կալուածք չունեցող զիւզացիք, եթէ առևտրական վկակական չունին վերցրած. 3) զինւորական ամեն դասակարգի սուրբին աստիճանի անձինք, որոնք գանւում են զինւորական խակական ծառայութեան մէջ, 4) Պատկուած կանաչը և օրիորդներ, որոնք ծնողներից չեն բաժանուած, թէպէտե լինին չափահաս, իրաւունք չունին մուրհակագրով պարտաւորուել. սակայն եթէ կինը առևտրական հաստատութիւն կամ զործ ունի իւր անունով, նա կարող է առանց մարդու համաձայնութեան մուրհակագրի տալ. Վերը վիշտած անձերից որ և է մէկի տուած մուրհակները՝ չեն ընդունում իւրեւ մուրհակ, բայց դաստարանի նկատողութեամբ կարող են պարտաւորագրի նշանակութիւն ունենալ. Այն անչափահասը, որ մուրհակը տալիս իրան շափահաս է անուանում, պարտքը վճարելոց չէ պատառմ: Յառաջարկ արուած մուրհակները պէտք է առաջարկուին վճարման համար՝ 12 ամսուան ընթացքում զրելու օրուանից: Պայմանաժամն անցնում է. — այս ինչ թուից ալսքան օրով կամ ամսով գրած մուրհակների համար — վերջին օրը անցնելուց վեատոց, այն մուրհակների համար, որոնց վճարումը նշանակուած է տօնավաճառում—տօնավաճառի վերջանալու համար որոշուած օրուակ նախընթաց օրը, կամ նոյն խակ տօնավաճառի փակուելու օրը, եթէ զամիան մի օր է տեսում: այն մուրհակների համար, որոնց վճարումը սովորական պայմանաժամով է լինում—ստացման ծանուցումից 15 օր անց է: Թույլ է տրուած ալսպէս ասած երկարաձգումը — (բողոքից) երեք օր այն մուրհակների համար, որոնք արուած են ցալահանջ, և 10 օր—անշպիսիների համար, որոնք որոշեալ պայմանաժամով են արուած: Եթէ վճարման պայմանաժամը կամ վերջին օրը տօն կամ ոչ—ատենական օր է զալիս, կամ հրէից համար շաբաթ՝ օրը՝ այդ դէպքում նա վետաձգում է, բայց միան մինչև միւս օրը: Վճարել չը կարողանալու դէպքում ստորագրողը այդ մասին ցալանում է և նորան արուած է միօրեակ միջոց լայտներուց վեատոց: Չը վճարուած մուրհակը պէտք է նոտարին ներկայացնել բողոքելու:

Մուրհակը իւր ոչքը կորցնում է հետեւեալ դէպքերում 1) եթէ ցալահանջ մուրհակը չը բողոքուի մէս տարտառ ընթացքում, հաշուելով մուրհակի թուի հետեւեալ օրուանից. 2) պայմանաժամով կամ նոյնպէս ցալահանջ մուրհակը, երբ բողոքելուց վեատ երկու տարուակ ընթացքում չառաջարկուի վճարման համար: Երկու դէպքումն էլ մուրհակը պահպանում է իւր նշանակութիւնը որպէս հասարակ պարտքի պարտաւորագրի տասն տարուակ ընթացքում:

ՀԱՍԱՐԱԿ ՊԱՐՏԱՄՈՒՐՀԱԿԻ ՕՐԻՆԱԿ

Թիֆլիս, 1-ին Յունիսի 1891 թուին

Մուրհակ 1000 բուբլ. արծ.

Յուլիսի մէկից հազար ութհարիւր իննսում ամի երկու ամիս ժամանակով, այս իմ պարտամուրհակովս պարտաւորուում եմ ես վճարելու Թիֆլիսի 2-րդ կարգի վաճառական Յովհաննէս Մաթոսեան կիրակոսեանին կամ որին որ նա կը հրամակէ հազար բուբլի արծաթ, որը ես նրանից ապրանքով (կամ զուտ փողով) լիովին ստացել եմ:

Ապրուածութեան

ԴՐՈՒԱԳԱԿԻՈՐ ԹՂԹԵՐԻ ՀԱՐԿ

Տ ո ւ բ հ ո չ ն ե ր է

ակտերի գումարը.	թերթի դինը	ակտերի գումարը	թերթի դինը
50 լ.	10	2000 լից մինչև	3200 լ.
50-ից մինչև 100	" 15	3200 "	4000 "
100 "	200 "	4000 "	6400 "
200 "	300 "	6400 "	8000 "
300 "	400 "	8000 "	10000 "
400 "	500 "	10000 "	12000 "
500 "	600 "	12000 "	15000 "
600 "	700 "	15000 "	20000 "
700 "	800 "	20000 "	25000 "
800 "	900 "	25000 "	30000 "
900 "	1000 "	30000 "	40000 "
1000 "	1500 "	40000 "	50000 "
1500 "	2000 "	50000 "	60000 "

Արձանագրութիւնների (ակտան)

50-ից մինչև	300 լ.	1,25	13000-ից մինչև	15000 լ.	53—
300 "	900 "	3,10	15000 "	18000 "	63—
900 "	1500 "	5,40	18000 "	21000 "	71—
1500 "	2000 "	7,10	21000 "	30000 "	103—
2000 "	3000 "	11—	30000 "	45000 "	156—
3000 "	4500 "	15,65	45000 "	60000 "	211—
4500 "	6000 "	20,30	60000 "	90000 "	312—
6000 "	7500 "	28—	90000 "	120000 "	415—
7500 "	9000 "	31—	120000 "	150000 "	519—
9000 "	10000 "	36—	150000 "	225000 "	781—
10000 "	12000 "	41—	225000 "	300000 "	1031—
12000 "	13000 "	48—			

ՕՏԱՐԵՐԿՐԵԱՅ ԴՐԱՄՆԵՐԻ ԶԱՆԱՋԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(ՑԱՌԱՀԱՅ, ԿՈՎԵԼՈՎ, ՔՐԱՆԿԻ և անհայիթ ՀԱՇՎԱԾ)

Պարսից արտասին հաւասար է ֆրան.	41	սահա	—	լ.	10 ³ / ₄	կառ.
» թուման	»	սովի	11	ֆ.	86	»
»	»		2	»	96	»
» բանաբաթ	»	արծաթ	1	»	4	»
»	»		—	»	27	»
» սահիբղան	»	սովի	2	»	8	»
»	»		—	»	52	»
Տաճկաց փարա	»	սովի	—	»	1 ₁ / ₂	»
» պիաստր	»	արծաթ	—	»	22	»
» լիլր	»	սովի	22	»	78	»
»	»		5	»	69 ₁ / ₂	»
Աւստրիակ դուկաս	»	սովի	11	»	85	»
» կրէիցէր	»	մետաղ	—	»	2	»
» ֆլորին	»	արծաթ	2	»	47	»
Գերմանիակ պֆէնիգ. մետաղ է	—	»	3	»	—	— ₁ / ₂
» մարկա արծաթ և սովի	1	»	11	»	—	27 ₃ / ₄
» կրօնա	»	սովի	12	»	75	»
»	»		3	»	8 ³ / ₄	»
Անդիակ շլինգ	»	արծաթ	1	»	16	»
» ֆունտ-ստերլինգ սովի	25	»	22	»	6	»
» կրօնա	»	արծաթ	5	»	81	»
» պեննի	»	արծաթ	—	»	10	»
Ֆրանցիակ սանտիմ	»	մետաղ	—	»	1	»
» ֆրանկ	»	արծաթ	1	»	—	—
Խառլիակ լիրա	»	արծաթ	1	»	—	—
» չինաէզիմօ	»	արծաթ	—	»	1	»
Խապանիակ էսկուած	»	արծաթ	2	»	60	»
» քէալ	»	արծաթ	—	»	26	»
» պեղէտա	»	արծաթ	1	»	—	—
» դուրո	»	սովի	5	»	19	»
» դուրլօն	»	սովի	20	»	39	»
Հվէց. Նորվինգիակ և Պան. կրօնա	1	»	33	»	—	33 ₁ / ₄
»	»	»	սովի	1	»	39
»	»	»	մետաղ	—	1	»
Հոլանդիակ դուկաս	»	սովի	11	»	83	»
» բիլստանլէր	»	արծաթ	2	»	25	»
» ֆլորին	»	արծաթ	2	»	10	»
» ցէնտ	»	մետաղ	—	»	2	»

Սիացեալ նահանգ դիմ' արծաթ	—	»	50	»	—	»	12 ¹ / ₄	»
» իզլ	»	սովի	51	»	83	»	12	»
» ցէնտ	»	մետաղ	—	»	5	»	—	»
Բրազիլիակ միլլիմէիս	»	արծաթ	2	»	60	»	—	»
»	»	»	սովի	8	»	23	»	1
» բէխ	»	մետաղ	—	»	1 ₁ / ₄	»	—	»
Հնդկաստան բուփիա	»	արծաթ	2	»	38	»	—	»
»	մօղուր	»	սովի	36	»	83	»	9
Ֆինլանդիակ մարկա	»	արծաթ	1	»	—	»	—	»
» պիննի	»	մետաղ	—	»	1	»	—	»
Եապօնիա էին (վաճառականակ.)	5	»	29	»	1	»	34 ³ / ₄	»
» սէն	»	մետաղ	—	»	5	»	—	»
Բումինիակ լէի	»	արծաթ	1	»	—	»	—	»
»	բանի	»	մետաղ	—	1	»	—	»
Բուլղարիակ լէլ	»	արծաթ	1	»	—	»	—	»
Սերբիակ լէլ	»	արծաթ	1	»	—	»	—	»
» վիարա	»	մետաղ	—	»	1	»	—	»
Յունաստան դրախմ	»	արծաթ	1	»	—	»	—	»
» լէպտա	»	մետաղ	—	»	1	»	—	»
Եգիպտոս լիվր.	»	սովի	25	»	61	»	6	»
» պիաստր	»	արծաթ	—	»	26	»	—	»
Բուխարա տինգա	»	արծաթ	—	»	73	»	—	»
» տիլլա	»	սովի	15	»	37	»	3	»
Ֆրանսիակ ֆրանկը (դրամը) նաև զործ և ածում չորս տէրութեանց	—	մէջ (Նվէիցարիակ, Բելգիակ, Լուկսէնբուրգի և Սօնակում):	—	—	—	—	—	—
Ք Ա Յ Ե Բ								
Գ Ե Կ Ա Պ Ա Հ Ա Ր								
1 տօն (20) ցենտիներ	2240							
Պլաստիկ 1 ֆունտ								
1 ցենտներ								
Ֆրանսիացւոց 1 գրամ								
Կիլօգրամ								
Չինաստանի 1 վաճ. գրանչ								
Ճապոնիակ 1 մոմէ 5 ₁ / ₂ գրանչ								
Անգլիակ 1 վաճ. գրա. 16 ունց	77							
1 վաճառ. մոմէ 10 գրանչք.								

Գ Ե Կ Ա Պ Ա Հ Ա Ր

- 1 գրվանքան 84 միլ.
- 1 ունց
- 1 գրախամալին
- 1 գրախաման
- 1 սկրոպուլն 20 գրանի
- 1 գրան

Չ ա ն ա պ ա շ ա ն ի ն է լ լ ի ն է լ լ ի ն

- Անգլիակ 1 վաճ. գրա. 16 ունց
- 1 վաճառ. մոմէ 10 գրանչք.

ՆՈՒԲԱՐ-ՓԱԾԱ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՍՏԱՅԻՆ ԿԱՌ-ՔԵՐԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԻՒՆ-Տ և ՎԼՈՒԵԼՈՒՄՊ

Ա. Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը (կարէտ) առաւօտեան ժամը 9-ին, գլուշերում է Մէջում և միւս օրը երեկոյեան ժամը 8-ին հասնում Վլադիկութեադ:

Բ. Վեց հոգու տեղ ունեցող (օմնիբուս) երեկոյեան ժամը 3-ին և առանց ճանապարհին գլուշերու միւս օրը երեկոյեան ժամը 7-ին հասնում Վլադիկութեադ:

ՎԼՈՒԵԼՈՒՄՊ ԹԻՖ. ԳՈՒՄԻ է

Ա. Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը (կարէտ) առաւօտեան ժամը 9-ին և գլուշերու Մէջ կայարանում, միւս օրը երեկոյեան ժամը 8-ին հասնում Թիֆլիս:

Բ. Վեց հոգու տեղ ունեցող կառքը (օմնիբուս) երեկոյեան ժամը 3-ին և առանց ճանապարհին գլուշերու միւս օրը երեկոյեան ժամը 7-ին հասնում է Թիֆլիս:

I. Միսայելով կայարանի. Բօքժամի, Ախալցխայի և Ալասամումանի մէջ:

Օմնիբուսները երեկութեան մէջ են ամենայն օր մայսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ն, իսկ մայցեալ ժամանակները տարուայ, շաբաթը երկու անգամ, Միսայլովից երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը, հասնելով մինչև Ախալցխա, իսկ Ախալցխայից երեքը, և ուրբ. օրերը:

Տեղերի գինը օմնիբուսների ներսը մինչև Բօքժամ 1 թ. 65 կ., մինչև Ախալցխայ 4 թ. 41 կ. և մինչև Արա-

թուման 5 թ. 85 կ. իսկ գուբու (հազար) կէս գինը:

Ծանօթ. Բացի սորանից, երթեւկում են զանազան ընկերութիւնների կառքեր, որոնցով կարելի է ճանապարհորդել վերոյիշեալ գներից շատ պահան Ընդամենը մինչև Արամուման (12 ժամուայ ճանապարհ է) 97½ վերստ է:

II. Օգուզդէտ և Ամարէտի մէջ (51 վերստ) օմնիբուսը երթեւկում է ամենայն օր, վեց ժամուայ մէջ, որը սկսում է 8 ժ. առաւօտեան,

III. Խովո-Սենակից-Զուգդիդ: Օմնիբուսները դուրս են գնում առաւօտեան 8 ժ. Զուգդիդից ժամին 2 ժամին ճաշեց յետոյ գինը 3 ըուբի:

ՆԱԽԱԳԻՆԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԻՒՄ

Նողենաւային երթեւկութիւնը Բաթումի, Օյեսայի և Կ. Պոլսոյ մէջ:

Բաթումից ԳԻՒՆ-Տ է,

Երեքշաբթի օրերը: Կէս օրից յետոյ ժ. 4-ին ուղիղ գծով մանում է. Սուխումի և Խօվօրսույսկի նաւահանգիստները:

Հինգշաբթի օրերը: Կէս օրուայ ժամը 4-ին ուղիղ գծով, Խօվօրսույսկի և Կերչի վերայով:

Շաբաթ օրերը: Երեկոյեան 8 ժամին, շրջանաւու ընթացքով (օխօնա, քուսական պատերով):

Երկուշաբթի օրերը: Երեկոյեան արտասահմանեան գնացքով գէպէ և. Պոլսու:

Գալիս է Բալուս:

Երկուշաբթի առաւօտը, Օդեսայից ուշ զիդ գծով, Կերչի և Սուլիսմի վրայով:

Զորեքշաբթի առաւօտը, Օդեսայից ուշ զիդ գծով Կերչի և Նօվօրոսիյակի վրայով:

Ուրբաթ երեկոյեան, Օդեսայից շոջանառու ընթացքով:

Կիրակի օրերը, առաւօտ. կ. Պօլից:

Փողիկից գնում է Բալուս.

Երեքշաբթի առաւօտը ժամը 9-ին:

Ուրբաթ երեկոյեան կէսին:

Շաբաթ առաւօտ ժամը 9-ին:

Բալուսից գնում է Փոլի.

Զորեքշաբթի և կիւրակի օրերը, նաւը Փոթից գալուց յեաոյ:

Բայց այդ ամեն շաբաթ Օդեսայից գալիս են և գնում Փոթի երթեւկող ապրանքակիր և մարդակիր նաւեր:

ԿԱՐՊԱՅ ԽՈՎԼԻ ՎՐԱՅ

Բակուկից գնում է

Դերէ նու, Ուտը ովուկ և Աստը ախան չորեքշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ օրերը, յերեկը ժամը 1-ին.

Ուզուն-Ա-դա՛ չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, երեկոյեան ժամը 5-ին:

Լէ նու օրան, Ասթարա և էնց կէլի երկուշաբթի օրերը, յերեկը ժամը 1-ին:

Ե Ր Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի Փ Բ

I ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՄԵԱՆ

Գնացքը Թիֆլս գալիս է

Բաթումից, պօստ. 11 ժ. 8 ը. եր. Բագրուից, » 7 ժ. 40 ը. առ. Բաթ. մարդ. ապ. 8 ժ. — ը. առ. Գանձակից » 8 ժ. 20 ը. եր.

Գնացքը Թիֆլսից գնում է

Բաթում, պօստային. 8 ժ. 40 ը. առ. Բագրու, » 12 ժ. 8 ը. գեշ. Բաթ. մարդ. ապ. գն. 3 ժ. 10 ը. ց. Գանձակ, » 9 ժ. 45 ը. առ.

II ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՄԵԱՆ

Ուզուն-Ադայից գնում է 6 ժ. 40 ը. եր.

Ուզուն-Ադայից գալիս է 7 ժ. 48 ը. առ.

Ուզուն-Ադայից գնացքը գնում է և գալիս երեքշաբթի և շաբաթ օրերը:

Սամարանդ գնացքը գալիս է և գնում է ուրբաթ և երեքշաբթի օրերը:

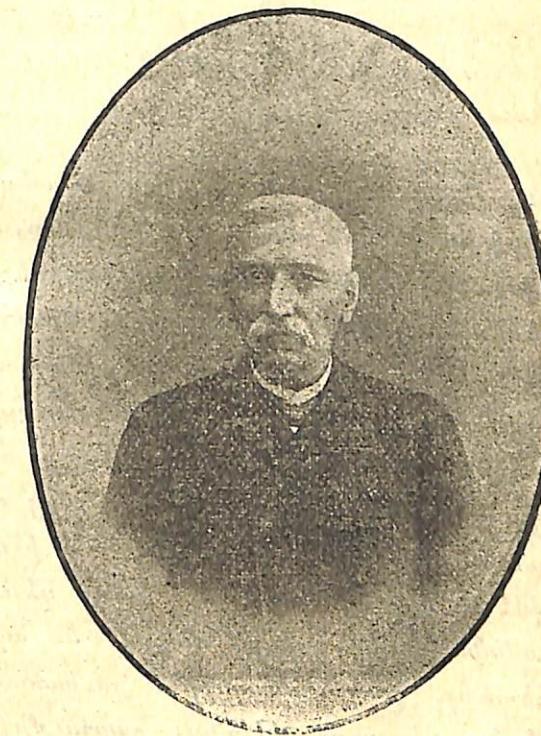
ՐՈՍՏՈՎ-Վ.Ա.ԴԻԿԱՆԿԱ.ԶԵԱՆ

Վագիկաւկագ. գնում է 9 ժ. 30 ը. առ.

Ռոստովց գալիս է . . . 8 ժ. 48 ը. առ.

Ռոստովց գնում է . . . 7 ժ. 28 ը. առ.

Վագիկաւկագ գալիս է 7 ժ. — ը. եր.

† ՄԿԲՏ: ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ

Յունիսի 9-ին, 1890 թ.

ԱՍԴԱԼԻՑ ԵՐԿԻՆՔԸ

ԵՒ

ԵՐԿՐՈՒ ԳՈՒՆԴԸ

I

Այն ամենը ինչոր կաց տեսանելի կամ անտեսանելի երկնքում և թէ երկրիս վերաց, ասում ենք տիեզերք, և այն տեսութիւնը-դիտութիւնը, որ խօսում է ամբողջ տիեզերքի մասին, ասում են տիեզերագրութիւն (Էօսմօգրաֆիա): Որովհետեւ ամբողջ տիեզերքի մէջ չը կաց մի բան, մի առարկաց, որ մարդկային հոգին և միտքը այնքան փառաւորէր և հետաքրքրէր իւր հրաշափառութեամբը որքան աստղալից երկինքը, այդ իսկ պատճառաւ մարդկութիւնը իւր գոյութեան սկզբեց մինչեւ օրս, ոչ մի գիտութեան մասի մէջ այնքան ճիգն չէ թափել, որքան տիեզերագրութեան վերաց: Այսպէսով մարդս դեռ այդ առասպելական ժամանակներից, իւր մտքով և աչքերով սկսել է դիտել և հետևել, շատ աստղերի և լուսատու մարմինների ունեցած միմեանց հեռաւորութիւնը, շարշումը, ընթացքը և դիրքը:

Զէ թէ հին ժամանակներում, այլ ներկայումն դեռ ևս հասարակ ժողովրդի մէջ նամանաւ անդ գիւղացւոց, ինչպէս պարզ գիշերներին երկնակամարի տակ բացօթեաց զրուց անող պառաւ կանացք և հովիւներ գիտեն. գանազան տեղեկութիւններ, հեքիաթներ, պատմութիւններ և առասպելներ, Գիշերավառի, Լուսավարի (Արուսեակի Մերեցրի և Փայլածուի Յաներ) և լուսնոյ մասին և մատներով ցոյց են տալի երկնքի յայտնի և որոշեալ տեղում եօթն-եղբօր (Մեծ արջ համաստեղութեան եօթն

լուսաւոր աստղերը, Բольшая медвѣдица) Բազումքի Վահագնի (Գերեւլը) Շամփուրի (Երեք ուղիղ գծով աստղերը Հայկ համատեղութեան մէջ Օրիոն), Շան-աստղի (Մեծ-Շուն համատեղութեան մեծ փայլուն աստղի Ծիրիւ) Յարդ-գողին (մլեчնայ պուտ) և ուրիշ շատ աստղերի, որոնց շատ անգամ Արևելքում, զանազան քարվանների առաջնորդներ և ճանապարհորդներ այդ աստղերի միջոցով, մութ գիշերներին գտնում են կորցրած ճանապարհը: Իսկ ծովագնաց նավապետները քանի որ դեռ կողմնացոյցը (կոմած) գտնուած չէր—աստղերի օգնութեամբ միայն ուղղում էին իրանց նաւի ընթացքը և գտնում ճանապարհը-ինչպէս այժմ հասարակ նաւերը:

II

Հին դարերում երկինքը ուսումնասիրող (գիւնական) մարդիկ, աստղերի դիրքը, ընթացքը, միմիանցից զանազանելու և մինը միւսի հետ չը շփոթելու համար, բաժանել են զանազան խմբերի և անուանել են այդ խմբերին համաստեղութիւններ, և ամեն մի խմբին նայելով նորա աստղերի ուղղութեանը, դիրքին, չափին, դասաւորութեանը և նմանողութեանը, յատկացրել են այլ և այլ առարկաների մարդոցն կենդանեաց, բուսոց և այլն անուններ: Ինչպէս մի զոյգ երկու միաչափ միանման փայլող աստղերին անուանել են—երկուորեակներ: Երկար օձապատյտ ուղղութեամբ միանման աստղելին ձւացնելով օձ՝ անուանել են վիշապ—օձի համաստեղութիւն, իսկ շատ երկար միաձեւ և միաչափ աստղերին նմանեցնելով զետի, Յորդանան և ուրիշ գետեր են անուանել և սպին: Իսկ այն ճանապարհի վերաց, որով մեզ երկրիս բնակիչներիս երկնքի դրից վերաբերութեամբ, որ երկում է և թւում մեզ թէ արեւը և լուսինը ընթանում են այդ ուղղութեամ վերաց—այդ շրջանում գտնուած համաստեղութեանց անուանել են կենդանակերպներ կամ Զողիակասեան շրջան (Յօդյակ): Այդ շրջանի վերաց

գտնում է 12 կենդանակերպ համաստեղութիւններ, որոնցով ամեն մի ամսուայ մէջ երկիրս անցնում է մի համաստեղութիւն, կատարելով այդպիսով իւր ընթացքը արևի շուրջը, և այդպէս ամբողջ Մարտ ամսուայ ընթացքում արեգակը մեր վերաբերութեամբ, երկնքի դրից մէջ գտնում է Խոյ (ՕՅԵՒ) կենդանակերպ համաստեղութեան մէջ Ապրիլին - Ցուլ, Մայիսին - Երկուորեակ, Յունիսին - Խեցեալին, Յուլիսին - Առիւծ, Օգոստում - Կոյս, Սեպտեմբերին - Կշիռ, Հոկտեմբերին - Կարիճ, Նոյեմբերին - Աղեղնաւոր, Դեկտեմբերին - Այծեղջիւր, Յունուարին - Զրհոսն, և Փետրուարին - Զուկն կենդանակերպ համաստեղութիւնների մէջ:

III

Բայց այն ժամանակից, երբ դիտութեան շնորհիւ հեռադիտակը հնարեցին, աստղալից, երկնքում շատ բան յայտնուեցաւ և երևաց որ մեզ մեր հասարակ աչքով երևող անթիւ փոքր և մեծ աստղերը - բացի մի քանիսից - բոլորն էլ ոչ այլ ինչ չէին, եթէ ոչ մի-մի փայլուն արեգակներ՝ ինչպէս մեր արեգակը, և նորանից աւելի մեծ, թէև իրանց ահազին հեռաւորութեան տատմառաւ մեզ շատ փոքր են երևում: Քննելով նկատեցին որ որևի վերաց բծեր կան, լուսոյ վերաց լեռների նման բաներ, և երկնքի այն տեղերում որտեղ մութն էր երեսում մեզ, երեւացին անհամար թիւ աստղերի. սկսեցին աւելի կանոնաւորել իրանց արած հաշիւները, թէ ինչ աստղ որտեղ է երեսում - որքան ժամանակ, որտեղում և երբ ծագում և ինչ ուղղութեամբ ընթանում: Այսպիսով մինչեւ մեր օրերը - դիտնականները - աստղագէտները - դիտութեան շնորհիւ և հեռադիտակի միջոցաւ ոչ թէ դիտել և քննել են երկնային տարածութեան մէջ մօտ երեք հազար միլիոն մղոն, այլ և արել են նշանաւոր գիւտեր, սրամիտ հաշիւներ և յայտնի նախագուշակութիւններ: Ասածներիս ապացոյց կարող են լինել այն՝ որ հա-

դիւրաւոր տարիներ առաջ, բոպէ առ բոպէ հաշւում և գուշակում են, որ երկնքի այս ինչ տեղում այս ինչ օր, այս ինչ ժամին և բոպէին պատահելու է լուսնոյ կամ արևի խաւարում, կամ երեւալու է տտաւոր (ԿՈՄԵՏԱ) և իրօք այդպէս էլ պատահում է և կատարում նոցա գուշակութիւնը:

Երկար վարձեր անելով և ճանապարհորդելով իմացան և գտան որ ինչպէս երկնային միւս մարմինները, այնպէս էլ մեր երկիրը ձեռով կլոր է և պտտում է արևի շուրջը մէկ տարում (365 օր, 6 ժ. և 54 ր.) իւր առանցքի վերաց պտտելով օրու գիշերուայ մէջ (24 ժամում), այնպէս որ երեսն արևը դարձրած ժամանակ լինում է ցերեկ, իսկ հակառակ կողմը գիշեր: Յետոյ նկատեցին, որ աստղերից մի քանիսը անշարժ փայլում են, իսկ մեծ մասը (բոլորը) փայլելիս շողշողում, որից յայտնուեցաւ որ, անշարժ փայլողները մոլորակներ են, իսկ շողշողողները - պապղողները - անշարժ աստղեր կամ արեգակներ ինչպէս մեր արեգակը: Ինչպէս երկիրը պտտում է արևի շուրջ, այնպէս էլ լուսինը պտտում է երկրիս շուրջը 28 օր, 49 բոպէ և 45 վայրկեանում:

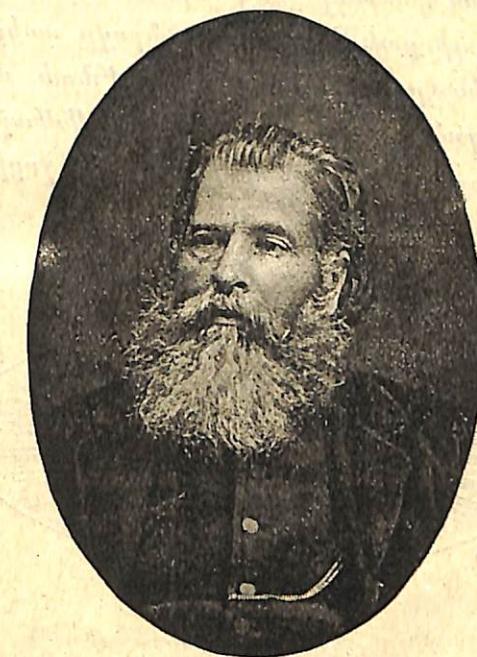
IV

Բացի երկրագնդից արևի շուրջը պտտում են ուրիշ մոլորակներ ևս, երկրից աւելի մօտ պտտում են Արուսեակը, Փայլածուն, յետոյ երկիրս, Հրատը, Լուսնթագը, Երևեակը, Ուրբանոսը և Նեպտունը: Արեգակը աւելի մեծ է քան թէ այս իւր շուրջը պտտուող մոլորակները, իսկ երկրագնդից մեծ է 1407000 անգամ, թէև մեզ շատ փոքր է երեսում: Մեր արեգակի շուրջը պտտուող, բոլոր մոլորակներին - ինչպէս երկրին և տտաւորներին - այս բոլոր խեցին ասում են Արեգակնային - համակարգութիւններ, գիտնականները հազարներով են հաշւում: Յայտնի վիլիսովից Քանարը միայն 2000 աւելի արեգակներ եր հաշ-

ւում։ Ինչպէս ամբողջ տիեզերքի երկնային մարմինները միմեանց հետ կարգաւորւած և կալուած են յայտնի զօրութեամբ և իրանց ընթացքի և շարժման մէջ ձգտողական ոյժի զօրութեամբ պահպանում են հաւասարակշռութիւն, այնպէս էլ մեր արեգակը (իրան համակարգութեամբ) իրան շուրջը պտտուող մոլորակներին քաշում է դէպի ինքը—նոցա փոխադարձ ձգողական զօրութեան հաւասարակշռութեան հետ։ Եւ որքան մոլորակը աւելի մօտ է արեին, այնքան աւելի է արեի ձգողական ոյժը, որով և արագացնում է մոլորակի պտտելը—ընթացքը արեի շուրջը ինչպէս և ներքոյ գրեալներից ևս երևում է.

I Արուսեակը արեից հեռու է 65 միլ մղոն, պտտւ. 88 օրում	
II Փայլածուն (Վեհերա)	103 > > 225 ,
III Երկիրը . . .	143 > > $365\frac{1}{4}$,
IV Հրատը (Մարտъ). . .	215 > " > 687 ,
V Լուսնթագը (Յուլիերъ)	700 " " 12 տարում
VI Երևեակը-Կոռն. (Սատүրի)	1300 > " > $29\frac{1}{2}$,
VII Ուրբանոսը . . .	— " > > 85 ,
VIII Նեպտուն (Հեռունъ)	5208 > " > 164 ,

Ուրեմն արեից ամենից հեռու մոլորակը նեպտունն է և նորա համար էլ նորա արեի շուրջը պտտելը տեսում է 164 տարի, և մինչև որ նեպտունը արեի շուրջը մի շրջան անէ, երկիրը արդէն 164 անդամ արած կը լինի։ Հետեապէս և նեպտունի վերայ, եղած տարուայ չորս եղանակներից ամեն մինը տեսում է 41 տարի։ Մոլորակներից, քիչերն են մեզ պարզ երևում։ Բացի Արուսեակից և Փայլածուից, բոլոր մոլորակները, իրանց արբանեակներն ունին, ինչպէս մեր երկիրը ունի մի արբանեակ լուսինը, բայց միւսները 2-ից մինչև 9 թւով որոնք, ինչպէս լուսինը պտտում է արեի շուրջը, և երկիրա իւր արբանեակ—լուսնով պտտում է արեի շուրջը, այդպէս էլ բոլոր մոլորակները իրանց շուրջը պտտուող արբանեակներով, պտտում են արեգակի շուրջը և այդպէս էլ արեգակային ամբողջ համակար-

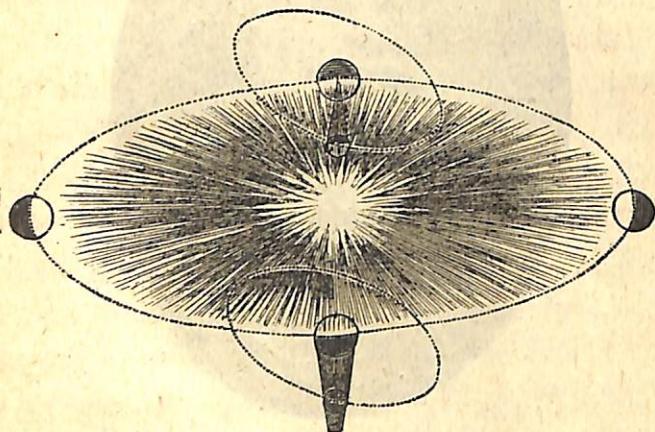

† ԾերենՅ (ԾիՇՄԱՆԵԱՆ)

գութիւններ ևս իրանց շուրջը պտտուող երկնային մարմիններին իրանց հետ առած, պտտում են տիեզերքի-կողոն ուրիշ մեծ արեգակի շուրջը:

V

Առևսինը երկրի շուրջը պատելով, արևի և երկրի մէջ եղած պատահած ստուէրներովը մեզ երեսում է զանազան ձևով, ուղղութեամբ և դիրքով։ Այդ ստուէրներովը աւելի ապացուցվեցաւ երկրագնդիս կղորութեան ձեւը։ Որովհետև մոլորակները և արբանեակները իրանց լոյսը ստանում են միմիայն արեգակից, սորա համար երբ երկիրը իւր ընթացքի միջոցին ընկնում է

ԱՐԵՒԻ ԵՒ ԼՈՒՍՆԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄՆԵՐԸ

լուսնոյ և արևի մէջ, այդ ժամանակ պատահում է—լուսնոյ խաւարումն, երբ լուսինն է ընկնում արևի և երկրի մէջ, պատահում է արեգակի խաւարում։ Մեր արեգակի շուրջը պտտում են նաև տառարներ։ Բայց նոքա շրջում են նեղ ընթացքով—ձուաձեւ (Էլեպսիօն) և որոնք որքան աւելի մօտենում են արևին իրանց ընթացքի ժամանակ՝ այնքան աւելի արագ են ընթացնում, այնպէս որ մէկ ժամուայ մէջ մէկ միլիօն վերստից աւելի

են վագում։ Դորա համար էլ միշտ մեզ շուտ երեսում, են շուտ էլ անհետանում են և երկար ժամանակ մեզ չեն երեսում։ Այս տառարները թէւ շուտով անհետանում են, բայց կրկին որոշեալ ժամանակին վերադառնում են դէպի արել և մեզ երեսում։ Նոցանից միքանիսը երեք տարուց—առանց հեռադիտակով էլ կարելի է նկատել, միքանիսը վեց տարում, որոնց թւումն է և Բելի անունով տառարը։ Գալիլէի տառարը ամեն մի 74—75 տարին մի անգամ է գալիս և մեզ երեսում, վերջին ժամանակ նա երեւաց 1835-ին, մէկ էլ կերւաց 1909—1910 թւին։ Խակ 1811 թւի երեւցած մեծ տառարը, ճիշտ հաշուով պտտում է արևի շուրջը 2888 տարուայ մէջ, և որպէս հաշուում են իւր հեռաւորութեան կէտը արեւիցն է 300,000,000,000 մղոն։ Ուրեմն մէկ էլ կ'երւաց 4699 թ։ Տառարների մեծ մասը բաղկացած է գազային կամ հեղուկ նիւթից և մինչեւ անգամ առանց գնդի։ Արևին մօտիկ եղող մօլորակները աւելի կարծր են և որքան հեռանում են այնքան աւելի մէծ են։ Մեր երկրագնդից Արուսեակը և Փայլածուն աւելի կարծր են, բայց փոքր են, իսկ ուրիշ մոլորակներից երկիրս աւելի փոքր է։

VI

Այսպէսով մեր երկրագունդը—մեր արեգակային համակարգութեան մէջ կազմում է մի յանհշան կէտ, և արեգակն ևս չնայելով իւր միլիօն ու կէս անգամ մէծ լինելովը մեր երկրագնդից, իւր ամբողջ համակարգութեամբը ևս կազմում է մի ամենաչին կէտ տիեզերքի բազմաթիւ արեգակային համակարգութեանց մէջ։ Հնարելով աւելի մէծ հեռադիտակներ ինչպէս ասցինք, նկատեցին մեզ փոքր երեւցող աստղերին որոնք մի մի արեգակներ են. դոցանից օրինակ Մեծ-Շնաստղը (Կարիս)։ Այս աստղը փայլում է կապոյտ գոյնով Հայկ համատեղութեան աջ կողմը և երեսում է մեզ, որ հեշտ կարելի է գտնել երկնակամարի վերայ Հոկտեմբերից մինչեւ Փետրուար կէս գիշերներից 9-ից

մինչև 12 ժամը (երկնակամարի հարաւարեւել կողմ) նայելիս (հեռաղիտակով) այնպէս պայծառ լոյս է արձակում, որ ոչ թէ դժուար է նորան նայել, այլ աչքերին կարող է մնասել, թէ մեզանից հեռու է գտնուում ինչպէս հաշուում են 1,275,715,000,000,000 մղոնից աւելի հեռաւորաւթեան վերայ: Գիտութիւնից յացոնի է, որ լոյսը մի վայրկեանի մէջ անցնում է 282000^ամղոն, իսկ ձայնը 175 սաժէն, և այս հիման վերայ հաշւել են որ արեգակից մեզ լոյսը հասնում է 8 րոպէի մէջ: Իսկ ամենամօտ ուրիշ արեգակնային համակարգութեանց միջի աստղերից լոյսը մեզ հասնում է 17 տարուայ մէջ: Մինչև օրս գիտութեան շնորհիւ հեռաղիտակով տեսնուած են ամենահեռաւոր աստղերից, որոնց լոյսը հասնում է մեզ 130 տարում: Միմիայն Յարդգողի վերայ 5000-ից աւելի աստղեր են հաշուում որոնք, այնպէս հեռու են միմեանցից—շատեր մինչև անդամ այնպէս-ինչպէս. Շնիկ ասաղը մեզանից, բայց մեզ չեն երևում և եթէ երևում էլ են այն էլ ինչպէս մի կէտ:

Իսկ եթէ մարդս կարողանար բարձրանալ փորձի համար ամենամօտիկ աստղի վերայ և այնտեղից նայել մեզ, մեր երկ բազունդը, ինչպէս և մեր արևի շուրջը պտտուող մոլորակները իրանց արբանեալսերով նրան անտեսանելի կը լինէին: Միմիայն մեր արեգակը կերևար, այն էլ այնպէս ինչպէս՝ մեզ երւացող աստղերից մինը:

Վերջին ժամանակները արդէն գիտնակաները հասել են այն եզրակացութեան և գոտել են որ ինչպէս մեր երկիրը և մոլորակները պտտում են արևի շուրջը, այդպէս էլ բոլոր երկնային մարմինները շարժւում են և ոչ մին իւր տեղում կանգնած չէ. այդպէս էլ ամբողջ տիեզերքը շարժողութեան մէջ է և ինչպէս ուրիշ արեգակնային-համակարգութիւնները, այնպէս էլ մեր տրեգակը իւր հետ առած բոլոր իւր շուրջը պտտուող մոլորակներին իրանց արբանեալներով և տառաւորներին պտտում է տիեզերային մեծ կենդրոն—արեգակի շուրջը 3,811,000-

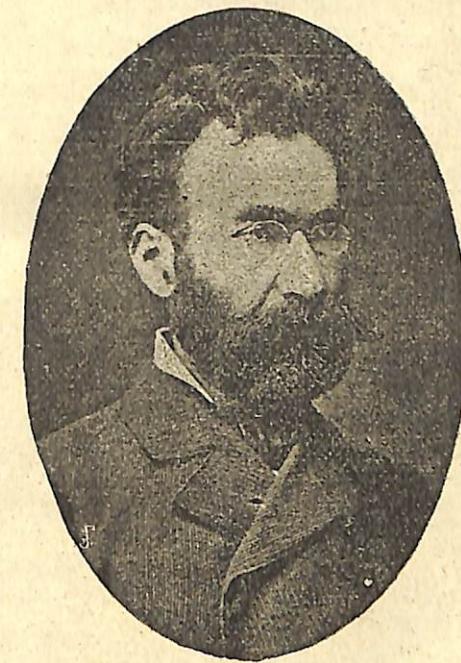
տարուայ մէջ, որը կազմում է մեր արեգակային համակարգութեան մի շրջանը, արեգակի մի տարին:

Բացի գորանից մարդուս աչքերը այնքան տկար են, որ մինչև անգամ մեզ մօտիկ գտնուող մոլորակներից միմիայն մի քանիսին ենք տեսնում, իսկ միւսներին չենք էլ կարողանում տեսնել: Եթէ մեր աչքերը աւելի կատարելագործված լինէին—մի քանի հազար անգամ աւելի սրատես, այն ժամանակ տցնքան անհամար միլիոնաւոր լուսատու մարմիններ կերևային այնտեղ, ինչտեղ որ այժմ ոչինչ չէ երևում և այնքան աւելի նոր հրաշք-ների ահազին քանակութիւն կ'յախնուեր: Այսպէս ամենայն լուսատու երկնային մարմինները՝ ունեն իրանց գործունէութեան որոշեալ շարժումը, ընթացքը և ուղղութիւնը: Եւ ամենայն ախեզերային մարմին ունի իւր բնակիչը, որոնք իրանց կեղրոն—աղբիւրից ստանում են լոյս, կենդանութիւն, ոյժ և ուղղութիւն: Զնայելով այդ անհամար բազմութեան և նոցա ընթացքին, այդ բոլոր այնպէս է դասաւորուած, մինը միւսի հետ այնպէս զուգաւորուած, որ բոլոր իսկզբանէ յետ է ընթանալով յայտնի ուղղութեամբ, հասնում են իրանց նպատակին և վախճանական կէտին: Բոլորը գործում են ներդաշնակ, շարժւում են արագ, անդադար և անփոփոխ, միւսնոցն ժամանակ—մինը միւսի ընթացքը և շարժումը չխափանելով,—ընութեան ամենախիստ օրինքի տակ և ամենաճիշդ կարգապահութեամբ: Երկրային արարածներից ոչ ոք չի կարող չափել և հաշւել այդ բոլոր արեգակների և աշխարհների քանակութիւնը, հեռաւորութիւնը, մեծութիւնը, կապակցութիւնը, շարժողութիւնը և թէ երբ կը կորցնէն իրանց լոյսը և ոյժը և թէ երբ էր և կը լինի այդ բոլորի սկիզբը և վերջը: Միայն մի բան հաստատ կարելի է ասել, որ անհուն տիեզերքի մէջ—Արարչի իմաստուն կարգադրութեան տակ, մշտնջենաւորապէս թագաւորում է անվերջ կենդանութիւն, զօրութիւն և շարժողութիւն, և ամեն բան տիեզերքի մէջ պատմում է Արարչի անչափ Մեծութիւնը, նախալս-

նամութեան կենդանի ոյժը, բնութեան անբացատրելի խորհուրդը և երկրային արարածներին (մեզ մահկանացուներիս) իրանց սրբազն պարտաւորութիւնները գէպի փառահեղ ստեղծագործող Աստուածութիւնը:

Իսկ մահկանացու մարդը քննելով՝ անդադար ուսումնասիրելով աստղալից երկինքը և խոստովանելով իւր մոտաց թուլութիւնը հասնելու, զարմանալի և հրաշալի ստեղծագործութեանց գաղտնիքներին, — հիացած փառաբանում է ստեղծագործող Արարչին և խոնարհում է իւր գլուխը, նորա անիմանալի և անբացատրելի անօրէնութեան՝ անվերջ և անսկիզբ էութեան առաջ:

Ահա այն օրինակելի իմաստութեան ուսումն՝ որ աւանդում է տիեզերագրութիւնը և այն սրբազն բառբառելի պատգամը, որ տալիս է մեզ մահկանացուներիս՝ փառահեղ և հրաշալի աստղալից երկինքը:

† Ր Ա Ֆ Ֆ Ի

Ապրիլի 24-ին: 1888 թ.

† ԱՊԵՔՍԱՆԴՐ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆՑ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆ

ՄԵՌԱԾ ԿԱՐԾԵՑԵԱԼՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մարդկացին կեանքին սպառնացող անսակնկալ դիպուածներն և վտանգաւոր հիւանդութիւնները տեղիք են տուել մարդկանց ոչ թէ միմիայն իւրեանց անձը պահպանելու, այլ և դրել է նրանց վերաց պարտաւորութիւն ամեն հանգամանքներում միմեանց օգնելու։ Եւ փորձով ևս յայտնի է, որ որքան մի ազդ աւելի քաղաքակրթուած է, այնքան նորա մէջ համերաշխաբար գործելու—միմեանց օգնելու գաղափարը աւելի կատարելագործուած է, և այնքան էլ նոցա ամեն մէկի պատիւը յարգուած և իրաւունքը պաշտպանուած։ Առա համար համարելով ամեն մարդուն մեր սրտին մօտիկ, ոչ թէ միայն պիտի կարեկցութիւն ունենանք այն ամեն վտանգներից ազատելու նրանց, որոնցով սպառնում է նոցա կեանքը, այլ և տեղեկանալու այդպիսի ժամանակ գործադրած միջոցների և հնարքների մասին։

Որովհետև շատ անգամ մարդիկ կորչում են նորա համար, որ շրջապառողները չեն կամեցել կամ չեն դիտացելի՞նչպէս օգնել նորանց, նամանաւանդ տգէտ ազգերի և ժողովրդի մէջ, որտեղ առաջանում են մեծամեծ վնասներ—մեծ մասամբ կռապաշտութեան ժամանակից մնացած նախապաշարմունքից և սխալ հասկացողութիւնից։

Այդպիսի դիպուածներիցն և վտանգաւոր հիւանդութիւններիցն է բժշկականութեան մէջ յայտնի լէտարգիական քունը (լետար-

тическій соцѣ): Դա մի քնած զրութիւն է, որի մէջ ընկնում են մի այլ հիւանդութեան տակ ընկած մարդիկ՝ ամբողջ շաբաթներ և ամիսներ շարունակ քնելով, որի հետևանքը շատ անգամ այն է լինում, որ այդպիսիները մեռած համարուելով թաղում են կենդանի:

Այստեղ իբր ապացոյց և թէ հետաքրքրութեան համար մէջ ենք բերում այն, որ հին Մարաց Զրադաշտի վարդապետութեամբ ժողովրդի մէջ այն կարծիքն էր արմատացել, որ իբր թէ մարդու մեռնելուց յետոյց, հոգին մտնում է մի այլ կենդանու մէջ: Իսկ շատ ազգերի օրինակ՝ նոյն իսկ Ռուսաց հասարակ ժողովրդի մէջ տարածուած է այսպիսի մի սխալ հասկացողութիւն, որ իբր թէ չար հոգու ազգեցութեամբ մեռելները զիշերները դուրս են դալիս գերեզմաններից, և առաւտեան կրկին մտնում են իրանց բնակարանները. *) օրինակ, ինչպէս „ՅՈՒՆԻ“ լրագիրը Ռուսաստանում 1888 թ. Ետարգիական քնով թաղուածի հետևեալ դէպքն է պատմում: Կ.... քահանային իւր հեռաւոր անտառաբնակ ծխականներից մինը հրաւիրում է թաղելու իւր (դիւղացու) կնոջը, որը մեռել էր որդեհնութեան ժամանակ: Յուղարկաւորութիւնը կատարելուց յետոյց դադաղը իջեցրին գերեզման: Հանգուցեալի երեխաները և բարեկամները շտապում են դէպի տուն, մնում են միայն զերեզմանը:

*) Այսպիսի մի տարօրինակ դէպք էլ պատահել, սրանից մօտաւորապէս 30 տարի առաջ Ղաղախու գաւառի Ռուզունթալա գիւղում: Մի նոր թաղած մարդու գերեզմանից միշտ ձախն է եղել լուսում, զիւղացիներից շատերը վախից գիշերները երազի մէջ տեսնում են իբր այդ հանգուցեալը կանչում է նրանց: Այդ բանից սարսափած մի քանի հոգի միմիւնց ետևից կարճ միջոցում մեռնում են: զիւղացիք դրա դէմ միակ միջոցը համարում են այն առաջին ննջեցեալի գլուխը կտրելը, որը նրանք միաձայն վճռում են և հանգուցեալին գերեզմանից հանելով գլուխը կտրում են, որից իբր արիւն է հոսում և անմիջապէս ալրելով թաղում են կրկին:

որոնք լցնում են գերեզմանը. սառած կաւէ ծանր հողը աղմուկով դիացելով դադաղի կափարչին, հանգուցեալին արթնացնում է, որը սկսում է բարձրաձայն օդոնութեան կանչել: Վախեցած գերեզմանափորները, չը նայելով թշուառի պաղատանքին, աւելի են սկսում գերեզմանը հողով լցնել, որից յետոյց շտապով վազում են հանգուցեալի մարդու տունը, պատմում հաւաքուած ժողովրդին, թէ ի՞նչպէս չար հոգին մտել էր հանգուցեալի մէջ, ի՞նչպէս հանգուցեալը խնդրել էր դուրս հանել իրան գերեզմանից, խոստանալով բոլորին ընծայել իւր բոլոր ունեցածը, և ի՞նչպէս նա վերջին անգամ հառաչել էր երբ բոլորովին գերեզմանը ծածկել էին հողով: Այստեղ սկսվեց իրարոնցում և վճռեցին ժամկոչին ուղարկելու քահանայի մօտ, բոլոր գիւղի կողմից խնդիրքով, խրելու-ծակելու այդ գագաղը փայտեաց սրածայր ձողով, որպէս միակ միջոց արգելք դնելու նորա կարողութեանը գիշերները շրջելու և ժողովրդին անհանգստցնելու: Ապշածքահանան իսկոյն վազեց գերեզմանատուն, որտեղ ժողովուրդը խռնուած էր նոր գերեզմանի մօտ և հրամայեց փորել գերեզմանը այն յուսով, որ կարողանաց թշուառ զոհի կեանքը փրկելու, բայց արդէն ուշ էր:

Մի ուրիշ երկրում ևս մի ժամանակ պատահել է հետևեալ դէպքը: Մի աղքատ երեխային մի ձմեռաւաց գիշեր ոչ ոք օթևան չէ տալիս, երեխան գնում է քնում պատիտակին. միւս առաւտոնրան գտնում են սառած: Մի քանի մարդիկ խղճալով, միմեանց մէջ փող են հաւաքում, առնում են մի գագաղ և նրա մէջ զնելով երեխայի դիաց տալիս են մղղատուն, որ տանի թաղի: Մղղսին դադաղը մի կողմ զնելով, սկսում ինքը գերեզմանը փորել: Այդ ժամանակ դադաղի երեսը բաց լինելով, հանգուցեալի վրաց ընկնում են արեի ճառագայթները, որոնցից տաքանում է երեխայի սառած մարմինը և երեխան վեր է կենում դադաղի մէջ նստում և քաղցած լինելով հաց խնդրում: Ապշած գերեզմանափորը բահը ձեռքից վայր դցելով, երեխային մի ձեռքում առնելով,

միւսում դադաղը, մտնում է քաղաք և պատմում տարօրինակ եղելութիւնը:

Մի ուրիշ դէպք: „Յօլինեայ Յնչենում“ լրագիրը պատմում է գիւղական սնոտիապաշտութեան մի հազուափիւտ դէպք, որ պատահել է անցեալ 1890 թ. յունուար ամսում: Յրէնբուրդի նահանգում գտնուող Սուրովսկի գիւղում յիշեալ գիւղացիներից մինը յանկարծամահ վախճանում է: Երբ դադաղը գերեզմանն էն իջեցնում, բոլոր ներկաց գտնուողները զարմացած տեսնում են, որ դադաղի մեխերով ամբացրած ծածկոցը բաց է լինում և դադաղից դուրս է գալիս պատմնքած ննջեցեալը: Ամենքը սարսափած փախչում են, փախչում է մինչեւ անգամ քահանան ևս: Ննջեցեալը ևս ցրտից մրսելով նոյնպէս շտապեց գիւղը, բայց գիւղացիք փակուեցան տներում և ոչ ոք ներս չէր թողնում նրան: Վերջապէս կարծուած ննջեցեալին յաջողուեցաւ մի պառաւի տուն մտնել, որը չէր կարողացել շուտ կողպել իւր աան դուռը: Մինչ այդ՝ գիւղացիք վճռեցին վերջ տալ կախարդած ննջեցեալին: Նրանք զինուեցան հաստ փշեաց տեղերով—որ նրանց հասկացողութեամբ լաւ է ներգործում—և կարծուած կախարդի (ննջեցեալի) կարճ դիմադրութիւնից յետոյց, պաշարեցին նրան և տեղերով հողին մեխեցին: Քահանան սարսափից ուշքի գալով ենթարկեց, որ ննջեցեալը լետարգիական քնի մէջն է եղել, ուստի մարդ ուղարկեց մօտակաց կառավարչի յետեից: Երբ կառավարիչը եկաւ, ամբոխը ցրուեցաւ իրենց տները, վճռելով երեկոյեան դէմ մերձակաց ճահիճով գցել դիակը: (Տես «ՀՕՅ. Օօօզա 2 մարտի 1890 թ.»:

Իսկ մեր ժողովրդի մէջ առհասարակ (հիւանդութեամբ) հողին աւանդելուն պէս, մարդկանց մի որ և իցէ օգնութիւն հացած մեղ, սկսում են բամբակներ դնել բերանին, ծնուռ կապել կամ վրան սաւան գցել, և այսպիսով աւելի արգելել կապել կամ վրան սաւան գցել, որ չափազանց վնասակար է. որովհետեւ լինում էն դէմքեր, երբ մեռնողները իսկապէս մեռած չեն լինում, այլ

ենթարկւում են լետարգիական քնի: Այսպիսով նախազգուշութեան միջոցներ չը դրծ զնելով շատ անդամ թաղում են լետարգիական քնով-քնածներին կենդանի, իբրև ննջեցեալ: Եւ այն ոչ թէ մեր կամ թէ վայրենի և տղէտ աղզերի մէջ, այլ և լուսաւորեալ երկիրներում, որտեղ չը կան մեռեալ կարծեցեալ-ների համար քնարաններ, որոնք բաղկացած են հանգստարաններին կից, մի քանի մաքուր սենեակներից, որտեղ գտնուում են բոլոր անհրաժեշտ գործիքներ, դարմաններ և ամենայն յարմարութեամբ շինուած մետաղեալ թելերից հիւսուած մահճակալներ մեռեալ կարծեցեալներին զետեղելու, որոնց կենդանութեան մի փոքր նշոյլ ցոյց տալուն պէս և մի թէթէ շարժուածքից ելեքտրական հեռագրի հաղորդող ձայնը հասնելով կից սենեակում պահապանին կամ հերթապահ բժշկին—անմիջապէս դիմում են օգնութեան և ազատում թշուառ մահացեալներին:

Ամերիկայի և Եւրոպայի շատ քաղաքներ ունին այսպիսի քնարաններ: Թէ որքան օգտաւէտ են և որպիսի արդիւնք են ցոյց տալիս այդպիսի քնարանները, մէջ ենք բերում ալտոեղ Ամերիկայի Նիւ-Եօրկ քաղաքի քնարանը: Այդտեղ կասկածելիներին 8 օրից առաջ չեն թաղում՝ եթէ որ մարմինը չէ փթէլ, այլ հանգուցեալներին դնում են առանձին կառուցուած քնարաններում, կամ մեռեալների տներում և այնտեղ պահում են մինչեւ 8 օր, որտեղ նկատուած է, որ 1000 մեռնողից 5-ը կենդանանում են, և այդպիսի մեռնողներից մի քանիսը առողջանում են և երկար էլ ապրում:

Աւրեմն եթէ այսպիսի նախազգուշութիւններ չը լինէին այն ժամանակ այդ հինգ մեռածները, զարթնելով գերեզմանի մէջ, պիտի մեռնէին կենդանի թաղուելու շարաչար մահով:

Թէւ մահուան նշաններ շատ կան, բայց ստոյգ նշանները միմիայն երկուս են: Առաջին—դիակի նեխումը կամ փթումը, իսկ երկրորդ՝ վեց շաբաթուաչ ժամանակամիջոցում անփոփոխ

մահացեալ զրութիւնը: Եղել են օրինակներ, թէև և շատ հազիւ, որ մարդիկ 2—3 ամիս շարունակ առանց շնչառութեան, անշարժ, համարեա մեռած լինելով, վերջը կենդանացել են. բայց առհասարակ այդ մեռած կարծեցեալների մեծ մասը կենդանանում է երեք օրից յետոյ: Սրա համար էլ Ռուսաստանում օրէնքով արգելուած է այդ ժամանակից վաղ մեռածներին թաղել:

Մեռած կարծեցեալներին, կենդանի թաղելուց ազատ պահելու համար, եթէ դիակի փթումը չէ սկսվում՝ չը պէտք է շուապել թաղելու:

Հետեւեալ հիւանդութեամբ մեռածներին պէտք է զդուշանալ և շուտ չը թաղել,—անշնչացածներին, շոքից խփածներին, ցրտից սառածներին, ջրից խեղդուողներին, կաթուածքից մեռնողներին, կայծակից հարուած ստացողներին, ածուխի հոտից խեղդուողներին, խեղդամահ եղածներին, լուսնոտներին, յղութեամբ—ծննդականութեամբ մեռածներին. որովհետեւ այդ հիւանդութիւնների ժամանակ մեծ մասամբ վրայ է հասնում լետարգիական քուն ասուած հիւանդութիւնը, և այդպիսի հիւանդները համարվում են մեռած կարծեցեալներ: Նոյնանման մի հիւանդութեամբ տանջուում էր մեր հարևան Ք-ը նա ծառայում էր և շարունակում է այժմ ևս, գործակատարի պաշտօնով Թիֆլիսում մի յացնի վաճառական Գ... խանութում: Այս Ա-ին շատ անդամ պատահնում էր, որ ամբողջ շաբաթ, մինչև անդամ 15 օր քնում էր. նրա տանեցիք իմանում էին որ Ա-ին մի այդպիսի քուն դալիս էր, և որքան աշխատում էին զարթեցնել չէր զդաստանում, մինչև որ ինքը չը զարթնէր: Բայց Ա-ի քնելու այս պատմութեան մէջ հետաքրքիրն այն էր, որ, օրինակ եթէ 15 օր քնելուց յետոյ յանկարծ արթնանում էր, տեսնում էր, որ արեգակը բարձրացել էր և ժամացոյցին նայելով ժամի 9-ն է կամ 10-ն է, շտապով սկսում էր շոբերը որոնել, որ շտապի խանութ և իրան ուշացած կարծելով համարում էր, որ 6—7 ժամ աւելի է քնել: Այժմ ահա 6—7

տարի է, որ Ա-ը այլ ևս այլքան երկար չի քնում և բոլորվին առողջացել է, միմիայն ականջների ետևից արիւն առնելով, որը նա ամեն տարի շարունակում է գարնան սկզբին:

Պատահել են դէպքեր, որ չէ թէ մինչև 15 օր, այլ թէ երեք ամսից յետոյ էլ եղել են այդ քնից արթնացողներ:

Այս վերոգրեալներից յացնի երևում է, թէ որքան կարեկցութիւն և խնամք է հարկաւոր ունենալ այդպիսի հանգամանքներում, և որքան հաճելի և անհրաժեշտ է, մեր մէջ ևս առանց բացառութեան և գիւղերում ունենալու այնպիսի տեղեր, ինչպէս ուրիշ երկիրներում—քնարաններ—գերեզմաններին կից, որտեղ կարելի լինէր այդպիսի կարծեցեալ մեռելներին պահել մինչև նրանց փթելը և այսպիսով ունենալ զգուշութիւն, որպէս զի լետարգիական քնով-քնածները մեռած չը համարուին և և գերեզմանի մէջ տանջուելով կենդանի չը թաղուին:

Վերջացնելով այս համառօտ տեսութիւնը միմիայն մեռած կարծեցեալների մասին, մէջ ենք բերում: ուշագնացներին կամ անսպասելի կերպիւ մարդոց վրայ համոզ վտանգներից փրկելու և ազատելու միջոցները:

ՈՒՇԱԹԱՓ ՄԵՌՆՈՂՆԵՐԻՆ ՕԳՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Ամենից առաջ պէտք է իմանալ ուշաթափ-մահուան պատճառը. զրա համար առանց շրջապատողների կարծիքներին ենթարկուելու պէտք է սառնասիրտ և հանգիստ լինել: Որովհետեւ պատահում է որ ուշաթափ մահը ոչնչով չի բացարւում, այդ դէպքում պէտք է—կարգին զննել ողջ մարմինը—քննել որոնել գլխի վրայ պակասութիւններ, բերանում կամ կոկորդում չը կա՞յ արդեօք մի որ և է այլ մարմին, առարկայ կամ որ և է բծեր, հոտ, որոնք թունաւորելու յատկութիւն ունին. նայել հանդերձը, բնակարանը որտեղ պատահեցաւ մահը և այն և այն: Դրա հետ միասին, առանց բոպէ կորցնելու,

ուշաթափի մեռնողին զննելիս աշխատում են ուշքի բերել սովորական հանրածանօթ միջոցներով, որոնք հետեւախներն են.

1) Նորերը թուլացնել, կոճակները յեղանել, բանալ վիզը և կուրծքը, թուլացնել գոտին և այն ամենը, որով ամրապնդած է սոսամնքսի կամ այլ մարմնի մասը. մեռնողի դէմքը քամին և դէպի լուսամուտը դարձնել կամ դուռը, որը անպատճառ պէտք է բանալ, թէկուզ ժամանակը ցրտային էլ լինի:

2) Պէտք է վերականգնեցնել բնական շնչառութիւնը, մեռածին կողքի վրաց պէտք է դնել, գլուխը պահպանել բարձր բռնելով, փեարամազով զրգուել քթի ներքնամաշկը կամ յարդի ձողով 10 անգամ և մէկը միւսից շուտ-շուտ սրսկել ցուրտ ջրով դէմքը և կուրծքը, իւրաքանչիւր անդամ ցամքացնելով ջուրը:

3) Օգնել արեան շրջառութեան վերականգնելուն, ձեռքերով ողջ մարմինը հարելով և անդամները միմեանցից հեռացնելով:

Եթէ այսպիսով՝ յաջողուեցաւ գտնել և հեռացնել մահուան պատճառը, բայց յիշելով որ կենդանացնելը կարելի է և սրտի կատարեալ կանգնած ժամանակը, պէտք է զործադրել կենդանացուցիչ բոլոր միջոցները, որոնցից գլխաւոր և ամենակարեւորն է:

Արուեստական շնչառութիւնը, որը դործադրում է զանազան կերպիւ, մեռածին պառկացնում են դէմքը դէպի յատակը դարձրած. նրա կրծքի տակը դարսում են իրան շորերը ծալած, յետոյ հանդարտ կերպով դարձնում են նրան կողքի և մէջքի վրաց (ներշնչումն), իսկ յետոյ արագապէս նորից դարձնում են դէմքով դէպի յատակը (արտաշնչումն): Այդպէս կրկնում են 15—20 անգամ մի բոպէում և իւրաքանչիւր անգամ, երբ դէմքը ուղղած է ցած, կարելի է և մէջքը թէթև ձնշել, կողքաճիւղերի վերջին ծայրերից դէպի գլխի ուղղութեամբ օգնելով օդի դուրս քշուելուն (Մարշալ-Դալլ):

Բատ Սիլվէրստի, մեռածի լեզուն հանելուց և ներքին ձնոտի վրաց պնդացնելուց յետոյ, նրան վնում են մէջքի վրաց թէք, հարթութեան վրաց, օրինակ սեղանի վրաց, որի մի կողմի

ուղերի տակ դարսած են աթոռներ, յետոյ մէկը կանգնում է մեռածի գլխի կողմը, բանում է երկու ձեռքի արմունկներից բարձր և հաւասարաչափ բարձրացնում է նրանց. արմունկները հասցնում է քունքերին և քաշում է դէպի ինքը: Դրանից յետոյ արմունկները միևնոցն ուղղութեամբ տանեւում են դէպի կրծքի կողմերը և պինդ սեղմում են կրծքի վանդակին (արտաշնչումն): Արտաշնչմանը օգնում է և փորին ձնշելը ձեռքերով և ծռած ծընկների դէպի փորը թէքելը, իսկ ներշնչմանը—ուղերի ուղղելը: Pacini այս միջոցը գանում է օգտաւէտ միայն մկանունքների դիակնանալու ժամանակը և առաջարկում է այլ միջոց. քանի որ դիակները, երբ նրանց ձեռքերից ու ուղերից տանում բերում են, առաջացնում է խիստ ներշնչումն, իսկ սեղանի վրաց գնելիս արտաշնչումն, ապա պէտք է մեռածին բգնել կռան տակերից փոքր բարձր և քաշել դէպի ինքն (ներշնչումն), իսկ յետոյ յետ տանել (արտաշնչումն): Եթէ այդ միջոցին չի լսում կոկորդի միջով սահուող օդի խռմփոցը, ապա լեզուն դուրս հանելով, թէթև ձնշում են մատներով վահանաձև դւնակի ներքեւի անկիւնների հանգէպ, ըստ որում (epiglottis) իրաւարձրանում է: Երբ յայտնուում են կեանքի առաջին նշոյները, զեռ չը պէտք է թողնել արուեստական շնչառութիւնը և պէտք է յիշել այստեղ, որ վերակենդանութիւնը հետեւալ կերպով էլինում. նախ յայտնուում է սրտի զարկը, յետոյ շնչառութիւնը, զգայութիւնը և վերջապէս իմացականութիւնը:

Յուրա ջուր. — Եթէ կարելի սառոցով դործ դնել: Սրակում են դէմքը և կուրծքը առանձին ուշադրութեամբ, որ և է սրսկիչով, կամ ուժեղ կերպով թափելով ջուրը անօթից, որից յետոյ մորթին ցամաքեցնում են ցամքիչով և լաւ հարում են, որպէս զի նորից սրսկելիս մորթին ցամաք լինի: Յուրա ջրով լուանում են գլուխը, կուրծքը և մէջքը:

Արիւնառութիւն. — ընդհանրապէս ներկայում գործադրում է միայն լիարիւն մարդկանց, որոնց մահուան պատ-

ճառը լինում է արեան կանգնելը, սառչելը, օրինակ—կախուելիս, երբ դէմքը կապտում է, երբ աշքը լիքն է ջրով։ Արիւն առնելիս պէտք է լայն շերտ ծակել (երակի մէծ խոցը):

Մորթին շփելը.—բրդեղէնով և կոշտ մազով և այն, երակի հոսանքի ուղղութեամբ, օգնում է արիւնի շրջան անելուն և վերականգնում է ջերմութիւնը. բայց այս բոլորը պիտի կատարել զգուշաբար, որպէս զի ոչ մի տեղ մարմնի վրայ փոս չը մնայ և չը քերուի (ՅՈՒՏԵԼԻ): Զափաւոր շփումն պէտք է շարունակել արուեստական շնչառութիւն տալու ժամանակ, բայց ըստ Մարշալ-Դալլի, արիւնադարձը վերականգնացնելը աժ ֆակելի ժամանակ նախքան ուշագնացի շնչառութեան ցուցեր յայտնելը վեսասակար է:

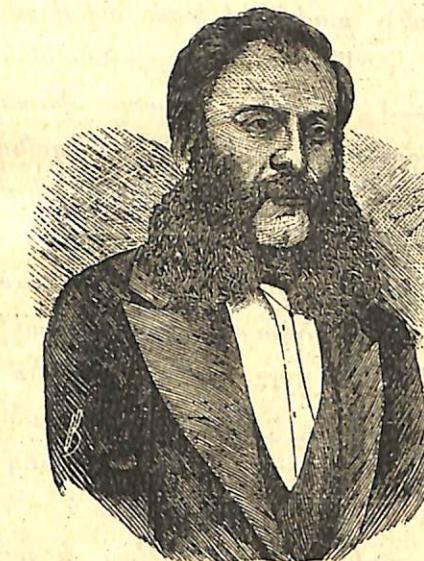
Հոտոտելու միջոցներ.՝քացախ, օղեկօլոն, սպիրտի տեսակները, վառած փետրի ծուխը գործադրում են ուշաթափութեան թեթև աստիճաններին և կեանքի կենդանութեան առաջին նշոյները յայտնուելիս:

Մորթին գրդուելը.—մանանեխ և շփիչներ, ոտքերին տաք շշեր, դառնարմատ, տաքդեղ և այն։ Մի քանի դէպքերում լաւ են սաամնքսի համար աղով և ջրով ներքեւից լուծողականներ (ԷԼԻСՏԻՐԵ):

Զարթեցուցիչ.՝գինի, չօֆհանեան կաթիլներ, spir. nitri aule, Aetheracet. և գործադրում են, երբ երեսում են կենդանութեան նշոյներ։

Ընդհանուր կանոն.՝երբէք չ'վհասել, թէ անկարելի է անյուսալի կեղծամահին յետ բերել կեանքի, թէև մի քանի ժամ անյաջող աշխատած էլ լինիք։ Պատահել է, որ պատշաճ և սիստեմատիկական ու անչփոթ արուեստական շնչառութիւն և այլ միջոցներ գործադրելով, շատ կեղծամահները, որոնք կատարեալ ու վճռական մեռած էին համարում; կեանքի են դարձնուել 6 կամ աւելի ժամերից յետոյ:

Ուրիմն այսպիսիներին չի կարելի թաղել, մինչև չը յայտնուեն մահուան անկասկածելի նշանները։

† ՍՑԵՓԱՆՆՈՍ ՊԱԼԱՍՍՆԵԱՆ
Փետրվարի 18-ին եջմաննում 1889

ԱՏՈՅԴ ՄԱՀՈՒԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

Նեարդային համակարգութեան կատարեալ անդայութիւն ցնցման ամեն մի դէպքում, (մինչեւ անդամ ամենախիստ ելեքտրական ցնցումը ոչինչ փոփոխութիւն չի յառաջացնում քեակվայ): Նշառութեան բացակայութիւն.—մոմի բոցը և բերանի մօտի աղուամազը չեն տատանւում, հայելու առող ապակին բերանի մօտ չի գոլորշացնում: Սիրար անշարժ է (նաև ստէրոսկոպ գործիքի տակ). բաժակով կամ ափսէյով կրծքին դրած ջուրը չի տատանւում: Մկանունքները—նամանաւանդ դիւրաթեք տեղերը, 2—3 ժամից յետոյ փետանում են և 12—24 ժամից յետոյ նորից թոյլանում-կակզանում: Մեռնելուց 3 ժամից յետոյ, մկանունքները ելեքտրական մեքենացի (ընդհատուող) աղդեցութեամբ այլ ևս փոփոխութիւն չեն առաջացնում: Աչքերը անշարժ են, անտեսք, բբերը առանց վեր ու վար կամ կողմերը ուղղած: Ծածկուած կոպերի տակի եղջիւրաթաղանթը պղտոր է լինում (պուհայ) կամ կարծես (բաց կոպերի ժամանակ) թողոտ լինեն ցամաք և ճշկած. յետոյ աչքահիթը երբեմն կնճռուած է, մատը զնելուց տեղը փոս է մնում, երբեմն ինքն իրան է փոս ընկնում և հարթանում: Իիբը չի նեղանում լոյսից և կալաբարից, չի լաճնանում մթնից և ատրօպինից: Աչքապտղի խնձորը դիակի (Լարմէի ցուցմունքից), երբ դիակացումը դեռ նոր է արտայացուում, կամ անցնում է արդէն և երբ լուծուելու երեւոյթները նոր են յայտնուում, պտղի եղբին նկատում է սեագոյն պոյտ, սկզբում թոյլ ներկած, բայց սակաւ առ սակաւ աւելի սեանում է: Այդ կլոր ու լայն, երբեմն եռանկիւնի նոսր զծաւոն պոյտը սկզբում երեւում է աչքապտղի արտաքին կողմի վրայ, իսկ յետոյ երեւում է այլ և աչքի ներքին արտեանքունքի տակից մօտ: Աչքի յատակի անօթներում արեան շերալ կտրուում է գագերից դատարկ միջանցքներով: Վառած մոմը չի առաջացնում բոցի երեք կերպ ցոլացում-

ների ոչ մինը (աչքահիթից, բիւրեղից, առաջեկի և յետեկի մակերեղյթներից): Ծալած մատները, ձեռքերը և ականջը չեն թափանցեցնում բոլորովին, թափանցառանցքներում յետեկից մօտեցրած մոմից: Մարմնի որ և է մասը կապելիս պարանով (ըստ Դրուէի), կամ մատները և ականջի ստորին զրդջուկը թելով (ըստ Մագնուսի) կապուածից ցած՝ ոչ մի փոփոխութիւն չի երևացնում թէ գոյնով և թէ ծաւալով, մինչև իսկ 10 ժամերի ընթացքում (այն ինչ կենդանութեան ժամանակ ուռչում է, կարմրում և կապտում: Թելի տեղը մնում է լրջացած): Ելեքտրականութիւնը մահից 3 ժամ յետոյ փոփոխութիւն չի առաջացնում, այն ինչ կեղծամահին յայտնուում է:

Մորթին այրելիս, փամփուշտ է առաջացնում, բայց առանց փոփոխման, առանց կարմիր և նրա մօտ բորբոքուող սպիթի: Մոմի բոցը փամփուշտ է առաջացնում միայն ոչ ջրոտ, այլ գոլորշոտ, որ իսկոն տրաքուում են, սպիտակ յատակով, այլ ոչ ցից սպլնդացած և կարմիր յատակով: Լաւ յղկած պողպատի ասեղը, մկանունքը իրելիս, օրինակ ուսը, կողքը և մի օր ու գիշեր մնալուց յետոյ դարձեալ պաղպուն է մնում, այն ինչ կենդանի մկանունքի մէջ մի քանի ժամում թթւում և կորցնում է փայլը: Կտրած ներքին անօթներից, զարկերակից, և այլ երակներից արիւն չի դուրս գալիս: Մարմնի ջերմութիւնը 3էլ. 20⁰-ի (ըստ Դիվիքէի) և 27⁰: Իսկ եթէ բարձր է, ապա մահը կասկածաւոր է:

Բայց չը պէտք է մոռանալ, որ մահուան իսկ լինելը որոշելու համար ջերմութիւնը պէտք է չափել (perrectum): Յայտնի են մի քանի հարբեցողների կենդանանալու դէպքեր 3էլ. 20⁰-ի (ըստ Ռէյնկէի) և 24,4⁰ (ըստ Շէտրիւկի, in recto):

Մահուան անկասկած և ձշգրիանշանները սրանք են. նոր սկսուող լուծումը, դիահոսը, ուռած երակները (փայտագոյն շերտերը կանաչաձեւ կամ կապտաձեւ), դիակի կապտագորշագոյն պոյտերը մարմնի այն մասերի մօտ՝ որոնց վրայ պառկած է դիակը, բերանից, քթից դուրս եկող դեղնաջուրը, փորի ուռուցը:

ՀԵՏԱՔՐԹԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Էդիսսան ամերիկեցին ներկայ ժամանակիս ամենատուածին համարագէտներից մէկն է, ունի մօտ 70 տեսակ զանազան գիւտեր: Վերջին ժամանակններում ևս համարել է մի գործիք՝ որի օգնութեամբ հարիւր մղոն հեռու զտնւուող առարկաները կարելի է տեսնել. Էդիսսանը մասպիր է իւր գիւտերի այս հրաշալիքը պատրաստել մինչեւ եկող 1892 թ. Նիւ-Եօրկում կայանելիք համաշխարհային ցուցահանդէսին:

Լոնդոնում մի փաստաբան 5000 ր. է կտակել զժանոց շինելու համար, հետեւեալ խօսքերով. «Այդ գումարը իմ հայրենի քաղաքս կը ստանայ գժանոց շինելու համար, որպիշտեւ ևս այդ գումարը փաստակել եմ գժերից, որոնց պէտք է հօ' մի բանով երախտահատոց լինեմ»:

Պոկտոր Կիրշի կարծիքով, եթէ մարդը 10 տարով մ.ծ է կնոջից և վերջինը աւելի հասակն առած է (22—26 տարում), ծնում են աւելի տղերք (արու). ացդպէս էլ լինում է, եթէ կինն էլ հասակով մ.ծ է մարդուց 6—10 տարով: Եթէ երկրուսը միասին մի հասակի են՝ ծնում են աւելի աղջիկներ (էդ):

Միայն գիւղում 1889 թուին ցունիսի 27-ին պատահեց հետեւեալ ցաւալի դէպքը: Մէկ մարդ ճանապարհից բեղարած, մտել էր այդին որ հանգստանայ. նա պառկում է կանաչ խոտերի վրայ և քնում: Քնած միջոցին մի ահաղին բաւականին

հաստ և մոխրագոյն օձ մտնում է այդ ողորմելու բերանը: Մարդն արթնանում է և սկսում է բերանից դուրս քաշել օձը, բայց ոչ մի կերպ չէ կարողանում: Օձը իւր պոչը փաթաթում է մարդու ձեռքին: Մարդը չէ կարողանում ձան ծպտուն հանել, որովհետև ահաղին օձը հազիւ տեղաւորուէլ էր մարդու կոկորդի մէջ: Խեղճն այդ դրութեան մէջ դուրս է վազում դէպի խանութները, որպէս զի մարդիկ տեսնեն և օգնեն: Գիւղացիները տեսնելով այդ սարսափում են և օգնութեան համարում, նրանք բռնում օձի պոչից որ դուրս քաշեն, բայց չէ լինում: Բերանում թոկ են կապում օձի մէջքից, քաշում են, բայց թոկը կտրում է և օձին ոչինչ չէ լինում: Մարդն ընկնում է և չարաչար տանջուելով մեռնում, որից յետոց անմիջապէս սկսում է ուռչել և մեանալ: Ես հասայ, ասում է «Նոր-Դարս-ի թղթակիցը, այն ժամանակ, երբ մարդն արդէն մեռել էր: Օձը իւր պոչը մարդու ձեռքին ամուր փաթաթած ունէր: Սրով կարեցին օձը մէջից, կէսը մնաց կոկորդում գուցէ և կրծքում, իսկ կէսը երկու ժամից աւելի շարժում էր, բայց չիմացուեցաւ, թէ ո՛վ էր կամ ո՛րտեղացի էր խեղճ մարդը:»

Թէև մարդու բերանը օձ մտնելու դէպքեր շատ չեն պատահում Անդրկովկասում, բայց և այնպէս պատահել են այդպիսի դէպքեր և, Տիֆլոս. Լիստ-ի ասելով, ցիշեալ միջոցը միշտ օգուտ է բերած: Հարկաւոր է վեր առնել ոռուսական հասարակ ծխախոտ (մախորկա) և եռացող ջրի մէջ թուրմ պատրաստել (հաստոցկայ) և ածել օձ մտած բերանը. կարճ միջոցում օձը սատկում է և կամ այնքան թուլանում է որ առանց որ և է ցաւ պատճառելու կարելի է օձը դուրս քաշել:

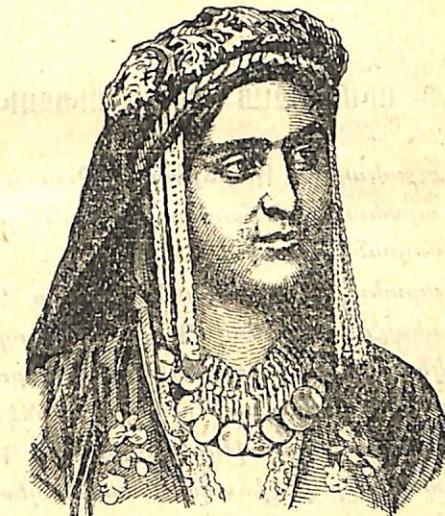
Մեր ծանօթներից ևս մի մարդ հաւատացնում է, որ եթէ օձի պոչը գաղէին կրակով, կամ թէ եռացրած կաթի մէջ կուսէին՝ իսկոյն օձը ինքն իրեն դուրս կը գար բերանից:

Զանագան առարկաների շարժման համեմատաբար արագութիւնը: Կրիան մի վայրկեանում անցնում է 0,00015 մետր տարածութիւն, մարդու քայլը 425 մետր, դանդաղ քայլը 2,95 մ. սրնթաց գետը 4 մ. օդապարիկը խաղաղ եղանակին 6,4, ճեպագնացը 7,1, ճանճը 7,6, մ. սրնթաց շողենաւը 8,5 մ. վելոսիպեղը 9,7 մ., հովասուն քամին 10 մ. սամուսը 11,5 մ. սառցի վերաց սահնակով սահողը 11,5 մ. իեռնային ուղիւը 14,3 մ. երկար ճեպագնացը 16,7 մ. ովկիանոսի ալիքը 218 մ. պօստացին աղաւնին 27 մ. փոթորիկ 45 մ. ծիծեռնակ 67 մ. ամենազօրեղ մըրիկ ցիկլօնը 116, մ. ձայնը օղի մէջ 337 մ. երկրիս միջօրէական կէտը 563 մ. թնդանոթի ոռոմքը 500 մ.:

Մի վայրկեանում լուսին անցնում է 1 կիլոմետր, արեւը 7,6 կ., սիրիուսը 15,4 կ., երկիրը 29,5 կ., ընկնող աստղը 40 կ., ալեկոծութիւն արեւի տակ 402 կ., անդրովկիանական հեռագրական հոսանքը 4000 կ., հեռագր. հոսանքը 11,69 կ., ելեքտրական հոսանքը 36000, լէյդինեան անօթի հոսանքը 1,7 միլիմետր հաստութեամբ սղնձէ թելով, մի րուկէում անցնում է 463500 կիլոմետր:

Յայտնի Զիչչին քառասուն օր 1օնդօնսւմ ծոմ պահելուց յետոյ, պատրաստում է եղել նիւ-Եօրկում ևս 50 օր ծոմ պահելու:

Աշխարհիս երեսին ամենից աւելի խօսում են չինարէն մօտ 400,000,000 հոգի, յետոյ խօսում են հնդկերէն 100,000,000 հոգուց աւելի, յետոյ անգլիերէն մօտ 100,000,000, դերմաներէն 65 միլ., սպանիերէն 50 միլիոն, ոռուսերէն և ֆրանսերէն, 45 միլ., իտալիերէն 27 միլ. և պօրտուգալերէն 5 միլիոն:

ԿԱՐԻՆՈՒՀԻ

ԸՆԿԱՆՈՒՐ ՑՈՒՑԱԿ

անձանց յորոց լնտրեսցին ուսուցիչք և ուսուցչուհիք վասն
հկեղեցական-ծխական ուսումնարանաց հայոց

ԴԱՍԱԿԱՐԳԻՔ ՈՒՍՈՒՅՉԱՅ ԵՒ ՈՒՍՈՒՅՉՈՒՀԵԱՅ

- Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻՔ. Աւարտեալք ի Բարձրագոյն Ուսումնարանս:
Բ. " Աւարտեալք ի մատնագիտական բաժնի Հոգեսոր
Ճեմարանի Ս. էջմիածնի:
Գ. " Աւարտեալք ի Թեմական Հոգեսոր Դպրոցս Հայոց:
Դ. " Ուսեալք ի Հոգեսոր Դպրոցս Հայոց և ընկալեալք
զվկականս ուսուցչութեան Արքունի Դպրոցաց:
Ե. " Ուսեալք Արքունի Դպրոցս և ընկալեալք զվկա-
կանս ուսուցչութեան Արքունի Դպրոցաց:
Զ. " Արտօնեալք ի Վեհափառ Հայրապետէ
Էնկալեալք զվկականս Զայնադրութեան:
Ը. " Ուսեալք Օրիորդական Հոգեսոր Ուսումնարանս
Հայոց:
Թ. " Ուսեալք ի Հոգեսոր Օրիորդական Ուսումնարանս
Հայոց և աւարտեալք ի Միջնակարգ Դպրոցս Պե-
տութեան:
Ժ. " Աւարտեալք ի Միջնակարգ Օրիորդական Դպրոցս
Պետութեան:
ԺԱ. " Էնկալեալք զվկականս Զեռագործութեան:

Ի սմին ցուցակագրեալ անձանց թողա-
տրեմք վարել զպաշտօնս ուսուցչութեան
ինկեղեցական—ծխական ուսումնարանս
Հայոց:

Ի 22 Մայիս 1890 ամ.

Ի Ս. էջմիածնի:

Ի Վերած ԻՍԿԱԿԻՆ ՍՏՈՐԱԳՐԵԱԼ է

ՄԱԿԱՐ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ

ՑՈՒՑԱԿ ԸՍՏ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒԹԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՅՉԻՉՔ ԵՒ ՈՒՍՈՒՅՉՈՒՀԻՆԻՔ

Արքարեան Ուկան, է. Արուլեան Գալուստ, գ. Արուլեան
Յովսէփ, գ. Արքահամեան Անդրէս, գ. Արքահամեան Խա-
չառուր, գ. Արքահամեան Յարութիւն, գ. Ագաթէան Արշակ, գ.
Աղամանեան Բագարատ, ե. Աղամեան Աղամ գ. Աղատեան Մարտիրոս
գ. Աղատեան Սահակ գ. Աթաբէգեան Մկրտիչ գ. Աթոնեան Աւագ ե-
Ահարօնեան Գէորգ բ. Աղաբալեան Սեղրակ գ. Աղանեան Գիւտ քհ.
գ. Աղաջանեան Սարգիս Ա. քհ. գ. Աղբալեան Աւետիս գ. Աբե-
ղեան Մանուկ բ. Ամիրխանեան Յովհաննէս գ. Ամիրաղեան Բագա-
րատ գ. Ամիրաղեան Յովսէփ քհ. գ. Այվաղեան Գարբիէլ ե. Այվա-
ղեան Յարութիւն գ. Ապրելեան Երուանդ գ. Առաքելեան (Յարու-
թիւնեան) Կարապետ ե. Առաքելեան Կարապետ ե. Առաքելեան Միր-
դաջան գ. Առանեան Բագարատ գ. Ասկարեան Վահան գ. Ասմա-
րեան Խորէն ե. Աստուածատրեան Կարապետ գ. Աստուածատրեան
Հայրապետ ե. Աստուածատրեան Սարգիս գ. Ասովմեան Թաղէսս գ.
Արաբաջեան Մկրտիչ գ. Արաբաջեան Յարութիւն ե. Արշակունի Ար-

շակ է. Արարատեան Յովսէփ և. Արդութեան Յովսէփ (իշխան) գ. Աւագեան Գալուստ ղպիր է. Աղամեան Յովհաննէս և. Ամիրեան Գէռդ գ. Ամիրսաննեան Յովհաննէս քհ. է. Արազեան Արշակ և. Արահամեան Ստեփան և. Աղլիզեան Յովհաննէս գ. Ախոյեան Գէռդք քհ. է. Ահարոնեան Նիկողայոս գ. Արաբաջեան Յովհաննէս և. Արշակունի Աղաբէկ » Արաբաջեան Էսթեր թ. Արաբաջեան Շուշանիկ ը. Աշարեան Աննա ժա. Արահամեան Սրբունի ը. Աղամեան Եւգինէ ժ. Աթոնեան Կատարինէ ժա. Ալիրէդեան Եղիսարէթ ժ. Ալիրէդեան Մարիամ ժ. Ահարօնեան Սրբունի ժա. Աղաջանեան Երանունի ը. Աղաջանեան Երմոնէ ը. Աղաջանեան Մարիամ թ, Աղամիալեան Զարունի ժ. Ալվազեան Աննա ը. Ալվազեան Մարիամ ժա. Անանեան Նունէ ը. Անանեան Մանիա ը. Առաքելեան Մատիլդա ը. Առամագեան Մարիամ ժ. Աստաբաթեան Անուշ ժա. Աստուածատրեան Աշխէն ը. Աստուածատրեան Մարիամ ը. Արարատեան Նունէ ը. Արեշեան Հռիփսիմէ թ. Արէշեան Դարիա ժ. Արէշեան Թագուհի ը. Արէշեան Մարիամ ժա. Արէշեան Շողակաթ թ. Աւետիսեան Վարդան ը. Աքոչեան Նունէ ը.

Բաբալեան Մովսէս և. Բաբակեան Սիմէօն է. Բաբակեան Մեսրոպ քհ. գ. Բաբրասունի Արսէն քհ. զ. Բաղդասարեան Աղէքսանդր քհ. գ. Բաղդասարեան Գրիգոր և. Բաղդասարեան Աղէքսանդր (Յարութիւն) է. Բաղչինեան Աղէքսադր զ. Բաղրամեան Գրիգոր և. Բաղրեան Գրիգոր զ. Բակրուրգեան Սրապիոն ղպիր է. Բատիկեան Գէռդ զ. Բարսեղեան Խորէն Ա. քհ. զ. Բունիաթեան Առաքել ը. Բրգեան Արշակ է. Բալակեան Արտէն ը. Բաղդասարեան Մուրատ է. Բենեան Մագդաղինէ ժ. Բաբակեան Կատարինէ ժ. Բաղդասարեան Հռիփսիմէ ը. Բաղչեան Մարիամ ը. Բէնքըլեան Խաթինիկ թ. Բոստաննեան Մաղթաղինէ ը. Բուղդանեան Նունէ ը. Բունիաթեան Կատարինէ ժ. Բունիաթեան Վարդունի ժ. Բումաննեան Մարիամ ժ.

Գաբրիէլեան Թաղէռո գ. Գաբրիէլեան Ստեփանոս զ. Գալուստեան Աստուածատուր զ. Գալստեան Արամ գ. Գալստեան Յովհաննէս զ. Գալֆէճեան Մկրտիչ քհ. զ. Գասպարեան Յովհաննէս զ. Գասպարեան Ստեփանոս զ. Գավոնջեան Ենովլք ը. Գիւլմսրեան Հայկ զ. Գիւլումեան Մեսրոպ քհ. զ. Գրիգորեան Կարապետ և. Գրիգորեան Նիկողայոս Ա. Գուլաբեան Յովհաննէս է. Գաբրիէլեան Թաղէռո զ. Գեղամեան Ա-

ւետիս գ. Գալստեան Յովհաննէս գ. Գիւլումեան Զարսւհի ը. Գոլօշեան Դարիա ժ. Գիւլնազարեան Տիրունի ժ.:

Դալլաքեան Աստուածատուր ը. Գանդուրեան Ենովլք և. Գաւթեան Աւետիս է. Գաւթեան Վահան գ. Գէմուրեան Արշակ գպիր զ. Գիլանեան Խաչատուր զ. Գիւանեան Գէռդ զ. Գանգեգեօղեան Մելքոն քոն զ. Գաղաշեան Մարիանէ ժ. Գաւթեան Եղիսարէթ ժ. Գէդուկեան Մարիամ ը. Գուլվէթեան Աննա ը. Գուլվաթեան Եղիսարէթ ժ.:

Եարալեան Գրիգոր զ. Երզնկեան Եղիշէ գ. Երիցեան Ղուկաս քհ. զ. Երնջակեան Աղէքսանդր զ. Գաղութեան Բաղարատ զ.:

Զարդեղեան Բաղդասար սարկաւագ զ. Զազունեան Միքայէլ և. Զալինեան Զաքարիա է. Զարգարեան Վաղարշակ զ. Զոհրաբեան Եղիա ը. Զախարէգեան Արշակ և. Զատիկեան Յովհաննէս զ. Զաւարեան Բարսեղ և. Զաղունեան Մարիամ ժ. Զոհրաբեան Սրբունի ժ. Զոհրաբեան Վառվառէ ժ. Զոհրաբեան Վառվառէ ը.:

Թաղէռուհեան Գրիստավոր և. Թաղախմեան Յարութիւն և. Թառումեան Գրիգոր զ. Թարիսանեան Աղէքսանդր և. Թեմուրաղեան Յովհաննէս զ. Թումանեան Գալուստ և. Թումանեան Մովսէս զ. Թամբեան Գրիգոր զ. Թաղէռուհեան Վարդունի թ. Թաղվէրեան Գալիանէ ը. Թաղվիրեան Եղիշարէթ ժա. Թալիրեան Եռնէ ը. Թարիսանեան Սրբունի ժ. Թումանեան Մարիամ ժ.:

Ժամակոչեան Մանուկ է. Ժամակոչեան Վաղարշակ զ.

Խվազեան Առաքել ղպիր և. Խշանեան Զաւատ զ. Խսահոկեան Գէորգ զ. Խսահոկեան Խսահակ քհ. զ. Խսուփեան Յովհաննէս զ. Խսահակեան Մարգարիտ ժա.

Լաղարեան Աղէքսանդր զ. Լաղարեան Երուանդ զ. Լաղարեան Սարրա թ. Լաղարեան Վառվառէ ը. Լիսիցեան-Ախաչեան Կատարինէ ժ. Լորիս-Մելիքեան Աննա ժ.:

Խաժակնեան Գարեգին զ. Խալաթեան Գրիգոր զ. Խտիսանեան Սահակ քհ. զ. Խան-Աղեան Սարգիս ը. Խանզաղեան Խորէն քհ. զ. Խաչատրեան Գեղամ և. Խաչատրեան Սամսոն է. Խաչումեան Յովհաննէս ը. Խարմանեան Գէորգ զ. Խերողինեան Յակով զ. Խիթա-

րեան Գրիգոր դ. Խօջամիրեան Յակովիք դ. Խօջաէնիաթեան Գրիգոր քհ. դ. Խաչատրեան Գարեգին քհ. է. Խուբլարեան Մինաս և. Խազեղեան Տիրուհի ժ. Խան-Անուշեան Մաքրուհի ը. Խաչատրեան Սոփիա ժա: Խարազեան Աննա ը. Խիթանեան Անաստասիա ժ. Խիթարեան Վառվառէ ժ. Խուդադեան Գայիանէ թ. Խուդադեան Նունէ ժ. Խօջամիրեան Մրուհի ը. Խօջաէնան Հեղինէ ժ.

Կանապեան Սմբատ դ. Կանցեան Մեսրովիք քհ. է. Կարապետեան Արշակ դ. Կուղաճեան Գէորգ ե. Կուսիկեան Յովհաննէս դ. Կիւրեղեան Գրիգոր ե. Կարճիկեան Վառվառէ ժ. Կրասինիկեան Ռոկի ժ.

Համբազարեան Մարտիրոս բ. Համբասպեան Գրիգոր է. Համբարձումեան Ներսէս քհ. դ. Համբարձումեան Վաղարշակ դ. Հովուեան Պօղոս (Պետրոս) բ. Հալածեան Մելքիսեդէկ է. Հալապեան Պօղոս ա. Համբարձումեան Համբարձում դպիր բ. Հովուեան Սիմէօն բ. Համասիլուեան Պօղոս ե. Հասան-Զալալեան Պօղոս ե. Հէջուրեան Արւասեակ ը.

Ղաղաղեան Աբրահամ քհ. դ. Ղաղարեան Երուանդ դ. Ղաղարեան Մկրտիչ բ. Ղաղարոսեան Մկրտիչ դ. Ղամարեան Խաչատուր դ. Ղարզեօղեան Յարութիւն դ. Ղարզեան Գէորգ դ. Ղորզանեան Խորէն քհ. դ. Ղուլիքնիսակէան Գարբիէլ դ. Ղուլիքնիսակէան Սարգիս բ. Ղուկասեան Հարապետ դ. Ղաղարեան Կոստանդին ե. Ղոզճեան Սիմէօն դ. Ղաղարեան Ֆլորէնցիա ժ. Ղալումեան Նունէ ը. Ղաթմաղեան Շուշան ժ. Ղոնիան Կատարինէ ը. Ղուբալեան Մարիամ ը. Ղուլիջանեան Վառվառէ ը.

Ճաղարէգեան Յակով դ. Ճաճիկեան Մելքոն դ. Ճիճաւորեան Լուն ե. Ճւղուրեան Յարութիւն դ.

Մաժինեան Հմայեակ դ. Մալխասեան Կարապետ դ. Մալխասեան Յովհաննէս դ. Մալխասեան Ստեփան ա. Մամինեան Ստեփանուր դ. Մամիկոնեան Վահան քհ. է. Մանամեան Գէորգ դ. Մանուչառ Արշակ դ. Մանուչառեան Նիկոլաս դ. Մանուչառեան Գրիգորիս քահանակ դ. Մատինեան Գրիգորիս քահանակ դ. Մատինեան Արտիմ ք. Մատինեան Վարտին դ. Մատինեան Վարդին դ. Մատինեան Վարդին ժ. Մատինեան Վարդին դ. Մատինեան Վարդին թ. Մատինեան Սովիա ը. Մնացականեան Վառվառէ ը. Մուշեան Սաթինիկ ժ.

սէփ աւագ քահանակ դ. Մելիք Բաբախանեան Անդրէաս դ. Մելիք-Գէորգեան Գէորգ դպիր դ. Մելիք-Թաճդեան Նիկողայոս բ. Մելիքեան Բաղդասար դ. Մելիքեան Ներսէս դ. Մէլիք-Շահնազարեան Սողոմոն բ. Մելիք-Փարսաղանեան Եսաւի ե. Մելքումեան Գետրոս ե. Մեհրաբեան Մեհրաբ է. Մեհրաբեան Յարութիւն դ. Մեհրաբեան Սմբատ դ. Մինասեան Արշակ դ. Միրաղեան Գեղէօն ե. Միրաղեան Անդրէաս ե. Միրիմանեան Կոստանդին դ. Միքայէլեան Գէորգ դ. Միքայէլեան Քրիմանեան Արշակուր ե. Միիթարեան Արշալուս դ. Մկրտումեան Գէորգ քահանակ դ. Մնացականեան Մարգար դ. Մոլախալցեան Պօղոս ե. Մուսարէգեան Յովհաննէս բ. Մուրատեան Գէորգ դ. Մուրատեան Յակովիք (Բագարաս) դ. Մուրատեան Ղուկաս դ. Մատթէոսեան Մատթէսս դ. Մելիք-Նազարեան Ղաղար դ. Միրիմանեան Յարութիւն դ. Միսիթարեան Սիմէօն բ. Մնացականեան Միքայէլ ե. Մուշեան Հմայեակ ե. Մամիկոնեան Մուշեղ է. Մելեան Արամ դ. Միրզաբէգեան Յովհաննէս դ. Մաթուկեան Փառանձեմ ժա: Մալխասեան Հովհաննէս ժ. Մալխասեան Գատար դ. Մամիկոնեան Թագուհի ը. Մամիկոնեան Շուշանիկ ը. Մանուչառեան Եղիսաբէթ ժ. Մասսեան Մարիամ ժ. Մատինեան Սաթինիկ ժ. Մարաղեան Մարիամ ը. Մարգարեան Մարգարիտ ը. Մարկոսեան Հեղինէ ժ. Մարկոսեան Մարիամ ժ. Մարկոսեան Պեղիգեան Սարգիս ը. Մարկոսեան Պեղիգեան Մարիամ ժ. Մարկոսեան Զոհիսիմէ ժ. Մելեան Զարուհի ը. Մելիք-Աղամալեան Կատարինէ ժ. Մելիք-Սարգսեան Կատարինէ ը. Մելիք-Սարգսեան Սովիա ժ. Մինասեան Սովիա թ. Մկրտումեան Սովիա ը. Մնացականեան Վառվառէ ը. Մուշեան Սաթինիկ ժ.

Յակովիքեան Արամ ե. Յակովիքեան Գարսեան դ. Յակովիքեան Հմայեակ դ. Յակովիքեան Յարութիւն դպիր է. Յակովիքեան Վարդան է. Յարութիւնեան Բարդուղիմէսս ե. Յարութիւնեան Գրիգոր դ. Յարութիւն Գաւիթ բ. Յարութիւնեան Սարիքէգ դ. Յովհաննէնիսեան Գարեգին քահանակ է. Յովհաննէնիսեան Յովհաննէս դ. Յովհաննէնիսեան Ստեփան ե. Յովհաննէնիսեան Ստեփաննոս է. Յովհովիքեան Ղաղար քահանակ է. Յարութիւնեան Խսահակ դ. Յովհաննէնիսեան Պատուական դ. Յարութիւնեան Հայէնսուշ թ. Յովհաննէնիսեան Մարգարիտ ժ. Յակովիքեան Սաթինիկ ը. Յովհաննէնիսեան Կատարինէ ը. Յովհաննէնիսեան Հովհաննէս ժ. Յովհաննէնիսեան Սովիա ժ.

Նազարեան Յովհաննէս սարկաւագ դ. Նազարեան Յովհաննէս և. Նալբանդեան Արիստակէս քահանակ դ. Նալբանդեան Վախթանգ դ. Նադիրեան Արշակ դ. Նիկողոսեան Համբարձում դ. Նոհրասեան Համազասպ դ. Նաւասարդեան Մկրտիչ դ. Նազարբէգեան Վառվառէ ը. Նազարեան Փեփրոնէ ը. Նաւասարդեան Մարիամ ժ. Նուրինեան Մարթա ը.:

Շալամիան Միքայէլ դպիր դ. Շախեան Յարութիւն է. Շահպղեան Սմբատ է. Շահրազեան Յովհաննէս դ. Շահրուղաղեան Գրիգոր դ. Շահինեան Գէորգ ե. Շահիջանեան Արրահամ բ. Շահնաղեան Գրիգոր քահանակ դ. Շաւարչեան Աղէքսանդր է. Շահպարոնեան Յովհաննէս ե. Շահսուլիմեան Աւետիս դպիր է. Շահմերդեան Սիմէօն ե. Շերմազանեան Գրիգոր քահ. դ. Շիփինեան Սբրահամ քհ. Շոլկովնիկեան Վարդան ե. Շահանեան Սիմէօն դ. Շաթիրեան Մարտիրոս ե. Շալամեան Գաւիթ ե. Շահինեան Խորէն քհ. է. Շամշինեան Յարութիւն է. Շահրազեան Սմբատանուշ ը. Շահիկեան Մարիամ թ. Շահնաղարեան Եղիսաբէթ ժա. Շահնաղարեան Հեղինէ թ. Շահմերդեան Աննա ը. Շամբորեան Շուշանիկ ը. Շամբորեան Վիրգինէ թ. Շէկ-Յովհամեան Սօֆիա ը.:

Զիգիանեան Նիկողակոս դ. Զիլինկարեան Արշակ դ. Զիլինկարեան Խաչատոր բ. Չոբանեան Արշակ դ. Զարիխեան Մարիամ ժ. Չոբանեան Մարիամ ժ..

Պալեան Գրիգոր. և. Պահլաւունի Պազարոս քահանակ. է. Պանձուլաղեան Մինաս դ. Պետրոսեան Աղէքսանդր դ. Պօղոսեան Խորէն դ. Պօղովեան Դիմիտրի ե. Պօղովեան Մկրտիչ » Պաշկնիչ (Քանանեան) Մարթա ժ. Պապասինեան Քրիստինէ ժ. Պատկանեան Եղիսաբէթ ժ. Պետրոսեան Խողարեր ը. Պետրոսեան Շողակաթ ը. Պետրոսեան Սովիա թ.:

Զալալեան Կարապետ. դ. Զանիբէգեան Սեղրակ. է. Զանտեան Յովհանէփ. դ. Զանեան Գաղիանէ. ը. Զանջուղաղեան Աննա. ժ.:

Բագրայէլեան Վարդուհի ժա.

Սահակեան Միքայէլ դպիր. դ. Սահական Պօղոս. դ. Սահակեան Սահակ քահանակ. դ. Սարգսեան Լեռն. ա. Սեղմանեան Պետրոս. ե.

Սէֆէրեան Տիգրան, բ. Սիմէօնեան Աղէքսանդր. դ. Սիմէօնեան Ներսէս. դ. Սմբատեան Սմբատ. դ. Սողոմոնեան Գրիգոր դ. Սուսաննեան Եղիա դ. Սուքիասեան Արէլ քահ. դ. Սուքիասեան Բագարատ դպիր է. Սպարապետեան Աստուածատուր դ. Սամփանեան Զոհրաբ դ. Սահակեան Սահակ դ. Սարգսեան Մկրտիչ է. Սորոկեան Կարապետ ա. Սոլովէեան Յովհակիմ ե. Սաֆարեան Վարդան է. Սուքիասեան Գէորգ դ. Սալամբէգեան Մարիամ ժ. Սահակեան Աննա թ. Սահակեան Գարիս ժա. Սահմթրումեան Վառվառէ ժա. Սառաջեան Նունէ ժ. Սարդինեան Զարուհի ը. Սկանդարեան Նատալիա ը. Սողալեան Նունէ ը. Սողինեան Զարուհի ը. Սողոմոնեան Եւպրաքսէ ժա. Սողոմոնեան Հեղինէ ը. Սուզանաձեան Կատարինէ ը. Սուսաննեան Աննա թ. Սուսաննեան Սրբուհի ժ. Ստամբուլցեան Գալիխանէ ը. Ստեփանեան Թեկղիթ թ. Ստեփուկեան Եղիսաբէթ ը. Ստեփուկեան Շուշանիկ ը.:

Վանցեան Պօղոս դ. Վաչեան Աւետիս դ. Վաչէկեան Վահան քահանակ դ. Վարդանեան Աղէքսանդր դ. Վարգանեան Արշաւր դ. Վարդանեան Գրիգոր ե. Վարդանեան Երանոս դ. Վարդանեան Պապ դ. Վարդանեան Փիլիպոս ա. Վարդիկեան Մակար է. Վերանեան Տիգրան դ. Վիրապեան Խոնարիս ե. Վախրամեան Մարիամ ժա. Վանցեան Գրիգոր դ. Վահան Կարապետ քահ. է. Վախթանգեան Մարիամ ժ. Վարդանեան Մարիամ ժ. Վարդանեան Մարիամ ժ.:

Տարիկեան Միքայէլ դպիր. դ. Տէր-Աստուածատրեան Նիկողայոս. է. Տէր-Աւետիքեան Համազասպ քահանակ. դ. Տէր-Գրիգորեան Անտոն. բ. Տէր Գրիգորեան Մկրտիչ քահանակ. դ. Տէր-Գրիգորեան Մատաթ. դ. Տէր-Գրիգորեան Սահակ. ե. Տէր-Գրիգորեան Սարգիս. դ. Տէր-Գրիգորեան Վահակ. դ. Տէր-Գրիգորեան Խորէն քահանակ. դ. Տէր-Եղիսալարեան Նիկողայոս. դ. Տէր-Խսակեան Աղէքսանդր. դ. Տէր-Զաքարեան Կոստանդին. ե. Տէր-Խսահակեան Խահանակ. ե. Տէր-Խաչատրեան Արշամ. դ. Տէր-Խաչատրեան Խոստան. դ. Տէր-Լարապետեան Պօղոս. է. Տէր-Հաւրապետեան Խաչատր. է. Տէր-Ղենդեան Գէորգ. դ. Տէր-Մատթէոսեան Անուշաւան. ե. Տէր-Մարկոսեան Սարգիս. է. Տէր-Մարտիրոսեան Յակով. դ. Տէր-Մարտիրոսեան Միքայէլ. դ. Տէր-Մարտիրոսեան Մկրտիչ. դ. Տէր-Մարտիրոսեան Տիգրան. դ. Տէր-Մինասեան Մինաս. է. Տէր-Միքայէլեան Ստեփանոս. դ. Տէր-

Քրիստափոր ե. Փիլիպպոսեան Նոբեմզար ը. Փանևան Մարիամ ը.
Փարսաղանեան Մարիամ ժ. Փուղինեան Անհա ժ. Փուղինեան Հոփի
սիմէ ժ. Փրիդոնեան Կունէ ժ.:

Քաթանեան Քաթան ե. Քալանթարեան Յակովը գ. Քամալեան
Սարգիս դ. Քաջաղոնի Յովհաննէս քահ. զ. Քարամիան Նիկողայոս
դ. Քացախեան Մինաս ե. Քեանդարեան Յովհաննէս դ. Քութաչի-
սեան Զաքարիա դ. Քօթանջեան Սարգիս է. Քոչարեան Կարապետ
է. Քանանեան Յակովը դ. Քարտաշեան Արշակ ե. Քուչմանեան Պա-
տուական ը. Քալանթարեան Նատալիա ժ. Քաթանեան Աղէքսանդր
դ. Քալանթարեան Անուշաւան ե. Քալանթարեան Գայեանէ ժ. Քա-
մուկան Անհա ը. Քեանդարեան Կատարինէ ը.:

Օրբելեան Համազասպ ե. Օհանեան Աստղիկ ժ. Օհանեան Նա-
տալիա թ. Օտեան Սոփիա. թ.:

Ֆօյեանեան Սաթինիկ թ.:

Թիֆլիսի ՀԱՅ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պատկերազարդ „ԱՐՁԱԳԱՆՔ“ շաբաթաթերթը
Առ. ԱԶԴԻԿԱՅ 1891 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ (Խ ՏԱՐԻ) ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ
ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ ԵՒ ԾՐԱԳՐՈՎ

Մի հար էալ նուռող բաժանորդության լուներու մետք յետքով
Տարեկան գինն է ՏԱՄՆ բուբլի, կէս տարուանը ՎԵՅ բուբլի
Արտասահմանից՝ Tiflis, (Caucase) Rédaction du journal
illustre „ARDZAGANG“.

„ՆՈՐ-ԴԱՐ“ ԱՄԵՆՈՐԵԿԱՅ ԲՆԵՐԸ

Ը. տարի, 1891 թ. Բաժանորդագինն է՝ Տարեկան 10 բուբլի:
Կէս տարուանը 6 բուբլի:

Հասցէն՝ Տիֆլիս, Ռեդակցիա գազետы „ՆՈՐ-ԴԱՐЪ“. Tiflis,
Rédaction du journal „NOR-DAR“.

„ՄՇԱԿ“ ՕՐԱԳԻՐ

ԺԹ. տարի, 1891 թ. Բաժանորդագինն է՝ Տարեկան 10
բուբլի: Կէս տարուանը 6 բուբլի:

Հասցէն՝ Տիֆլիս. Ռեդակցիա գազետы „ՄՇԱԿЪ“. Rédaction
du journal „MSCHAK“.

„ՄՈՒՐՃ“ ԱՄՅԱԳԻՐ

Գ. տարի, 1891 թ. Տարեկան 10 ր. Կէս տարուան 6 ր.

Հասցէն՝ Տիֆլիս. Ռեդակցիա «ՄՈՐՃЪ». Tiflis. Rédacton
de la revue „MURTCH“.

2010

010

0022432

0022431

0022430

0022429

0022428

0022427

0022411

0022410

0022409

2007

5318-5326

2013

NL0022432

NL0022428

NL0022427

NL0022431

NL0022411

NL0022430

NL0022410

NL0022429

NL0022409

